

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Hoitotyön koulutusohjelma / Sairaanhoidaja AMK

Ella Seppinen ja Hanna Virsu

KOULUKIUSAAMISEN ENNALTAEHKÄISY JA KIUSAAMISEEN
PUUTTUMINEN VANHEMPIEN NÄKÖKULMASTA OTSOLAN KOULUSSA

Opinnäytetyö 2010

TIIVISTELMÄ
 KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU
 Terveysala Kotka

SEPPINEN, ELLA HANNA, VIRSU	Koulukiusaamisen ennaltaehkäisy ja siihen puuttuminen vanhempien näkökulmasta Otsolan koulussa
Opinnäytetyö	61 sivua + 20 liitesivua
Työn ohjaajat	yliopettaja, Eeva-Liisa Frilander-Paavilainen TtM, Mirja Nurmi
Toukokuu 2010	
Avainsanat	Koulukiusaaminen, vanhemmat, ennaltaehkäisy, puuttuminen, KiVa Koulu-hanke

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää vanhempien mielipiteitä koulukiusaamisen ennaltaehkäisystä, kiusaamiseen puuttumisesta ja KiVa Koulu-hankkeesta Otsolan koulussa. Lisäksi oli tarkoitus selvittää millä keinoin kiusaamista vanhempien mielestä voitaisiin ehkäistä. Opinnäytetyöllä pyrittiin saamaan myös tietoa miten vanhempien mielestä kiusaamiseen on Otsolan koulussa puututtu. Opinnäytetyön aihe oli osa Etelä-Kymenlaakson kunnissa toteutettavaa Lasten ja nuorten terveyst- ja tapakasvatushanketta.

Opinnäytetyö toteutettiin Otsolan koulussa Kotkassa. Tutkimuksessa oli mukana 50 vanhempaa, joiden lapset olivat 1. – 3-luokkien oppilaita. Tutkimusote oli määrällinen ja tutkimusaineisto hankittiin käyttämällä strukturoitua kyselylomaketta.

Opinnäytetyön tulosten mukaan yleinen mielipide KiVa Koulu-hankkeesta oli positiivinen. Hanke koettiin hyödylliseksi ja toimivaksi. Suurin osa kyselyyn vastanneista kertoi, ettei heidän lastaan ole kiusattu koulussa. Kiusatuksi tulleita oli vanhempien mukaan 16 (N=50). Yleisin kiusaamismuoto oli sanallinen kiusaaminen. Suuria eroja kiusaamismuotojen välillä ei kuitenkaan ollut. Vanhemmat kokivat saaneensa riittävästi tietoa Otsolan koulussa tapahtuvasta kiusaamisesta. Suurin osa koki, että kiusaamiseen oli puututtu tehokkaasti tai riittävästi. Parhaana puuttumiskeinona pidettiin kodin ja koulun välistä yhteistyötä ja rangaistuskäytännöt. KiVa Koulu-hanke sekä kodin ja koulun yhteistyön kehittäminen nimettiin toimivimmiksi keinoiksi ehkäistä kiusaamista.

Opinnäytetyöllä saatiin selville vanhempien ajatuksia ja tietoa koulukiusaamisesta, kiusaamisen ehkäisystä ja KiVa Koulu-hankkeesta sekä keinoista miten kiusaamisen puuttumis- ja ehkäisykeinoja voitaisiin kehittää Otsolan koulussa. Kyselystä saadut tulokset ovat yhtenäisiä aiempien tutkimusten kanssa. Jatkossa kyselyn voisi toteuttaa vuosittain, jotta koulussa tiedettäisiin, mistä asioista vanhemmat kaipaisivat tietoa ja jotta he saisivat lisää tietoa mahdollisesta kiusaamisesta. Kyselyä voisi soveltaa myös ylemmille luokille. Lisäksi aihetta voisi tutkia lisää ja syventää opinnäytetyöstä saatuja tuloksia.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Health Care, Kotka

SEPPINEN, ELLA

VIRSU, HANNA

Prevention and Interference in Bullying from Parents

View Point in Otsola School

Bachelor's Thesis

61 pages + 20 pages of appendices

Supervisors

Eeva-Liisa Frilander-Paavilainen, PhD

Mirja Nurmi, MNSc

May 2010

Keywords

School bullying, parents, prevention, intervention, KiVa
School –program

The purpose of this Bachelor's thesis was to study parents' opinions on how to prevent bullying and interfere in bullying in Otsola School, and how they feel about the KiVa School –program. In addition, the purpose was to find out how the parents feel how they can prevent bullying. This thesis also pursues to find out how Otsola School has interfered in bullying in the parents' opinions. The thesis is part of the Children's and Youngster's Health and Behavior Education project, which is carried out in South-Kymenlaakso.

The thesis was executed in Otsola School in Kotka. There were 50 parents, who filled out questionnaires. The children were in 1st – 3rd grades. The research was a quantitative one and as a research method a structured questionnaire was used.

According to the results the common opinion about KiVa School was positive. The program was seen as useful and functioning. Most of the parents told that their child had not been bullied. 16 of the respondents said their child had been the object of bullying. The most common method of bullying was verbal bullying, yet there weren't great differences between the different methods of bullying. The parents felt that they had received adequately information on bullying in Otsola School. Most of the parents said that the level of interference in bullying was efficient or adequate. The best way to interfere in bullying was cooperation between school and home and punishment policies. KiVa School –program and the cooperation between school and home was regarded as the most effective way to prevent bullying.

This thesis provides information on the parents' thoughts and knowledge about bullying, prevention of bullying and the KiVa School –program. It also gives information on the ways that bullying could be prevented in. The results of the thesis are quite similar to those of previous studies. In the future the inquiry could be carried out every year, so that Otsola School would get information on bullying happening in the school and could give the parents needed information on the subject. The inquiry could also be applied to senior classes. The subject could be studied more and the results of the thesis deepened.

SISÄLLYS

1 TAUSTA JA TARKOITUS	6
2 OPINNÄYTETYÖN PROSESSI	7
3 YHTEISTYÖKOULU	8
3.1 Otsolan koulu.....	8
3.2 KiVa Koulu-hanke	8
3.2.1 Vanhempien opas.....	9
3.2.2 KiVa Koulun kiusaamisen vastaiset toimenpiteet	9
4 KOULUKIUSAAMINEN	11
4.1 Koulukiusaamisen määritelmä	11
4.2 Kiusaamisen muodot.....	12
4.3 Perusopetuslaki ja lastensuojelulaki	13
4.4 Kiusaamiseen vaikuttavat tekijät.....	13
5 KOULUKIUSAAMISEN KEHITTYMINEN JA YLEISYYS	14
5.1 Lapsen sosiaalinen kehitys.....	16
5.2 Lapsen itsetunnon kehittyminen.....	17
5.3 Kiusaamiseen yleisyys.....	18
6 KIUSAAJA JA KIUSATTU	19
6.1 Kiusaajan ominaispiirteet.....	19
6.2 Kiusatun ominaispiirteet	20
6.3 Kiusaamisen uhrien ominaisuuksia	21
7 VANHEMMAT KOULUKIUSAAMISEN ENNALTAEHKÄISIJÄNÄ.....	22
7.1 Vanhempien rooli.....	22
7.2 Kiusaajan tukeminen kotona.....	24
8 KOULUN ROOLI KIUSAAMISEN EHKÄISIJÄNÄ.....	24
8.1 Kodin ja koulun yhteistyö	24
8.2 Varhaiskasvatus.....	25
8.3 Opettajien ja koulun keinot puuttua koulukiusaamiseen	26
8.4 Tukioppilastoiminta	28
8.5 Kummitoiminta.....	29
9 TUTKIMUSONGELMAT.....	29
10 TUTKIMUSAINEISTO JA MENETELMÄ	30

10.1 Kysely aineistonkeruumenetelmänä	30
10.2 Tutkimuksen otanta.....	32
10.3 Tutkimusaineiston analyysimenetelmä	33
11 TULOKSET	34
11.1 Vanhempien tieto KiVa Koulu – hankkeesta	35
11.2 Vanhempien tieto Otsolan koulussa tapahtuvasta kiusaamisesta	36
11.3 Vanhempien keinot ehkäistä kiusaamista	41
11.4 Vanhempien toiminta kiusaamistilanteissa.....	43
11.5 Vanhempien mielipiteet kiusaamiseen puuttumisessa Otsolan koulussa	44
11.6 Vanhempien mielipiteet kiusaamiseen puuttumisen keinoista	45
11.7 Kiusaamisen käsittely kotona.....	45
12 POHDINTA	47
12.1 Tulosten tarkastelu	47
12.2 Tutkimuksen luotettavuus.....	49
12.3 Tutkimusetiikka.....	51
12.4 Opinnäytetyön hyödynnettävyys.....	51

LÄHTEET

LIITTEET

Liite 1. Sopimus opinnäytetyöstä (Seppinen)

Liite 2. Sopimus opinnäytetyöstä (Virsu)

Liite 3. Kategorointi

Liite 4. Ilmoitus tutkimuksesta

Liite 5. Muuttujataulukko

Liite 6. Kyselylomake

Liite 7. Tiedote

Liite 8. Taulukko aiemmista tutkimuksista

1 TAUSTA JA TARKOITUS

Kouluissa kiusaamisen kohteeksi joutuu 5 – 10 % peruskoululaisista. Koulukiusaaminen on systemaattista ja tarkoituksellista, ja se kohdistuu toistuvasti yhteen ja samaan henkilöön. Koulukiusaamiseksi katsotaan se, kun kiusaajan ja kiusatun välillä on voimasuhteiden epätasapaino eli kiusattu on voimaton ja puolustuskyvytön kiusaajaan nähden. Usein epätasapaino johtuu siitä, että kiusaajia on useita (Salmivalli 1998,30).

Koulukiusaamisen muodot voidaan jaotella kahteen luokkaan: suora ja epäsuora kiusaaminen. Suoraa kiusaamista on uhrin fyysinen ja sanallinen satuttaminen, joka myös on helpompi huomata. Suoraa kiusaamista voi olla esim. lyöminen, töniminen, nipistely, tavaroiden piilottaminen tai varastaminen sekä tien tukkiminen. Epäsuora kiusaaminen voi olla esim. juorujen levittämistä, haukkumista, pilkkaamista, matkimista, uhrin ulkonäköön liittyvää huomauttelua ja arvostelua sekä pilantekoa. Matkapuhelimien ja Internetin yleistyttyä viime vuosina, on kiusaaminen mahdollistunut myös pilkkaavien tekstiviestien ja sähköpostien lähettämisen ja sopimattomien kuvien tai kuvamanipulaatioiden lähettämisen Internetiin (Karhunen & Pörhölä 2007; Mannerheimin lastensuojeluliitto 2009.)

Vanhemmilla ja vanhempainyhdistyksillä on mahdollisuus toimia aktiivisesti kiusaamisen vastaisessa työssä. He voivat osallistua kouluissa kiusaamisen vastaisen kampanjoiden suunnitteluun sekä toteuttamiseen tai olla kehittämässä kiusaamisen vastaista toimintamallia (Kankkonen 2006).

Kymenlaakson ammattikorkeakoulun johtaman Lasten ja nuorten terveys- ja tapakasvatushanke alkoi vuonna 2007 ja se päättyy 2010. Hankkeessa on mukana kouluja Kotkasta, Haminasta, Pyhtäältä, Miehikkälästä sekä Virolahdelta. Koulukiusaaminen on yksi hankkeen tutkimusalueista.

Tässä opinnäytetyössä keskityttiin vanhempien näkökulmaan. Vanhemmat ovat saaneet KiVa Koulu-hankkeeseen liittyen Vanhempien oppaan, jossa kerrotaan kiusaamisesta, kiusaamisen vastaisista toimenpiteistä koulussa ja kotona sekä KiVa Koulu-hankkeesta ja sen tarkoituksesta. Oppaassa on myös kirjallisuus- ja Internet-lähteitä, joista vanhemmat voivat hankkia lisätietoa kiusaamisesta. Tutkimus toteutettiin anonyymeilla strukturoidulla kyselylomakkeella, jossa oli kaksi avointa kysymystä. Tuloksista

laadittiin vanhemmille tiedote, jossa kerrottiin kiusaamisesta, esiteltiin tutkimuksen pääkohdat sekä annettiin lähteitä, joista etsiä lisätietoa kiusaamisesta.

2 OPINNÄYTETYÖN PROSESSI

Opinnäytetyö aloitettiin valitsemalla aihe, joka oli yksi Lasten ja nuorten terveys- ja tapakasvatushankkeen aihealueista. Seuraavaksi hankittiin tietoa etsimällä aiheeseen liittyviä tutkimuksia eri tietokannoista sekä muuta kirjallisuutta. Tutkimuksia etsittiin eri yliopistojen sivuilta ja tietokantojen kautta. Selvitimme koulun, joka oli mukana KiVa Koulu-hankkeessa. Valitsimme opinnäytetyöhömme yhteistyökumppaniksi KiVa Koulu-hankkeessa mukana olevan Otsolan koulun Kotkasta. Otimme sähköpostitse yhteyttä koulun rehtoriin Juha Ahtiaseen kysyäksemme, olisiko Otsolan koulu kiinnostunut tekemään meidän kanssamme yhteistyötä. He olivat kiinnostuneita yhteistyöhön. Seuraavaksi olimme rehtoriin yhteydessä sopiaksemme tapaamisen, jossa saimme tietoa kuinka kyseinen hanke heidän koulussaan toteutuu. Tapaamisessa kehittyi myös näkökulma työllemme. Rehtori Ahtiainen ehdotti, että tarkastelisimme työtämme vanhempien näkökulmasta, koska muuten KiVa Koulu-hanke täytti heidän tarpeensa. Kävimme tapaamassa rehtoria keväällä 2009 ja sen jälkeen olimme monesti rehtoriin yhteydessä sähköpostitse.

Alun perin ajatuksena oli vanhempainillan järjestäminen, mutta tavatessamme luokkien opettajat he olivat sitä mieltä, että vanhempainillan järjestäminen olisi tarpeetonta. Koululla oli vasta vähän aikaa sitten ollut vanhempien kanssa oppilaskohtaiset arviointikeskustelut ja opettajat olivat sitä mieltä, että tällainen vanhempainilta ei tavoittaisi vanhempia. Myös rehtori Ahtiainen puolsi opettajien mielipidettä. Opettajat olivat sitä mieltä, että aihe on kyllä erittäin hyvä ja tärkeä. Kyselyn tuloksista laadittiin vanhemmille lyhyt tiedote. Tiedotteessa esiteltiin tulosten pääkohdat ja annettiin muutamia lähteitä, joista saa lisätietoa koulukiusaamisesta, siihen puuttumisesta ja sen ehkäisystä. Lopuksi laitettiin vielä Internet-osoite, jossa valmiin opinnäytetyön voi käydä lukemassa.

3 YHTEISTYÖKOULU

3.1 Otsolan koulu

Otsolan koulu on yksi Kotkan kaupungin perusopetusta antavista alakouluista. Koulu sijaitsee Karhulassa Kotka - Hamina-moottoritien ja valtatie 7:n varrella. Koulu aloitti toimintansa vuonna 1954. Vuonna 2009 koulussa opiskelee 250 oppilasta vuosiluokilla 1 - 5. Lisäksi koulun tiloissa toimivat Otsokallion esikoulu ja Kymin seurakunnan järjestämä iltapäiväkerho (Kotkan kaupunki 2007).

Otsolan koulusta KiVa Koulu - hankkeessa ovat mukana tällä hetkellä 1. – 3.-luokkalaiset. Koulu on hakenut hankkeeseen omasta aktiivisuudestaan. Syyskuussa 2008 Otsolan koulun 1. – 3.-luokkalaiset saivat KiVa Koulu-hankkeeseen liittyvän Vanhempien oppaan kotiin vietäväksi. Liittynyt koulu saa automaattisesti itselleen hankkeeseen kuuluvat materiaalit, joiden mukaan koulu toteuttaa KiVa Koulu-hanketta. Hankkeessa mukana oleville luokille (1. – 3.) kuuluu 10 – 12 oppituntia viikossa, jotka perustuvat hankkeen opetusmateriaaliin. Oppitunneilla käsitellään kiusaamiseen liittyviä teemoja keskusteluin ja harjoituksin. Kiusaamisen vastaisessa tietokonepelissä oppilaat seikkailevat virtuaalisessa koulussa, ”Kivalan” ala-asteella pyrkien auttamaan kiusattuja tovereitaan. Otsolan koulussa on olemassa selkeä malli, miten kiusaamistilanteet hoidetaan ja käsitellään. Kiusaamistapaukset selvitetään puhumalla suljetussa tilassa, jossa keskustellaan tunteista ja tuntemuksista. Ensin kutsutaan paikalle kiusattu ja sen jälkeen kiusaajat yksi kerrallaan. KiVa-tiimiin kuuluu kolme aikuista, joista aina vähintään kaksi on tällöin paikalla. Kaikki kiusaamistapaukset dokumentoidaan ja vanhemmille lähetetään tieto tapahtuneesta.

3.2 KiVa Koulu-hanke

Suomen ensimmäinen valtakunnallinen kiusaamisen interventio-ohjelma, KiVa Koulu-hanke, aloitettiin 1.9.2006. Tarkoituksena on vähentää ja ehkäistä koulukiusaamista. Hanke on opetusministeriön rahoittama ja se sisältää kiusaamisenvastaisen toimenpideohjelman ja siihen liittyvän opettajien koulutuksen ja vaikuttavuustutkimuksen. Hankkeen toteuttaa Turun yliopiston psykologian laitos ja Oppimistutkimuksen keskus. KiVa Koulu-hankkeen tavoitteena on, että lapsi oppii esimerkkien, keskustelujen, virtuaalisen oppimisympäristön ja käytännön harjoitusten

avulla keinoja tukea kiusattua ja vaikuttaa oman luokkansa tilanteeseen. Koko luokan toiminnalla on vaikutusta kiusaamisen lopettamiseen ja jatkumiseen. Ohjelman avulla saadaan myös konkreettista apua opettajille, jotta he voisivat puuttua kiusaamiseen entistä tehokkaammin. (Salmivalli, 2007a)

Kiusaamista on parhaimmillaan pystytty vähentämään jopa 50 – 70 % kiusaamisen vastaisilla ohjelmilla. Ala-asteilla on päästy parempiin tuloksiin kuin yläkouluissa, sillä nuorempien koululaisten asenteisiin on helpompi vaikuttaa. Loppukesästä 2008 julkaistut ensimmäiset tulokset hankkeesta osoittivat sekä kiusatuksi joutumisen että toisten kiusaamisen vähentyneen merkittävästi ohjelmaa toteuttaneissa kouluissa. Toistuvasti kiusatuiksi joutuneiden ja muita kiusanneiden lasten osuus väheni kokeilukouluissa noin 40 %. Ohjelman todettiin vaikuttaneen myönteisesti oppilaiden kouluviihtyvyyteen sekä oppimismotivaatioon. (Salmivalli 2007b; Luostarinen 2008) Vuonna 2009 KiVa Koulu-hankkeelle myönnettiin Euroopan rikosentorjuntapalkinto. Euroopan rikosentorjuntakilpailussa palkitaan joka vuosi hanke, joka on todistetusti vähentänyt arkirikollisuutta. Kilpailuun osallistui 17 hanketta eri EU-maista. KiVa Koulu-hankkeen piirissä on jo 300 000 peruskoululaista (Turun yliopisto 2009).

3.2.1 Vanhempien opas

Vanhempien opas on osa KiVa Koulu-hanketta, jonka avulla tarjotaan vanhemmille työvälineitä kiusaamisen vastaiseen työhön. Oppaassa on perustietoa kiusaamisesta sekä tietoa kiusaamisen vastaisista toimenpiteistä koulussa ja kotona. Oppaassa korostetaan kodin ja koulun välisen yhteistyön tärkeyttä kiusaamisen vähentämisessä. Opas tarjoaa myös lähteitä, sekä kirjallisuus- että Internet-lähteitä, josta vanhemmat halutessaan löytävät lisätietoa kiusaamisesta ja sen vähentämisestä. Vanhempien oppaan saavat kaikki hankkeessa mukana olevien koululuokkien lasten vanhemmat. Oppaan voi tilata kotiin (6,48 €) tai käydä lukemassa sen sähköisessä muodossa KiVa Koulun – Internet-sivuilla osoitteessa: <http://www.kivakoulu.fi/content/view/61/183/lang.fi/>. (Kaukiainen & Salmivalli 2009, 3)

3.2.2 KiVa Koulun kiusaamisen vastaiset toimenpiteet

KiVa Koulu-hanke pyrkii sitouttamaan koulun henkilökunnan kiusaamisen vastaiseen työhön. Se myös tarjoaa tietoa kiusaamisesta ja siihen puuttumisesta. Ohjelma tarjoaa

materiaalia koululle, esim. koulun kokouspäiviä varten. Välituntivalvojille annetaan heijastinliivit, jotka lisäävät valvojien näkyvyyttä. Liivien tarkoituksena on myös muistuttaa sekä oppilaita että opettajia, että valvojien tarkoituksena on taata kaikkien turvallisuus. Luokkatasolla KiVa Koulu sisältää 10 kaksoistuntia tehtävineen, jotka on tarkoitettu tehdä yhden lukuvuoden aikana. Oppitunneilla keskustellaan mm. kiusaamisesta, osana ryhmää olemisesta sekä tehdään erilaisia ryhmätöitä ja harjoituksia. Tällaisen työskentelyn suurin tavoite on opettaa lapsia asettumaan kiusatun puolelle ja osoittaa, etteivät he hyväksy kiusaamista. (Kaukiainen ym. 2009, 20)

Myös mahdollisimman tehokas puuttuminen ilmi tuleviin kiusaamistapauksiin on suuressa roolissa kiusaamisen vastaisessa toiminnassa. Jokaisessa mukana olevassa koulussa on vähintään kolmen opettajan muodostama tiimi, jonka jäsenet ovat perehtyneet toimenpiteisiin joilla kiusaamistapauksiin puututaan. Kiusaamista koskevissa asioissa he siis toimivat koulun asiantuntijoina. Vanhemman ottaessa yhteyttä koululle kiusaamisasioissa ensin selvitetään minkälaista kiusaaminen on ollut, esimerkiksi onko kyseessä jatkuva kiusaaminen vai satunnainen riita tai väärinkäsitys lasten välillä. Kiusaamisen tunnusmerkit täyttävistä tapauksista lähetetään tieto koulutiimille, jonka jäsenet selvittävät asiaa ja käyvät keskusteluja eri osapuolten kanssa. Kiusatun oppilaan ja kiusaamiseen osallistuneiden oppilaiden kanssa keskustellaan yksitellen. Kiusaamisessa mukana olleiden lasten kesken järjestetään vielä ryhmätilanne, jossa sovitaan, miten he muuttavat käyttäytymistään. Myöhemmin käydään vielä ns. seurantakeskustelu. Kaikki kiusaamistapauksen osapuolet tavataan uudelleen ja varmistetaan, että kiusaaminen on varmasti loppunut. Vanhemmille lähetetään tieto omia lapsia koskevista tapauksista. Tarvittaessa vanhemmat myös voidaan pyytää koululle asiaa selvittämään. (Kaukiainen ym. 2009, 21)

Kotona kiusaamisen vastaisia toimenpiteitä ovat mm. keskustelu päivän tapahtumista lasten kanssa ja kysymysten esittäminen. Kysymysten avulla vanhemmat saavat tietoa koulupäivän kulusta, lapsen tunteista sekä mielialasta ja ystävyys-suhteista.

Kysymyksillä ja keskustelulla vanhemmat myös osoittavat olevansa kiinnostuneita lastensa koulunkäynnistä. (Kaukiainen ym. 2009, 22)

4 KOULUKIUSAAMINEN

4.1 Koulukiusaamisen määritelmä

Erimielisyydet ja ristiriitatilanteet ovat väistämättömiä ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa – näin on myös lasten kesken. Välienselvittely ei ole huono asia, vaan niillä on myös kehityksellinen tehtävä lasten kasvussa. Lapset oppivat konfliktien kautta tunnistamaan omia tunnereaktioitaan, hallitsemaan tunteitaan sekä selvittelemään ja sopimaan riitojaan. On myös täysin normaalia, että lapset hännäävät ja kiusoittelevat toisiaan eri tilanteissa. Tällaiset tilanteet ovat usein kuitenkin vain hetkellisiä ja kiusoittelun kohteet vaihtuvat (Salmivalli 2003,10).

Koulukiusaaminen on systemaattista ja tarkoituksellista, ja se kohdistuu toistuvasti yhteen ja samaan henkilöön. Koulukiusaamisen tunnusmerkit eivät täyty, jos hännäämisen ja kiusoittelun kohteeksi joutuu satunnaisesti joku lapsiryhmän jäsenistä. Kiusaamisesta ei myöskään voida puhua silloin, kun kaksi lasta selvittelee välejänsä tai riitelee. Koulukiusaamiseksi katsotaan se, kun kiusaajan ja kiusatun välillä on voimasuhteiden epätasapaino eli kiusattu on voimaton ja puolustuskyvytön kiusaajaan nähden. Usein epätasapaino johtuu siitä, että kiusaajia on useita. (Salmivalli 1998,30)

Koulukiusaamisen muodot voidaan jaotella kahteen luokkaan: suora ja epäsuora kiusaaminen. Suoraa kiusaamista on uhrin fyysinen ja sanallinen satuttaminen, joka myös on helpompi huomata. Suoraa kiusaamista voi olla esim. lyöminen, töniminen, nipistely, tavaroiden piilottaminen tai varastaminen sekä tien tukkiminen. Epäsuora kiusaaminen voi olla esim. juorujen levittämistä, haukkumista, pilkkaamista, matkimista, uhrin ulkonäköön liittyvää huomauttelua ja arvostelua sekä pilantekoa. Matkapuhelimien ja Internetin yleistyttyä viime vuosina, on kiusaaminen mahdollistunut myös pilkkaavien tekstiviestien ja sähköpostien lähettämisen ja sopimattomien kuvien tai kuvamanipulaatioiden lähettämisen Internetiin. (Karhunen & Pörhölä 2007)

Kiusaaminen tyttöjen ja poikien välinen kiusaaminen eroaa toisistaan. Poikien välinen kiusaaminen on selvempää ja äänekkäämpää kuin tyttöjen ja siksi myös helpompi huomata. Poikien kiusaaminen ilmenee yleensä joko fyysisenä tai sanallisena kiusaamisena. Tyttöjen välistä kiusaamista on paljon vaikeampi havaita. Tytöt ovat kuitenkin omaksumassa poikien kiusaamistapoja, ja usein tytötkin tappelevat ja heidän

sanallinen kiusaamisensa voi muistuttaa poikien puheita. Usein tytöt kuitenkin kiusaavat toisiaan hiljaisesti ja toisten huomaamatta, ja siksi tytöille sallitaan enemmän epäsuotavaa käytöstä. (Höistad 2003, 94 – 96, Salmivalli 1998a, 2)

4.2 Kiusaamisen muodot

Fyysinen eli ruumiillinen kiusaaminen on tarkoituksellista ruumiillisen voiman käyttöä, jonka tarkoituksena on aiheuttaa toiselle loukkaantuminen tai vamma. Fyysinen kiusaaminen on useimmiten helpointa huomata, sillä siitä jää usein jälkiä, esimerkiksi mustelmia tai revenneitä vaatteita. Fyysistä kiusaamista esiintyy etenkin ala-asteilla. Kiusaamista voidaan harjoittaa myös urheilun tai leikkien varjolla, vaikka fyysinen kiusaaminen yritetäänkin tehdä niin, ettei siitä jäädä kiinni (Höistad 2003, 85).

Sanallinen kiusaaminen on sanojen tarkoituksenmukaista käyttöä, jolla halutaan aiheuttaa henkistä ja psyykkistä haittaa toiselle ihmiselle. Sanallista kiusaamista voi olla esimerkiksi erilaiset uhkaukset, nimittely, loukkaaminen, huutaminen tai muiden rohkaiseminen tappeluun. Sanalliseen kiusaamiseen kuuluu myös nykyaikana yleistynyt teksti- ja sähköpostiviestien lähettäminen tai kännykällä soittaminen. Internet mahdollistaa koulukiusaamisen jatkumisen myös kouluajan ulkopuolella. Nettikiusaamisessa ei yleensä ole aikuisia läsnä, joka voi houkuttaa kiusaajia entistä ilkeämpiin tekoihin. Internetissä kiusaaja voi saada suurenkin yleisön ja saada muut lähtemään mukaan kiusaamiseen joko viestejä lähettelemällä tai olemalla puuttumatta asiaan, jolloin kiusaamisen jatkuu. (Höistad 2003, 94 – 95; Mannerheimin lastensuojeluliitto 2008)

Hiljaiseen kiusaamiseen kuuluu kaikki käyttäytyminen, jolla aiheutetaan haittaa toiselle vertaissuhteita vahingoittamalla. Hiljaista kiusaamista on esimerkiksi juorujen levittäminen, ryhmästä, toiminnasta tai leikistä ulkopuolelle jättäminen, ystäväyydestä vetäytyminen tai henkilökohtaisten asioiden paljastaminen toisesta. Hiljainen kiusaaminen on kiusaamisen muodoista yleisin. Tälläkin kiusaamismuodolla voidaan aiheuttaa paljon mielipahaa toiselle ja sitä on vaikea huomata. Usein ulkopuoliset eivät edes huomaa hiljaista kiusaamista, mutta joskus kiusaaminen tuodaan tarkoituksellisesti toisten huomioon. Joissakin kouluissa voi esiintyä pelkästään hiljaista kiusaamista ja näissä kouluissa voidaan luulla, ettei heillä ole koulukiusaamisongelmaa. Hiljaisen kiusaamisen uhrit eivät yleensä puhu kiusaamisestaan, ja usein he ovat hiljaisia

luonteeltaan, heidän läsnäoloaan ei juurikaan huomata, eivätkä he tuo itseään mitenkään esille. (Höistad 2003, 80 – 82; Mannerheimin lastensuojeluliitto 2010)

4.3 Perusopetuslaki ja lastensuojelulaki

Perusopetuslain 29 §:n nojalla kaikilla oppilailla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Säännökset velvoittavat koulutuksen järjestäjän pitämään huolta kiusaamisen ja väkivallan estämisestä sekä koulussa että muissa koulun järjestämässä toiminnassa. Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että koulussa olosuhteet on luotu sellaiseksi, että väkivalta ja kiusaaminen estyvät. Koulukiinteistön ja ympäristön on myös oltava sellainen, että kattava valvonta on mahdollista. Toisaalta opetusjärjestelyistä on huolehdittava siten, että ne omalta osaltaan estävät kiusaamista. Paikallisiin opetussuunnitelmiin on sisällytettävä kiusaamisen ja väkivallan torjunta tavoitteena ja koulutuksen järjestäjä asettamat keinot tavoitteiden saavuttamiseksi. (Opetusalan ammattijärjestö 2010; Perusopetuslaki 1998)

Aikuisten tulisi olla herkkiä kiusaamisen havainnointiin ja tunnistamiseen. Tänä päivänä suurin osa lapsista elää kohtuullisen hyvissä oloissa. Hyvin harva lapsista kokee nälkää, suoranaisesti kurjuutta tai materiaalista puutetta. Suomessa on lastensuojelulaki, joka turvaa että lapsella on turvallinen kasvuympäristö ja mahdollisuus tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen. Lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista. Lapsen vanhemman ja muun huoltajan tulee turvata lapselle tasapainoin kehitys ja hyvinvointi siten kuin laissa säädetään (Lastensuojelulaki 2007).

4.4 Kiusaamiseen vaikuttavat tekijät

Todennäköisimmin kiusatuksi joutuvat epävarmat ja arat yksilöt. Huono itsetunto edesauttaa kiusatuksi tulemista. Monissa tapauksissa kiusatuksi tulemisen riskiä lisäävät ulkonäkö, vaatetus, luonteen piirteet, olemus ja ”tietynlainen” perhetausta. Joskus kiusaajat voivat myös keksiä syyn, jolla oikeuttaa kiusaaminen. (Salmivalli 2004, 30)

Kiusaamista voidaan selittää uhrin ja kiusaajan luonteen ja ominaisuuksien kautta, mutta ihmisten väliset suhteet ovat kuitenkin monimutkaisempi juttu. Useimmiten kiusaamiseen ovat syynä ihmissuhdevaikeudet. (Höistad 2003, 107 – 109)

Osat kiusatuista on kiusaaja-uhreja tai he provosoivat kiusaajia. Tällaiset lapset ovat usein itsekin aggressiivisia ja voivat tahallaan ärsyttää kiusaajia tai provosoida kiusaamista. Useimmiten heillä on erilaisia psykososiaalisia ongelmia ja heidän perhetaustansa on ongelmainen. Kiusaaminen ei silti koskaan ole kiusattujen vastuulla eikä heidän syytään. (Jarasto & Sinervo 1998, 167 – 168)

Kiusaajilla on tarve hallita muita. Kiusaajat ovat yleensä häiritseviä ja kovaäänisiä, epäsuosittuja mutta heillä on oma ystäväpiirinsä, jossa he ovat johtavassa asemassa. Kiusaajat haluavat olla huomion keskipisteenä. Kiusaajille tyypillistä on rajojen puute, tietynlaiset kasvatuskäytännöt, isän poissaolo tai vanhempien etäinen suhde lapseen. Kiusaamiseen osallistuvat kuitenkin kaikki lapset, vaikka kiusaajia luonnehtivatkin tietynlaiset piirteet. (Salmivalli 2003, 30 – 32)

Kouluyhteisön normit ja ilmapiiri vaikuttavat niihin olosuhteisiin, joissa lapset ovat vuorovaikutuksessa toisiinsa. Lapset seuraavat aikuisten esimerkkiä arvoissa ja asenteissa. Lasten toiminnan ohjaajina toimivat johdon mukaiset säännöt ja aikuisten valvonta. Kouluyhteisössä kaikki vaikuttaa koulukiusaamiseen. Kiusaamisen vähentämisessä olisi tärkeää saada lapset mukaan. Koulujen yhteishenkeä voidaan lisätä ottamalla lapset mukaan heitä koskevaan päätöksentekoon. Myös yhteistyö vanhempien kanssa on tärkeää. (Jarasto & Sinervo 2003, 169)

Hamaruksen (2006) mukaan vallan, suosion tai aseman tavoittelu on usein kiusaamisen vaikuttimena. Kiusaamista voimistavia asioita ovat yhteisön hauskuuttaminen, kiusatun tai opettajan harhauttaminen ja erilaiset rituaalit. Kiusaamista pidetään myös keinona tuottaa ja vahvistaa oppilaskulttuuria. Kiusaamisella voidaan tuottaa ja vahvistaa yhteisön kulttuurisesti arvostamia asioita, joita yhteisön jäsenet ovat pakotettuja tavoittelemaan, esimerkiksi ylipainosta kiusatun oppilaan kulttuuristen normien tavoittelu voi johtaa syömishäiriöihin. (Hamarus 2006, 204)

5 KOULUKIUSAAMISEN KEHITTYMINEN JA YLEISYYS

Ikävuodet 8 – 10 ovat tietynlainen välivaihe kouluikää edeltävän ja usein ensimmäisellä luokalla jatkuneen itsenäistymiskauden ja murrosiän välissä, lapsi on fyysisesti että psyykkisesti elinvoimainen ja tasapainoinen. Lapsi ei enää vaadi jatkuvaa hoitoa ja huolenpitoa ja hänen kanssaan on monella tapaa helpompi olla. Lapsi on jo sopeutunut

koulun alkamiseen ja koululaisen elämään. Tämän ikäinen lapsi on hyvin kiinnostunut liikunnasta, aktiivinen ja aina menossa. Tämän ikäiset pojat ottavat mittaa toisistaan nyrkkeillen ja painien. Tämä on omiin voimiin tutustumista, kokeilemista, sekä muihin vertaamista. Lapset arvostelevat toisiaan vielä taitojen mukaan. Suosikin aseman saa helposti vahva ja ketterä lapsi. (Jarasto & Sinervo 1998, 39 – 40)

Tytöt käyttävät nyrkkien sijasta tehokkaasti naisellisempia aseitaan eli suullisia taitojaan, sanoja. Tytöt pilkkaavat, nolaavat ja piikittelevät toisiaan ja osuvat juuri siihen toisen arimpaan kohtaan. Tämäkin on ihmissuhteiden perustan syntymistä, sillä toisen tunteiden herkkä vaistoaminen on empatian edellytys. Nykyään esipuberteetti eli varhaismurrosikä alkaa yhä aikaisemmin ja sen ikähajonta on kasvanut. Keskimäärin se käynnistyy tytöillä 9 – 12-vuotiaana ja pojilla noin vuotta, paria myöhemmin. Tässä iässä lasten kehitysrytmi vaihtelee erittäin paljon. (Jarasto & Sinervo 1998, 40, 47)

Lapsi tarvitsee ikätovereitaan ja kokee voimakasta yhteenkuuluvuuden tunnetta. Ryhmä luo omat norminsa, joihin mukaudutaan. Pukeudutaan samalla tavalla tai puhutaan samaa kieltä ja tehdään samoja asioita. Lapsi alkaa yhä enemmän irtautua kodistaan ja vanhemmistaan. Hän haluaa mennä kavereidensa kanssa, mutta ei pidä unohtaa, että tästä huolimatta perhe ja omat vanhemmat ovat tärkeitä tuen ja turvan antajia (Jarasto & Sinervo 1998, 50).

Tämänikäisten suhtautuminen on usein jyrkkää. He joko pitävät jostakusta tai vastustavat tätä kaikin mahdollisin keinoin. Tärkeää on olla samanlainen kuin muut. Erilainen lapsi on ärsyttävä ilmiö, joka on heti torjuttava. Jos lapsi joutuu muuttamaan asuinpaikkaa tässä iässä, hän saattaa olla uudessa paikassaan hyvin epäsuosittu ja joutua näin ollen kiusaamisen kohteeksi. Tämä voi johtua siitä, ettei lapsi ole oppinut uuden asuinympäristön nuorten käyttämää kieltä, puhetyyliä tai tapoja, jolloin hän poikkeaa muista. Fyysiset kehityserot nuorten välillä ovat murrosiässä suurimmillaan ja yleensä tasaantuvat myöhemmässä nuoruusiässä. Tässä iässä lapset alkavat usein vertailla itseään toisiin ja voivat helposti kokea olevansa erilaisia kuin muut ikäisensä. Kehitykseen liittyvät poikkeamat he saattavat kokea häpeällisiksi ja pyrkiä peittämään niitä kaikin keinoin. Tämä ikä on erityisen herkkää aikaa minäkuvan ja itsetunnon kehittymisen kannalta. Erilaisuuden leima on tässä vaiheessa hyvin ahdistava, ellei tuo erilaisuus ole sitten nuoren itsensä valitsemaa. Silloinkin se kysyy rohkeutta ja

itsenäisyyttä. Kavereiden ja vanhempien huomautukset lapsen ulkoisesta olemuksesta vaikuttavat oleellisesti käsitykseen omasta kehosta. Se puolestaan vaikuttaa hänen minäkuvaansa ja itsetuntoonsa (Jarasto & Sinervo 1998, 51 – 52, 54).

5.1 Lapsen sosiaalinen kehitys

Lapsen sosiaaliselle kehitykselle syntyy pohja jo varhaislapsuuden sosiaalisista suhteista, mutta lapsen sosiaalinen maailma laajenee kouluiässä. Koulukaverit tuovat siihen uuden ulottuvuuden. Kouluiässä oleva lapsi tuntee voimakasta ”me”-tunnetta. Lapsi ymmärtää jo paremmin ryhmän dynamiikkaa ja haluaa voimakkaasti kuulua myös johonkin. Tällainen lapsiryhmän vuorovaikutusverkko on yllättävän tiheä ja sen vuoksi myös haasteellinen. Ryhmässä ollessa esimerkiksi 20 lasta ja opettaja mahtuu määrään paljon erilaisia tunteita ja asioita. On mahdollisuutta ystävyyteen, vihamielisyyteen, kavaruuteen, arvostukseen, mustasukkaisuuteen sekä ihmissuhdetaitojen oppimiseen. Lapsen monet sosiaaliset taidot kehittyvät ryhmässä ollessaan. On kyettävä selvittämään erimielisyyksiä tai yhteisiä suunnitelmia muiden kanssa asiallisesti puhumalla ja keskustelemalla. Toisten loukkaaminen fyysisesti tai psyykkisesti ei ole koulussa sallittua, vaikka sitä paljon tapahtuukin. (Jarasto & Sinervo 1998, 154 – 155)

Lapsi joutuu koulussa hyväksymään myös häviämistä ja tappioita. Näin kehittyy hänen taitonsa olla ajoittain heikempi kuin toinen ja antaa tunnustusta voittajilleen kantamatta kaunaa. Kotona vanhempien on hyvä harjoitella myös tätä häviämisen taitoa lapsensa kanssa. On hyvä kertoa lapselle, ettei aivan täydellistä ja voittamatonta ihmistä yleensä olekaan. Riittää, kun on tehnyt parhaansa. Lapsen kehityksen kannalta on tärkeä kokea tunne siitä, että vanhemmat hyväksyvät hänet juuri sellaisena kuin hän on, heikkouksineen ja vaikeuksineen. Koulussa luokan henki vaikuttaa siihen millaista koulussa on. Luokkaan muodostuu myös usein erilaisia rooleja. Kuten johtaja, pelle, syrjitty, seurailija, opettajan lellikki seurailija, sorretti tai syntipukki ja tämä oma asema ryhmässä tulee lapselle tärkeäksi. Näiden roolien synnyttyä on niitä vaikea muuttaa. Tämän takia on tärkeä miettiä, miten tukisi hyviä ja antoisia rooleja ja sivuttaisi lapsen kannalta kyseenalaisia. Syrjityksi lapsi voi joutua monesta syystä. Siihen voi johtaa lapsen arkuus, ujous tai puhumattomuus. Lapsi ei ehkä ole tottunut olemaan ryhmässä tai hän ei luota itseensä ottaakseen alusta alkaen aktiivisesti osaa ryhmän toimintaan. Hän tarvitsee kannustusta ja rohkaisua. Opettajan lellikin maine ei ole lapsen kannalta yleensä helppo asia. Se voi tukea koulussa menestymistä, mutta lapsiryhmässä lellikki

ei yleensä ole kovin suosittu. Muut ovat hänelle kateellisia. (Jarasto & Sinervo 1998, 156 – 157)

5.2 Lapsen itsetunnon kehittyminen

Perusta itsetunnolle rakennetaan päiväkotiyössä. Koiviston (2007) tutkimuksessa tutkittiin yhden päiväkodin toimintakulttuuria ja tutkimus osoittaa että lapsen itsetunnon vahvistaminen päiväkodin arjessa on mahdollista. Se vaatii kuitenkin kasvattajilta ja koko työyhteisöltä tietoista toimintaa ja uskallusta oman työn kriittiseen arviointiin ja kehittämiseen. Lapsen itsetunnon on todella vaativa ja moniulotteinen tehtävä. Tutkimuksessaan tutkija kehitti teoriaa ja käytäntöä yhdistäen mallin niistä tekijöistä, jotka osoittautuivat oleellisiksi lasten itsetunnon vahvistamisessa päiväkodin arkipäivän tilanteissa. Lasten havaittiin arvostavan näitä samoja asioita, joihin tutkimuksen aikana yritettiin kiinnittää huomiota. Tutkimuksessa aineistonkeruu menetelmänä käytettiin haastattelua. Haastattelujen perusteella lapset arvostivat aikuisen ystävällisyyttä, huolenpitoa ja välittämistä. Lapsista tuntui hyvältä, kun aikuinen oli aidosti läsnä, kuunteli ja antoi yksilöllistä huomiota. Lapsille oli tärkeää kiireetön ja lämminhenkinen yhdessäolo. Hyvinkin arkiset puuhut aikuisen kanssa olivat lapsille merkityksellisimpiä. (Koivisto 2007, 158)

Lapsen kasvattajalta vaaditaan rohkeutta ja uskallusta, koska lapsen itsetunnon vahvistaminen alkaa kasvattajan tutkimusmatkasta ensin omaan itseensä. Kasvattajan on ensin tutkittava omaa itseään, omia ajatuksiaan ja omia toimintatapojaan suhteessa teoria- ja tutkimustietoon lasten itsetunnon tukemisesta. Tällainen tutkimusmatka on toiminnan muutoksen edellytys. Aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutus on tärkeimpänä tekijänä lasten itsetunnon vahvistamisessa. Kasvattajan on tunnettava oma vuorovaikutustapansa suhteessa jokaiseen lapseen. On tärkeää kiinnittää huomiota sekä sanattomaan että sanalliseen viestintään. Tutkimuksessaan Koivisto korosti, että vuorovaikutuksessa on oltava pääasiassa myönteinen sävy ja siihen on sisällyttävä myös henkilökohtaista, jakamatonta huomiota. Kaikki päivän tilanteet on nähtävä yhtä arvokkaina ja kasvattajien on oltava niissä kaikissa mukana aidosti läsnä. Tutkimuksen mukaan näin lapsen itsetunto vahvistuu. (Koivisto 2007, 42 – 43)

5.3 Kiusaamiseen yleisyys

Suomessa on seurattu koulukiusaamisen yleisyyttä kouluterveyystutkimuksilla yläasteikäisillä. Tietoa ala-asteikäisten koulukiusaamisesta on vähän. Vuosina 2006 – 2007 suurin osa peruskoulun kahdeksannen ja yhdeksannen luokan oppilaista ei joutunut lainkaan kiusatuiksi lukukauden aikana. Kiusatuksi ilmoitti tulleen noin 4 % pojista ja 3 % tytöistä. Kiusatuksi tuleminen näytti olevan hieman yleisempää kahdeksannella luokalla. Vähintään kerran viikossa kiusatuksi tulleita oli noin 1 % pojista ja tytöistä 0,5 %. Myös toistuvasti kiusattuja oli kahdeksannella luokalla hieman enemmän kuin yhdeksännellä luokalla. Kiusaaja-uhreja, eli niitä, jotka osallistuivat sekä muiden oppilaiden kiusaamiseen että olivat itse kiusauksen uhreja, oli pojista 3 % ja tytöistä 1 %. Luokka-asteiden välillä ei ollut eroja. (Luostarinen 2008, 17)

Pojilla oli yleisempää osallistuminen muiden oppilaiden kiusaamiseen kuin koulukiusaamisen kohteeksi joutuminen. Tyttöillä se puolestaan oli harvinaisempaa. Noin 50 % pojista ja 25 % tytöistä ilmoitti osallistuneensa muiden oppilaiden kiusaamiseen lukukauden aikana. (Luostarinen 2008, 17)

Keränen (2006) tutkimuksessa selvitettiin yhdeksäsluokkalaisilta kuinka yleistä koulukiusaaminen on. Oppilaista 77 % (n=145) kertoi, ettei heitä ole kiusattu lainkaan. Toisin sanoen siis 23 % oppilaista oli joutunut kiusaamisen kohteeksi. Kiusaamisen kohteeksi oli tutkimuksen mukaan joutunut useammin poika kuin tyttö. Toisten kiusaamiseen oli osallistunut 28 % oppilaista. Tilastollisesti tyttöjen ja poikien välillä ei ollut merkittävää eroa, mutta kuitenkin tytöissä (17 %) oli jonkin verran enemmän kiusaamisen uhreja kuin pojissa (12 %). Toisaalta kiusaajia oli poikien (25 %) joukossa enemmän kuin tyttöjen joukossa (12 %). (Keränen 2006, 38 – 42)

Pitkäsen ja Rouvisen tutkimuksessa (1999) kiusaamisen havaittiin olevan melko harvinaista. 11 – 15-vuotiaiden joukossa kiusatuksi joutui lukukauden aikana vähintään kerran viikossa 3 – 10 %. Viikoittaisen kiusaamisen todettiin vähenevän iän myötä molemmilla sukupuolilla, alemmilla luokilla siis ilmeni jopa kaksi kertaa enemmän kiusaamista kuin yläasteella. Tutkimuksessa huomattavaa oli, että jopa 90 % tutkituista nuorista ei ollut joutunut kiusaamisen kohteeksi. Muita kiusaavien oppilaiden määrä oli hyvin pieni. 11 – 15 –vuotiaista vain 1 – 7 % ilmoitti kiusaavansa toisia viikoittain. Pojat kiusasivat tyttöjä enemmän. (Pitkänen & Rouvinen 1999, 46 – 47)

6 KIUSAAJA JA KIUSATTU

6.1 Kiusaajan ominaispiirteet

Niin kiusaajia kuin kiusattujakin on erilaisia. Kiusaaminen voi olla keino kiusaajalle purkaa tunteitaan, kuten esimerkiksi turhautumista. Hänellä ei ole tekemistä ja voi olla että hän näin purkaa turhautumistaan kiusaamalla. Kiusaajien on myös usein vaikeaa asettua toisen aseman eikä hän osaa tuntea myötätuntoa muita kohtaan. Tyypillisesti kiusaajat ovat itsevarmoja ja rohkeita, omasta mielestään he ovat myös suosittuja ja hauskoja. Oman itsetunnon vahvistaminen voi myös olla syynä kiusaajan kiusaamiseen. Kiusaajat ovat myös usein aggressiivisia ja he kohdistavat aggressionsa tovereihin sekä opettajiin. Tarve muiden alistamiseen on eräs kiusaajien luonteenomaisesta piirteestä, jolla hän hakee huomiota toimilleen. Jotkut lapset eivät itse välttämättä aloita kiusaamista mutta menevät helposti siihen mukaan. Kiusaajat voivat siis pakottaa tai rohkaista muita kiusaamaan. Tällaiset lapset saavat myönteistä palautetta ja kannustusta kiusaamisen provosoijalta. Kiusaamisen vahvistamista on myös kun lapsi ilmaantuu katsomaan kiusaamista. Hiljaisen hyväksymisen kiusaamiselle antavat myös ne ulkopuoliset, jotka eivät reagoi kiusaamiseen millään tavoin, vaikka eivät siihen osallistuisikaan. Ryhmässä lasten on helppo toimia kiusaamista vahvistavilla tavoilla, (Aaltonen 1999, 348; Jarasto & Sinervo 1998, 167)

Kiusaajan käyttäytymisen takana on monia syitä, joista kotiolot ja kasvatus ovat tärkeimpiä. Etenkin lapsen ensisijaisen hoitajan kielteinen asenne lapseen lisää sitä mahdollisuutta, että lapsesta kasvaa myös aggressiivinen ja vihamielinen. Kotona lapsuudessa aggressiivisuuden salliminen ja rajojen puuttuminen lisää aggressiivisuuden tasoa. Väkivalta tuo väkivaltaa, vanhempien kasvatustyylin suosiessa fyysisiä rangaistuskeinoja, sekä rajuja tunteen purkauksia on tämä myös yhteydessä lapsen aggressiivisuuden tasoon. On myös havaittu, että lapsen temperamentilla on merkitystä aggressiivisen reaktiomallin omaksumiseen. Lapsen sosioekonominen asema ei vaikuta aggressiivisuuden syntyyn. Isäsuhteen puuttumisen on todettu useissa tutkimuksissa leimaavan varsin usein kiusaajan perhettä. Kiusaajan perheistä puuttuu tavallista useammin isä, sekä sisarusuhteet ovat hajanaisia tai ongelmallisia. Jos taas kiusaajan perheessä on isä, hänet koetaan usein etäiseksi tai vihamieliseksi. On tutkittu, että kiusaajat ovat muihin ryhmiin nähden vähiten riippuvaisia vanhemmistaan ja viettävät myös vähiten aikaa kotonaan. Kiusaajilla on kielteinen perheminäkuva, koska he kokevat, että heitä ei hyväksytä perheensä jäseninä. Kiusaajien, kiusattujen ja muiden

perheiden arvomaailmaa lasten kokemana. Tutkimuksissa tuli ilmi, että erityisesti tyttökiusaajien perheille on tyypillistä omien etujen ajaminen ja poikakiusaajien perheille tyypillistä on epäitsekkään toisista välittämisen puuttuminen. Voidaan ajatella näiden kiusaajien perheissään kokemien arvomaailmojen johtavan helposti epäsosiaaliseen käyttäytymiseen, itsekkyyteen ja kyvyttömyyteen kokea empatiaa. Hyvin pitkälti perheessään oppimien arvojen pohjalta lapsethan luovat pohjan omalle ajattelulleen ja moraalilleen. (Immonen & Muona 2001, 28)

6.2 Kiusatun ominaispiirteet

Kiusatuilla lapsilla uskotaan olevan piirteitä, joiden perusteella juuri heidät valitaan kiusaamisen kohteeksi. Kiusatuilla lapsilla saattaa olla myös yhteisiä piirteitä, jotka johtuvat enemmänkin kiusaamisesta kuin siihen johtaneista syistä. Kiusattujen määrä on yleensä suurin alaluokilla ja kiusaaminen vähenee sitä mukaa kun lapset siirtyvät ylemmille luokille. Kuitenkin ala-asteelta yläasteelle siirryttäessä näyttää kiusattujen määrä jonkin verran kasvavan. Tämän uskotaan johtuvan siitä, että kuudesluokkalaiset ovat koulunsa vanhimpia, mutta seitsemäsluokkalaiset ovat nuorimpia koulussaan ja siten otollisia kiusaamisen kohteita ylemmän luokan oppilaille. (Jarasto & Sinervo 1998, 169; Salmivalli 1998, 46, 103; Höistad 2003 107 – 108)

Monet koulukiusatut voivat vähätellä kokemuksiaan, joka on usein puolustautumista alentavien kokemusten tuottamaa nöyryytystä vastaan. Jotta kiusaamisen uhri kestäisi kokemansa asiat, pyrkii hän sulkemaan ne sisäänsä. Kiusatut voivat myös tuntea itsensä epäonnistuneiksi muiden silmissä ja alkaa uskoa olevansa epäonnistuneita ja arvottomia. Kiusaamisen jatkuessa uhri saattaa alkaa suhtautumaan epäluuloisesti toisiin ihmisiin, sillä pelkää muiden ajattelevan samoin kuin kiusaajansa. (Höistad 2003, 26)

Lapset joita kiusataan kokevat perheenjäsenensä hyvin läheisiksi, sekä suhteensa heihin erittäin myönteisiksi. Tällaisissa tapauksissa voidaan joskus puhua yhtyeenkietoutuneista perheistä, joissa lapsen normaalisti kokemia kielteisiä tunteita vanhempiaan ja sisaruksiaan kohtaan ei esiinny juuri ollenkaan. Kiusatut lapset kokevat myös ydinperheen ulkopuoliset sukulaiset tärkeämmiksi kuin muut lapset. Lähimmäksi omasta ydinperheestään kiusatut kokevat muiden lastentavoin lähimmän sisaruksen. On tutkittu, että kiusatut kokivat vanhempansa usein ylihuolehtiviksi ja olivat näistä todella riippuvaisia. Kiusattujen poikien tiedetään olleen jo pieninä herkkiä ja hyvin varovaisia,

ja heillä oli ollut vanhempiinsa, etenkin äitiinsä erityisen läheinen suhde. Kiusatuksi joutuminen lisää uhrin ahdistuneisuutta ja epävarmuutta sekä heikentää entisestään itsetuntoa. On kuitenkin tärkeää, että vanhemmat välttäisivät ylihuolehtimista ja tukisivat sen sijaan lapsen riippumattomuutta ja itseluottamusta. Tutkimusten mukaan osa kiusatuista lapsista onnistuu kuitenkin kotoa saadun tuen ja hyväksynnän avulla säilyttämään edes joillakin alueilla myönteisen minäkuvan kiusaamisesta huolimatta. (Immonen & Muona 2001, 30 – 31)

6.3 Kiusaamisen uhrien ominaisuuksia

Provosoivat uhrin ovat usein aggressiivisia, ahdistuneita ja heillä on oppimisvaikeuksia. He ovat myös lyhytjänteisiä. Provosoivan uhrin käyttäytymiselle on tyypillistä muiden ärsyttäminen omalla käytöksellään, jolloin hän vaikuttaa koko ryhmän olemukseen. Kiusattu voi myös aavistaa itse, mikä hänen käytöksessään ärsyttää toisia, muttei kuitenkaan osaa muuttaa käytöstään. Tavallaan uhri siis itse aiheuttaa omalla toiminnallaan kiusaamisen. Joissain tapauksissa koko luokka voi osallistua provosoivan uhrin kiusaamiseen. Provosoiva uhri voi myös olla sekä kiusattu että kiusaaja. (Aaltonen 1999, 347; Jarasto & Sinervo 1998, 168)

Aggressiivinen eli vihamielinen kiusattu käy itse kiusaajaan kiinni ja tekee kiusaajalle samoin kuin hänellekin tehtiin. Etenkin pojat reagoivat helposti tällä tavoin kiusaamiseen. Kiusatut yrittävät usein käyttäytyä niin kuin kiusaaminen ei vaikuttaisi heihin mitenkään. He voivat yrittää myös suojautua jopa hyökkäävästi kiusaamiseen. Kiusattujen hyökkäykset eivät yleensä ole kiusaajalle uhka, sillä alun perinkin kiusatuiksi valitaan kiusaajaa heikommat tai puolustuskyvyttömät oppilaat. Lisäksi kiusaajalla on usein tukena kaveriporukka, jonka edessä uhrin ovat yksinäisiä. (Salmivalli 1998b, 106 – 111)

Passiivinen uhri on altis kiusaamiselle, sillä hän ei reagoi kiusaamiseen eikä kosta sitä millään tavoin. He eivät ole aggressiivisia eivätkä yleensä kannata väkivaltaa. Passiiviset uhrin ovat syrjäänvetäytyviä, turvattomia, ahdistuneita ja pelokkaita. Vanhemmat ja opettajat harvoin tietävät kiusaamisesta, joka osaltaan lisää passiivisen uhrin ongelmaa. He eivät usein myöskään saa tukea tovereiltaan, joka aiheuttaa uhrille yksinäisyyttä. Kiusatun itsetunto laskee ja vähitellen hänelle voi muodostua

negatiivinen kuva itsestään. Useimmiten hän jää ryhmän ulkopuolelle eikä hänestä pidetä. (Aaltonen 1999, 346)

7 VANHEMMAT KOULUKIUSAAMISEN ENNALTAEHKÄISIJÄNÄ

7.1 Vanhempien rooli

Vanhemmilla on suuri merkitys kiusaamisen vähentämisessä ja ehkäisyssä. Jos lapsi kertoo kiusaamisesta vanhemmille, kannattaa se ottaa todesta ja puuttua heti asiaan, esimerkiksi ottamalla yhteyttä kouluun. Vanhemmat voivat osaltaan myös vähentää lapsen riskiä joutua kiusaajaksi tai kiusatuksi. Kiusaamista ja aggressiivista käytöstä voidaan ehkäistä kotona opettamalla lapselle, ettei ilkeä tai aggressiivinen käytös muita ihmisiä kohtaan ole hyväksyttävää. Jos lapsen kerrotaan kiusanneen koulussa toisia lapsia, tulee siihen suhtautua vakavasti ja auttaa lasta ja saada kiusaaminen loppumaan. Kun vanhempi suostuu koulun kanssa yhteistyöhön asian selvittämiseksi ja ottaa asian todesta, toimii hän lapsen parhaaksi. Kiusaamiseen on puututtava heti, kun sitä ilmenee. Kotioloissa vanhemmat voivat miettiä yhdessä jo etukäteen, kuinka toimia, jos kiusaamista ilmenee. Vaikka omaa lasta ei kiusattaisikaan, on keskustelu silti erittäin tärkeä. Vanhemmat voivat miettiä lastensa kanssa yhdessä tapoja, joilla reagoida jos oppilaat huomaavat kiusaamista tapahtuvan. Lapsen tulee ehdottomasti tietää, että kiusaaminen on aina väärin eikä sitä hyväksytä missään tapauksessa. Lapsen empatiakyvyn kehittymisen kannalta voidaan kotona pohtia miltä kiusatusta tuntuu, näin opetetaan lasta asettumaan kiusatun asemaan. Sosiaalisten suhteiden harjoitteluksi ja niiden ylläpitämiseksi voidaan lapsen koulukavereita kutsua kylään ja näin tukea lapsen ystävyys-suhteita. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2009)

Koululla pidettyjen tapaamisten tarkoituksena on löytää keinoja kiusaamisen lopettamiseksi. Näihin tapaamisiin osallistuu lapsen ja vanhempien lisäksi myös opettaja, sekä tarvittaessa koulun rehtori. (Kankare 2004, 125; Salmivalli 2003, 77 – 79)

Vanhemmat voivat tunnistaa kiusaamisen lapsessaan varhaisessa vaiheessa. On tärkeää havainnoida herkästi lapsensa mielialaa. Yksinäisyys ja kiusaamisesta johtuva huono mieli voivat viedä lapsen hymyn ja tehdä hänestä alakuloisen. Lapsen joutuessa kiusaamisen kohteeksi kokee hän usein, että syy on hänessä itsessään ja rakentaa häpeissään hiljaisuuden muurin ympärilleen. Erilaiset epämääräiset fyysiset kivut ja

säryt voivat lisääntyä. Lapsen voi myös olla vaikea mennä nukkumaan ja uni voi muuttua levottomaksi. Lapsi voi kuluttaa koulumatkoillaan enemmän aikaa, kun hän yrittää löytää turvallisia reittejä kotiin. Tieto tai epäily siitä, että lasta kiusataan koulussa, herättää vanhemmissa monenlaisia tunteita. Vanhemman tärkein tehtävä on lapsen tukeminen ja rohkaiseminen. Lasta ei saa tuomita, vaan on keskityttävä kuuntelemaan ja kannustamaan lasta kertomaan omista kiusaamiskokemuksistaan. Vanhempien on tehtävä selväksi lapselle, että kiusaaminen ei ole lapsen omaa syytä, lapsi saa tuntea mielihapaa ja saa tarvittaessa apua ja tukea, jotta kiusaaminen saataisiin loppumaan. Koululla on vastuu selvittää kiusaamiseen liittyvät tapahtumat, mutta vanhempia tarvitaan selvittämään tilannetta omien lastensa kanssa. Helpompaa asioiden selvittäminen on, jos oppilaiden vanhempien väliset suhteet ovat hyvät ja toimivat. Hyvät suhteet voivat edistää myös oppilaiden välisiä suhteita myönteisempään suuntaan. Vanhempien välinen yhteistyö ehkäisee kiusaamista. Tänä päivänä yleistynyt Internetin ja kännykän käyttö kiusaamisen välineinä ja lapselle on kerrottava, miten toimia loukkaavien ja epäasiallisten viestien kanssa. Lapsi voi pelätä olevansa pettymys vanhemmilleen tai hän ei tahdo huolestuttaa vanhempiansa. Lapselle tulisi opettaa miten toimia eteen tulevissa kiusaamistilanteissa. Kiusattua ei kuitenkaan saa opettaa kostamaan kiusaamista, sillä se vain vahvistaa lapsen uskoa siihen, että vahvempi vallankäyttö on sallittua ja arvostettua. (Höistad 2003, 51 – 52; Mannerheimin lastensuojeluliitto 2006; Kaukiainen ym. 2009, 23, 27)

Lehtimäen ja Myllymäen (2000) tutkimuksen mukaan aikuisen ja vanhemman rooli koettiin ratkaisevana lapsille antamansa ajan kautta. Tutkimuksessa ilmeni, ettei vanhemmilla ole nykyisin riittävästi aikaa. Tutkitut neljäsluokkalaiset kokivat tämän yhtenä kiusaamista lisäävänä tekijänä. Ongelmaksi koettiin, että vanhemmat eivät anna lapsilleen mahdollisuutta tutustua ja luoda ystävyysuhteita muihin samanikäisiin. Ratkaisuna tälle lapset ehdottivat, että vanhemmat viettäisivät enemmän aikaa lastensa seurassa, jotta lapset voisivat tutustua uusiin ystäviin ja oppia sitä kautta olemaan kiusaamatta. Oppilaat myös kokivat, että koulumatkoilla tapahtuvaa kiusaamista voitaisiin estää siten, että vanhemmat veisivät lapset kouluun. Oppilaiden mukaan kodin mukaan ottaminen kiusaamistapausten selvittämisessä oli tärkeää, samoin vanhempien osallistuminen koulussa käytäviin kiusaamista koskeviin keskusteluihin. Myös kiusaamiskeskusteluihin olisi oppilaiden mielestä syytä ottaa mukaan sekä kiusaajan että kiusatun vanhemmat. (Lehtimäki & Myllymäki 2000, 38 – 39)

7.2 Kiusaajan tukeminen kotona

Kiusaamiseen osallistuvaa lasta voidaan tukea monin tavoin. Rauhallinen ja päättäväinen asenne luo pohjan tulokselliselle keskustelulle. Lapselle on tehtävä selväksi, ettei kiusaaminen ole hyväksyttävää eikä mikään oikeuta kiusaamista. Kiusaajassa tulisi pyrkiä herättämään empatiaa uhria kohtaan. Vanhemmat voivat miettiä yhdessä lapsen kanssa keinoja, joiden avulla hillitä kiukkua ja aggressiivisuutta sekä opetella kestämään pettymyksiä. Lasta voi myös tukea harjoittamaan entistä parempia sosiaalisia taitoja. Tarvittaessa vanhemmat voivat pyytää apua myös koululta, esimerkiksi lapsen opettajalta, koulun rehtorilta, terveydenhoitajalta tai koulukuraattorilta. Vanhempia ja opettajia tarvitaan lopettamaan kiusaaminen, ottamaan ongelma esille ja harjoittaa luokan oppilaita toimimaan uudella tavalla. (Kaukiainen ym. 2007, 35; Mannerheimin lastensuojeluliitto 2008)

8 KOULUN ROOLI KIUSAAMISEN EHKÄISIJÄNÄ

8.1 Kodin ja koulun yhteistyö

Lasten kannalta on oleellinen asia, että kodin ja koulun yhteistyö toimii. Tällöin ratkaisut löytyvät yleensä yhteisvoimin. Vanhempien osallistuminen koulun toimintaan esimerkiksi vanhempien toimikuntaan, vanhempien tilaisuuksiin, tuntuu lapsesta hänen työnsä arvostamiselta. Näin ollen heillä on myös tasaisin väliajoin kontakti lapsensa opettajaan, sekä ajan tasalla oleva tieto, kuinka lapsen koulun käynti sillä hetkellä sujuu ja kuinka heidän lapsensa toimii luokassa yhtenä ryhmän jäsenenä. Toimiminen ryhmässä, sekä usein myös suhde opettajaan ja koulun asettamiin normeihin ovat asioita jossa tarvitaan ehdottomasti kaikkien osapuolten valmiutta yhteistyöhön. Vanhempien ja opettajan välinen suhde muotoutuu hyvin erilaiseksi, koska siihen liittyy aina vanhempien odotuksia. (Jarasto & Sinervo 1998, 157 – 158).

Kodin ja koulun välinen hyvä yhteistyö ja hyvän keskusteluyhteyden luominen on hyvä perusta myös mahdollisesti eteen tulevissa ongelmatilanteissa. Koulujen olisi edelleen hyvä kehittää yhdessä kotien kanssa kodin ja koulun yhteistyömuotoja ja toimintatapoja ongelmien ennalta ehkäisyyn, niiden varhaiseen tunnistamiseen sekä siihen, kuinka ongelmatilanteisiin puututaan. Kiusaamis- ja väkivaltatilanteissa kodin ja koulun yhteistyössä tulee yleensä esille yksilökohtaiset ratkaisut. Ryhmäilmiönä tapahtuvan

kiusaamisen luonteen tulisi olla kaikkien vanhempien tiedossa. Kouluuyhteisön kaikkien jäsenten yhteistä vastuullisuutta turvallisen opiskeluympäristön aikaan saamisessa olisi aikaisempaa enemmän korostettava kodin ja koulun yhteistyössä. Kiusaamiseen ja väkivaltaan liittyvissä ongelmissa on tärkeää, että yhteydenpito toimii kaikkien osapuolien kesken. Ongelmatilanteiksi muodostuvat sellaiset tilanteet, joissa kodin ja koulun näkemykset ongelmatilanteista ovat erilaiset. Perheiden elämäntilanteen takia yhteydet kotiin voivat olla joskus ongelmalliset. Etenkin väkivalta- ja kiusaamistapauksissa kiusaamiseen syyllistyneen yhteydenotto kotiin vaatii erityistä taitoa. (Perus- ja erityisopetuksen tietopankki 2010)

On syytä muistaa, että riippumatta oppilaan asemasta molemmat osapuolet, sekä kiusaaja että kiusattu ovat avun tarpeessa. Kiusatun tapauksessa ongelmaksi voi muodostua se, että väkivalta- ja kiusaamisongelmien takia vanhemmat eivät uskalla päästää lastaan kouluun. Tällöin lapsen koulun käynti voi keskeytyä pitkäksi ajaksi. Joissain tapauksissa vaihdetaan myös koulua ja odotetaan ongelmien selviävän. Vaikka kyseessä olisivatkin yksittäistapaukset, on tärkeä yleensä pitää mielessä poissaolojen seurannan ennaltaehkäisevä merkitys. Poissaolojen määrällä ja niiden syiden avulla voidaan tunnistaa oppilaan vaikeuksia ja puuttua niihin. (Perus- ja erityisopetuksen tietopankki 2010)

8.2 Varhaiskasvatus

Lasten vuorovaikutus- ja sosiaalisten taitojen opettaminen sekä empatiakyvyn vahvistaminen ovat kiusaamisen ehkäisyssä keskeisiä tekijöitä. Olennaista on tukea lasten ryhmässä toimimisen taitoja. Päiväkotien tulisi laatia kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma osana varhaiskasvatuksen suunnitelmaa. Tärkeää on, että ammattikasvattajat ja vanhemmat tunnistavat ilmiön olemassaolon ja saavat tietoa ja malleja kiusaamistilanteiden ehkäisemiseen, tunnistamiseen ja niihin puuttumiseen. Kiusaamiskysymyksiin on myös puututtava jo ennen kouluikää. Helposti ajatellaan, etteivät pienet herttaiset päiväkotilapset tosissaan voi kiusata toisiaan, mutta tähänastiset haastattelut ja havainnoinnit kertovat aivan muuta. Kolmevuotiaat lapsetkin tunnistavat kiusaamisilmiön elinympäristössään ja osaavat kuvata sen eri toteutumismuotoja. Alle kouluikäisten kiusaamiseen puuttumisessa ei onneksi tarvitse lähteä kehittämään tyhjästä uusia menetelmiä. Koulukiusaamisen ehkäisyyn kehitetyt toimintatavat sovitettuna pienten lasten maailmaan ja varhaisen puuttumisen menetelmät tarjoavat

hyviä aineksia alle kouluikäisten kanssa tehtävälle työlle. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009)

Pienten lasten keskuudessa tapahtumasta kiusaamisesta ei juurikaan tiedetä, sillä systemaattinen tiedonkeruu puuttuu. Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Folkhälsan selvittivät asiaa siten, että haastattelivat lapsia, vanhempia ja työntekijöitä, sekä seuraamalla lasten ryhmätilanteita kahdeksassa päiväkodissa. Selvitys osoitti, että toistuvaa ja systemaattista kiusaamista esiintyy jo pienten lasten keskuudessa ja sen ehkäiseminen on erittäin tärkeää. Kiusaaminen voi ilmetä esimerkiksi ryhmästä pois sulkemisena tai leikistä ulkopuolelle jättämisenä. Tämän selvityksen mukaan päivähoidon henkilöstöltä puuttuu välineitä kiusaamisen tunnistamiseen ja puuttumiseen sekä sen ehkäisyyn. Kouluissa että esiopetuksessa on laadittava suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä, kun taas päivähoitolaissa tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kiusaamisen ehkäisyä ei mainita. Varhaiskasvatuksen suunnitelma korostaa kuitenkin turvallisia ihmissuhteita ja toiset huomioon ottavaa käyttäytymistä. Kuntien varhaiskasvatuksen suunnitelmaan tulisi liittää osaksi kiusaamisen ehkäisyyn ja kiusaamiseen puuttumisen suunnitelma. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2009a)

Vuosina 2009–2010 Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Folkhälsan toteuttavat sosiaali- ja terveysministeriön rahoittaman yhteistyöhankkeen. Tämän tavoitteena on kehittää kiusaamisen ehkäisyä ja varhaista puuttumista kiusaamistilanteisiin alle kouluikäisten lasten parissa. Kyseinen hanke tuottaa käsikirjan ja koulutusta kiusaamisen ehkäisyyn, tunnistamiseen ja puuttumiseen kuntien, järjestöjen ja seurakuntien päivähoitossa sekä lapsi- ja kerhotoiminnassa. Tarkoituksena on myös edistää vanhempien valmiuksia tunnistaa ja ehkäistä kiusaamista. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2009a)

8.3 Opettajien ja koulun keinot puuttua koulukiusaamiseen

Opettajan tehtävänä on ennen kaikkea toimia opettamisen ja kasvatuksen asiantuntijana. Opettajan on osattava tunnistaa kiusaaminen, joka on ehdoton edellytys kiusaamiseen puuttumiselle. On tärkeää kiinnittää huomiota koulun työskentelyilmapiiriin, kiusaamiseen liittyviin asenteisiin sekä kasvatuskulttuuriin. Kiusaamisen vähentäminen on kaikkein tehokkainta silloin, kun siihen voidaan puuttua monelta eri taholta

samanaikaisesti, kuten koulun, kodin ja ystävien taholta. Opettajien sitoutuminen kiusaamiseen ehkäisyyn ja valmius sen hoitamiseen ennustavat kiusaamisen määrää luokassa. Lähtökohtana kiusaamisongelmaan on sen tiedostaminen ja ennen kaikkea sen myöntäminen, sillä jos ongelmaa vähätellään tai sitä ei pidetä koulun ongelmana, ei kiusaamisen vastainen työ edisty. (Jarasto & Sinervo 1998, 162; Salmivalli 2003, 36 – 39)

Kratsch & Wuorion tutkimuksen (2002) mukaan koulu toimii osaltaan yhtenä lapsen kasvattajana. Se, että koulukiusaaminen saadaan vähenemään, on hyvin pitkälti koko kouluajan kestävää asennekasvatusta, joka on aloitettava aivan varhaisessa vaiheessa. Koulussa kiusaamisen ennaltaehkäisemisen tulisikin olla osana arkipäivää. Opetussuunnitelmissa, jotka ovat koulukohtaisia, selvitetään koulun omat keinot koulukiusaamista vastaan. Keinot pohjautuvat jokaisen koulun omalle tarpeelle ja arvoperustalle. Opettaja voi yhdessä lapsen vanhempien kanssa tehdä paljon koulukiusaamisongelman korjaamiseksi. Tämä edellyttää kuitenkin, että ensin on kyettävä tunnistamaan koulukiusaamisen olemassa olo. Oppilaita tarkkailemalla niin luokassa, kuin välitunneilla auttaa tunnistamaan ongelmatapaukset, sekä on pystyttävä tunnistamaan mitä kiusaaminen on ja mitkä ovat ne merkit, jotka viittaavat todelliseen kiusaamiseen. (Kratsch & Wuorio 2002, 30 – 31)

Jyväskylän yliopistossa on tutkittu tulevien opettajien valmiuksia estää koulukiusaamista tulevassa ammatissaan ja halukkuutta havaita ja puuttua siihen. Ennakkokäsityksenä ennen tutkimuksen tekoa oli, että vastaajat, jotka olivat itse olleet kiusattuja, olivat empaattisempia kiusattuja kohtaan ja tekemään enemmän töitä kiusaamisen ehkäisemiseksi ja huomaamaan sitä sekä puuttumaan siihen. Tulosten mukaan opettajaopiskelijat, jotka olivat itse kokeneet kiusaamista omana kouluaikanaan, kokivat olevansa valmiimpia kohtaamaan kiusaamisen uhreja ja auttamaan heitä, mutta eivät kuitenkaan havainneet kiusaamista yhtään herkemmin kuin muut opettajaopiskelijat tai puuttuneet siihen. (Kokko & Pörhölä 2008)

Oppilaiden, jotka eivät osallistu kiusaamiseen, on vaikea puuttua siihen, mikäli heillä ei ole laajaa sosiaalista arvostusta tai luottamusta luokan keskuudessa tai jos he ovat yksi mielipiteensä kanssa. Toisaalta vaikutusvaltaa omaava oppilas voi puuttua tehokkaasti kiusaamiseen. Kiusaamiseen lakkaamiseen voi vaikuttaa yhtenä tekijänä myös kiusatun oivallus siitä, että kiusaaminen ei johtunutkaan kiusaamisen uhrin erilaisuudesta. Kun

kiusatuksi tullut oppilas huomasi kiusaajassa samoja piirteitä kuin ne syyt, joista tätä oli kiusattu, antoi se vahvuutta ja rohkeutta vastustaa kiusaamista. (Hamarus 2006, 204)

8.4 Tukioppilastoiminta

Mannerheimin Lastensuojeluliitto aloitti tukioppilastoiminnan Suomessa vuonna 1972. Tukioppilastoiminta perustuu vertaistuen ajatukseen ja on peruskouluissa toimiva tukijärjestelmä. Tukioppilas on tavallinen, vapaaehtoinen oppilas, joka haluaa toimia kouluyhteisön hyväksi ja auttaa muita oppilaita. Tukioppilaat saavat koulutuksen, ja toiminnasta vastaa koulussa työskentelevä aikuinen ohjaaja. Tukioppilaat ovat koulun vanhimpia oppilaita, jotka koulutetaan toimimaan nuorempien oppilaiden kanssa ja heidän tukenaan. Tukioppilastoiminnan tavoitteena on edistää hyviä toverisuhteita, kouluviihtyvyyttä, yhteisvastuuta sekä turvallista ja kannustavaa ilmapiiriä koulussa. Useat koulut ovat myös kirjanneet tukioppilastoiminnan opetussuunnitelmaansa. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2009b)

Tukioppilastoiminta parantaa koulun työskentelyilmapiiriä muun muassa ehkäisemällä koulukiusaamista, sovittelemalla ristiriitatilanteissa ja edistämällä suvaitsevaisuutta. Tukioppilaiden järjestämä toiminta luo ”me”-henkeä koulussa ja edesauttaa hyväksyvän ja myönteisen ilmapiirin ja yhteisön syntymistä. Yhteisöllisyyttä opitaan koulussa. Jos koulun valmiudet rakentaa positiivista ilmapiiriä ja yhteisöä ovat vähäiset, nuoren yhteisölliset taidot ja kokemukset jäävät kapea-alaisiksi. Sosiaalisen syrjäytymisen siemen näkyy koulussa ryhmistä poissulkemisena ja vetäytyvien oppilaiden yksinäisyytenä. Myös lapsen leimautuessa poikkeavaksi, johtaa se usein kiusaamiseen. Jatkuva, samoihin oppilaisiin kohdistuva koulukiusaaminen heikentää itseluottamusta ja vähentää sosiaalisia kontakteja. Kiusaaminen vie kouluista ilon ja työrauhan sekä vaurioittaa yhteishenkeä ja oppilaiden välistä vuorovaikutusta. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2009b)

Tukioppilas toiminnan painopiste on ennaltaehkäisyssä, eikä sitä ole tarkoitettu vakavien ongelmien ratkaisuun. Vertaistukeen perustuva tukioppilastoiminta voi ehkäistä jo alkavia ongelmia. Tukioppilastoiminnan tavoitteena on luoda ilmapiiri, jossa kaikki kouluyhteisön jäsenet tulevat hyväksytyksi ja jossa kiusaamista ei missään muodossa hyväksytä. Jo se, että koulussa järjestetään kiusaamista ehkäisevää toimintaa,

antaa selvän viestin yhteisön periaatteista. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2009b)

8.5 Kummitoiminta

Kummitoiminnan tavoitteena on pehmentää lasten koulun alkua. Sanotaan, että ensimmäinen kouluvuosi antaa pohjan koko kouluajalle. Kummitoiminta on osa Mannerheimin lastensuojeluliiton alaista toimintaa ja sille on tärkeää, että lapsi viihtyy koulussa. Kummitoimintaan valmennetaan vanhempia opiskelijoita. Opettajille on olemassa kouluilla Kummitoimintaopas (2006), jossa annetaan runsaasti vinkkejä kummitoimintaan. Koulujen oppaasta löytyy myös käsikirjoitus kummien valmennukseen. Sen tavoitteena on myös motivoida kouluja toteuttamaan ja kehittämään omannäköistä kummitoimintaa. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2009c)

9 TUTKIMUSONGELMAT

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää vanhempien tiedon määrää KiVa Koulu-hankkeesta Otsolan koulussa, vanhempien keinoja vaikuttaa koulukiusaamiseen ehkäisyyn, kokevatko vanhemmat saaneensa tarpeeksi tietoa itse kiusaamisesta ja siihen puuttumisesta Otsolan koulussa. Lisäksi tarkoituksena oli selvittää vanhempien toiminta kiusaamistapauksissa sekä miten vanhemmat voivat käsitellä kotona kiusaamista lasten kanssa ja ovatko he keskustelleet siitä kotona.

Opinnäytetyön tutkimusongelmat:

1. Mitä vanhemmat tietävät KiVa Koulu – hankkeesta?
2. Mitä vanhemmat tietävät kiusaamisesta Otsolan koulussa?
3. Millä tavoin vanhemmat voivat mielestään ehkäistä kiusaamista oman lapsensa kohdalla?
4. Miten vanhemmat ovat toimineet mahdollisissa kiusaamistapauksissa?
5. Miten vanhempien mielestä kiusaamiseen on puututtu Otsolan koulussa?
6. Mikä vanhempien mielestä on paras tapa puuttua kiusaamiseen?
7. Millä keinoin vanhemmat voivat käsitellä koulukiusaamista lastensa kanssa?

10 TUTKIMUSAINEISTO JA MENETELMÄ

10.1 Kysely aineistonkeruumenetelmänä

Kyselylomake valittiin tämän opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmäksi, koska koimme sen helpoimmaksi ja melkein pä ainoaksi tavaksi tavoittaa oppilaiden vanhemmat. Kyselylomakkeilla koimme myös saavamme vanhemmat kertomaan todelliset mielipiteensä ja vastaamaan anonyymisti mahdollisesti arkaluontoisiin tai henkilökohtaisiin kysymyksiin. Strukturoiduissa kysymyksissä oli viimeisenä vaihtoehtona kohta, johon vastaajat saivat laittaa mahdollisen puuttuvan vaihtoehdon, koska teorian pohjaltakaan ei pystytty laittamaan kyselylomakkeeseen kaikkia olemassa olevia erilaisia vaihtoehtoja. Kyselylomaketta laadittaessa huomioitiin kysymysten vastaaminen tutkimusongelmiin. Teorian pohjalta tehtiin muuttujaluettelo (liite 5), jota käytettiin apuna kyselylomakkeen rakentamisessa. Ennen kyselyn toimittamista vanhemmille lähetettiin ennakoilmoitus (liite 4) kyselystä, jotta he olisivat tietoisia jo etukäteen asiasta. Varsinaisen kyselylomakkeen (liite 6) yhteyteen laadittiin saatekirje, jonka tarkoituksena oli antaa tietoa tutkimuksen tarkoituksesta ja tavoitteista. Kirjeen loppuun laitettiin myös opinnäytetyöntekijöiden ja ohjaavien opettajien yhteystiedot, jotta vanhemmat voisivat halutessaan ottaa yhteyttä ja esittää kysymyksiä tutkimuksesta. Varsinaiset kyselylomakkeet jaettiin kirjekuorissa, jotka vanhemmat palauttivat suljettuina. Kyselytutkimuksissa aineiston keräämiseen varataan tavallisesti 10–14 päivää. Tämän opinnäytetyön kyselylomakkeet toimitettiin Otsolan koululle 8.4.2010 ja palautuspäiväksi laitettiin 16.4.2010, yhteensä vastausaikaa oli 9 päivää. Tämän koettiin olevan riittävä. Tutkimuksen ideointivaiheessa on varmistettava, että tutkittava asia on mitattavissa ja testattavissa. Tutkittava asia voi olla mikä tahansa teoreettinen asia tai ilmiö, jos se on muutettavissa mitattavaan muotoon. Tämä tarkoittaa siirtymistä teoreettiselta tasolta empiiriselle tasolle. Tulokinnassa edetään päinvastoin. Kyselylomakkeen vastauksista, eli empiiriseltä tasolta, siirrytään takaisin teoreettiselle tasolle. Muuttujien valinta tutkimuksessa ja kyselylomakkeessa on aina perusteltava peilaten tutkimukseen valittuun teoreettiseen viitekehykseen, sekä tutkimuksen tavoitteisiin. Kyselylomakkeessa ei ole lupa kysyä asioita mielivaltaisesti. Näin ollen ennen kyselylomakkeen suunnittelua tulee olla päätettynä teoreettinen viitekehys ja keskeiset käsitteet, koska niihin liittyvien yleisten käsitteiden avulla tutkimuksessa mitataan tutkittavaa asiaa. (Vilka 2005, 81)

Tutkimuksen aihe on tärkein vastaamiseen vaikuttava asia, lomakkeen laadinnalla ja kysymysten tarkalla suunnittelulla voidaan myös tehostaa tutkimuksen onnistumista. Kysymysten laadinnassa tulee ottaa huomioon monia näkökohtia. Kysymykset voidaan muotoilla monella eri tavalla. Yleisimmät muodot ovat avoimet kysymykset, joissa on kysymys ja tyhjä tila vastausta varten sekä monivalintakysymykset, joissa on valmiiksi laaditut, numeroidut vastausvaihtoehdot. Myös asteikkoihin eli skaaloihin perustuvat kysymykset, jossa vastaaja valitsee esitetyistä väittämistä sen, joka parhaiten vastaa hänen mielipiteitään ovat erittäin suosittuja. Avoimet kysymykset antavat vastaajalle mahdollisuuden kertoa todellisen mielipiteensä, kun taas monivalintakysymykset ”pakottavat” vastaajan valmiiksi annettuihin vaihtoehtoihin. Kyselylomake sopii hyvin hajallaan olevalle joukolle. Kyselylomakkeen käytön etu on, että vastaaja jää aina tuntemattomaksi. Haittana kyselylomakkeen käytössä ovat alhaisen vastausprosentin riski sekä vastauslomakkeiden palautuksessa tapahtuneet mahdolliset viivästykset. Viiveet voivat vaikuttaa tutkimuksen aikatauluun. (Hirsjärvi ym. 2007, 193 – 196; Vilkkä 2005, 74). Tämän opinnäytetyön kyselylomakkeessa päätettiin käyttää strukturoituja kysymyksiä, sekä kahta avointa kysymystä lomakkeen lopussa. Näin vastaaminen kysymyksiin on helppoa ja mielenkiinto säilyy koko vastaamisen ajan. Lisäksi vastausten käsitteleminen oli nopeampaa ja helpompaa. Avoimilla kysymyksillä haluttiin selvittää vanhempien omia mielipiteitä ja suhtautumista KiVa Kouluhankkeeseen sekä saada kehitysehdotuksia ja uusia ideoita kiusaamisen ehkäisyyn. Avoimet kysymykset sijoitettiin lomakkeen loppuun. (vrt. Heikkilä 2001, 57)

Ylipitkät kyselyt karkottavat vastaamishalun. Kohtuullinen pituus ja ulkoasun selkeys ovat tärkeitä sekä vastaajalle että myöhemmässä vaiheessa myös tietojen tallentajalle. Lomakkeen palstoittaminen saa lomakkeen sekä tuntumaan että näyttämään lyhyemmältä ja se myös säästää tilaa (KvantiMOTV 2009). Hyvälle kysymykselle ominaista on se, että siinä kysytään vain yksi asia kerrallaan ja se on sekä tarpeellinen että hyödyllinen. Kysymykset eivät saa olla liian pitkiä tai monimutkaisia, eivätkä ne saa sisältää sivistyssanoja, jonkin alan erikoissanastoa tai slangia. Kysymykset on esitettävä selkeästi ja ymmärrettävästi. (Koivula 2002, 49 – 50)

10.2 Tutkimuksen otanta

Tutkittavan asian muuttaminen mitattavaan muotoon edellyttää, että tutkija tuntee tutkittavan kohderyhmän eli tutkimuksen perusjoukon. Tällä keinolla tutkija voi varmistaa, että teoreettiset käsitteet ovat siirtyneet empiiriselle tasolle tutkittavalle ymmärrettävällä tavalla. Huolellisesti laadittu otanta-asetelma, tarkoituksen mukainen otantamenetelmä ja ennen kaikkea vastaajien valintaan sisältyvä satunnaisuus takaa otannan toimivuuden. Kaikilla perusjoukkoon kuuluvilla tulee olla sama todennäköisyys tulla valituksi tutkimuksen otokseen, tällöin otos edustaa perusjoukkoa. (Vehkalahti 2008, 43; Vilka 2005, 81)

Tässä opinnäytetyössä käytettiin otantana ryväotantaa. Ryväotanta on toimiva menetelmä, jos tutkitaan luonnollisia ryhmiä, kuten esimerkiksi koululuokkia. Ryppäät voidaan valita joko systemaattisesti tai satunnaisesti (vrt. Vilka 2005, 79 – 80). Otanta voidaan tehdä monilla eri tavoilla. Otantamenetelmiä ovat mm. yksinkertainen satunnaisotanta, kokonaisotanta, systemaattinen otanta, ositettu otanta sekä ryväotanta. Perusjoukko ja otos ovat otannan tärkeimmät käsitteet. Ne, joista tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita, muodostavat perusjoukon. Tässä opinnäytetyössä perusjoukko on 1. – 3. - luokkalaisten oppilaiden vanhemmat, yhteensä oppilaita oli 136. Tutkimukseen valituksi tulleet vastaajat muodostavat otoksen. Otoksen tarkoituksena on, että kooltaan perusjoukkoa pienemmän otoksen perusteella saadut tulokset voidaan yleistää koskemaan perusjoukkoa. Otoksen perusteella voidaan tehdä johtopäätöksiä ja tätä kutsutaan tilastolliseksi päättelyksi. Tilastollisessa päättelyssä ajatuksena on yleensä, että aineisto muodostaa satunnaisotoksen jostakin hyvin määritellystä perusjoukosta. Otoksen avulla pyritään tekemään arvioita, jotka koskevat perusjoukon ominaisuuksia kuten odotusarvoja, hajontaa, korrelaatiota tai todennäköisyyksiä. (Hirsjärvi ym. 2002, 129, 167; Vehkalahti 2008, 43, 87)

Otsolan koulun 1. – 3.-luokilla oli lukuvuonna 2009 – 2010 oppilaita yhteensä 136. Se koettiin liian suureksi määräksi otettavaksi kyselyyn, sillä tutkimustulosten käsittelyyn olisi mennyt liian kauan aikaa. Koulun rehtorin ehdotuksesta otettiin tutkimukseen mukaan vain yksi luokka kultakin luokka-asteelta (A-luokat), siis yksi 1. luokka (20 oppilasta), yksi 2. luokka (18 oppilasta) ja yksi 3. luokka (20 oppilasta). Yhteensä tutkittavia oli siis 58. Tällä määrällä koettiin saatavan kattava ja monipuolinen näkökulma tutkittavaan aiheeseen. Määrällisen tutkimuksen aineistolle on tyypillistä, että vastaajien määrä on suuri. Ainoastaan suurella aineistolla kyetään muodostamaan

havaintoja näkökulmasta, joka vuorostaan tekee mahdolliseksi tutkittavien asioiden selittämisen numeerisesti. Perusjoukon keskimääräinen mielipide, asenne tai kokemus tutkittavasta asiasta tulee sitä paremmin esille mitä suurempi on otos. (vrt. Vilka 2005, 17)

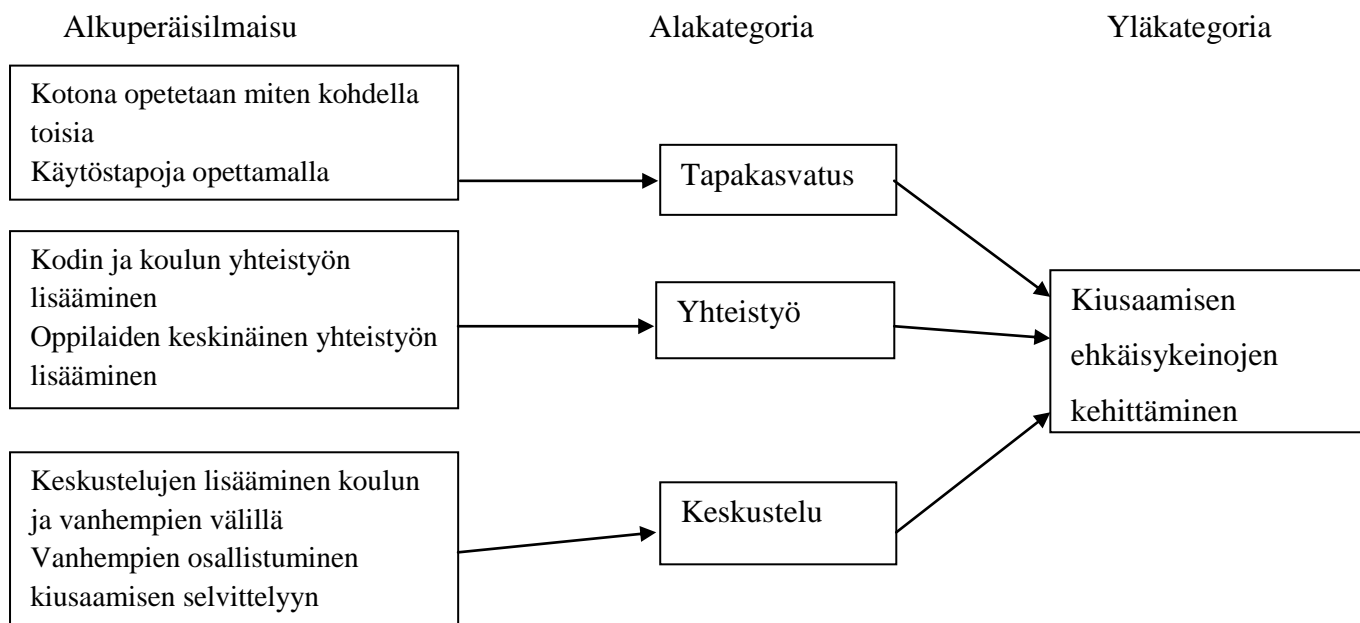
10.3 Tutkimusaineiston analyysimenetelmä

Kvantitatiivinen eli määrällinen tieto ilmaistaan aina numeerisesti. Aineiston läpikäyminen aloitetaan, kun aineiston keräämisen määräaika on umpeutunut. Aineisto analysoitiin käyttämällä frekvenssijakaumaa. Frekvenssillä tarkoitetaan erityyppisten havaintojen lukumäärää aineistossa. (Karjalainen 2004, 13; Vilka 2005, 23; Vilka 2007, 121)

Tutkimusaineisto käsiteltiin ja jokainen lomake numeroitiin, tutkimusaineisto käytiin läpi kysymys kerrallaan. Samalla laskettiin strukturoiduista vastauksista kustakin kohdasta saadut tulokset yhteen. Vastaukset laskettiin käsin, se koettiin helpommaksi ja nopeammaksi tavaksi. Vastausmääristä tehtiin Excelillä helpommin luettava taulukko kunkin kysymysten vastausmääristä. Osasta kysymyksiä laskettiin myös sukupuolten välisiä eroja sekä luokka-asteiden välisiä eroja. Tulokset on esitetty frekvensseinä ja tulosten havainnollistamiseksi on strukturoitujen kysymysten vastauksista tehty myös pylväskuvioita. Tilastoja voidaan havainnollistaa kuvioiden eli grafiikoiden avulla. Siten voidaan mm. helpottaa tulosten vertailua, antaa tietoa tiiviimmässä muodossa sekä antaa yleiskuvan lisäksi myös yksityiskohtaista tietoa. (vrt. Karjalainen 2004, 47)

Opinnäytetyön kyselylomakkeessa oli viimeisenä kaksi avointa kysymystä, jossa käytettiin sisällönanalyysia analyysimenetelmänä. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia. Aineistosta lähtevä analyysiprosessi tarkoittaa aineiston pelkistämistä, ryhmittelyä sekä abstrahointia. Pelkistämisen avulla aineistosta merkitään ilmaisuja, jotka liittyvät tutkimustehtävään. Ryhmitellessä aineistoa pelkistetyistä ilmaisuista yhdistetään ne asiat, jotka kuuluvat yhteen. Sisällönanalyysillä saadaan aineisto järjestettyä johtopäätösten tekemistä varten. Kunkin kyselylomakkeen avointen kysymysten vastaukset luettiin läpi, minkä jälkeen ne kirjoitettiin puhtaaksi tietokoneella. Tämän jälkeen vastaukset luettiin vielä kerran tarkasti läpi ja vastauksista alleviivattiin erivärisin värikynin samankaltaisia ilmaisuja ja lauseita. Nämä alkuperäisilmaisut ryhmiteltiin muodostaen niistä ensin alakategorioita, joille lopuksi annettiin yksi

yhdistävä kategoria. Avointen kysymysten tulokset kuvattiin kuvalla, josta nähdään sisällönanalyysin vaiheet (kuva 1; liite 2) (Vrt. Kyngäs & Vanhanen 1999, 5; Tuomi & Sarajärvi 2009, 103 – 104, 108 - 113).

Kuva 1. Esimerkki kategorioinnista

11 TULOKSET

Kyselylomakkeita jaettiin yhteensä 58, joista palautettiin määräaikaan mennessä 50. Vastausprosentiksi muodostui näin ollen siis 86 %. Kaikki vastaajat eivät olleet vastanneet jokaiseen kysymykseen, ja tämä huomioitiin vastausten analysoinnissa, joten kunkin kysymyksen otosmäärä muuttuu vastausten määrän mukaisesti. Kysymyksellä 1 kartoitettiin perustietoja eli vastaajien lasten sukupuolta ja luokka-asteita, jotta osassa tuloksia voitaisiin laskea sekä sukupuolten että luokka-asteiden välisiä eroja (esim. kiusaamistavoissa ja kiusaamisen ilmenemismäärässä). Kyselyyn vastanneista 1.-luokkalaisten vanhempia oli yhteensä 16, 2.-luokkalaisten vanhempia 17 ja 3.-luokkalaisten vanhempia 19. Kaiken kaikkiaan siis 52 lasta. Kahdella vastaajista oli kaksi lasta luokilla 1.-3.

Kyselyyn vastanneiden vanhempien lapsista tyttöjä oli 1.-luokalla kolme ja poikia 13. 2.-luokalla tyttöjä oli kahdeksan ja poikia yhdeksän. 3.-luokalla oli yhdeksän tyttöä ja 10 poikaa.

11.1 Vanhempien tieto KiVa Koulu – hankkeesta

Lomakkeen kysymyksillä 11, 12 ja 15 selvitettiin vanhempien tietoa kiusaamisen vastaisesta KiVa Koulu-hankkeesta, jossa Otsolan koulu on mukana. Kysymys 11:sta oli tarkoitus selvittää vanhempien mielipidettä KiVa Koulu-hankkeeseen liittyvästä Vanhempien oppaasta, joka oli jaettu kotiin kaikille vanhemmille. Lisäksi kysymyksellä saatiin selville, ovatko vanhemmat lukeneet opasta tai perehtyneet siihen. Kysymykseen vastanneista 50 vanhemmasta suurin osa koki oppaan erittäin hyväksi tai mielenkiintoiseksi. Yleinen mielipide Vanhempien oppaasta oli siis positiivinen. Seitsemän vastaajaa ei ollut perehtynyt oppaaseen, samoin 7 vastaajalla ei ollut siitä mielipidettä.

Kysymyksellä 12 selvitettiin vanhempien perehtyneisyyttä itse KiVa Koulu-hankkeeseen ja sitä, millä tavoin vanhemmat ovat perehtyneet siihen. Kysymykseen vastanneista 50 vanhemmasta selvästi suurin osa, yli puolet vastaajista, oli lukenut koulusta jaetun materiaalin. KiVa Koulun Internet -sivuihin oli käynyt tutustumassa kuusi vastaajaa. Yksi vastaajista oli jutellut aiheesta toisten vanhempien kanssa. Kysymykseen vastanneista kolme ei ollut tutustunut asiaan mitenkään. Kysymyksessä viimeisenä vaihtoehtona oli avoin kohta, johon vanhemmat saivat kirjoittaa oman vastauksensa jos valmiiksi annetuista vaihtoehdoista mikään ei ollut sopiva. Tähän kohtaan oli vastannut kuusi vastaajista. Viisi heistä oli saanut tietoa hankkeesta vanhempain illassa koululla ja yksi vastaaja rehtorin tiedotustilaisuudessa kouluun tutustuessa. Vastaajista selvästi suurin osa siis oli perehtynyt hankkeeseen.

Kysymys 15 oli avoin kysymys, jolla haluttiin selvittää vanhempien mielipiteitä ja kokemuksia KiVa Koulu – hankkeesta. Kysymykseen vastasi 40 vanhempaa. Yleinen mielipide oli positiivinen tai hyvin positiivinen. Kysymykseen vastanneista 30 vanhempaa luonnehti KiVa Koulu – hanketta sanoilla ”erittäin hyvä”, ”hyvä”, ”tärkeä”, ”erittäin tärkeä” sekä ”hyödyllinen”.

Positiivisella tavalla hanketta ilmaistiin mm. seuraavasti:

”Olin erittäin iloinen ja ylpeä, että lapsemme koulu oli ensimmäisten mukana Kiva Koulu – hankkeessa. Se että vaikean asian hoitoon valitaan tietyt henkilöt, varustettuna oikeanlaisilla ”työkaluilla”, madaltaa koko kouluyhteisön puuttumista pieniinkin häiriöihin.” (lomake nro 8)

”Hankkeen myötä kiusaamiseen on puututtu heti ja kiusaamisen minimointi tärkeää.” (lomake nro 38)

”Hanke on todella hyödyllinen ja lapset ovat pitäneet KiVa Koulu –tunneista. Toivottavasti toteutuvat jatkossakin.” (lomake nro 14)

Hieman epävarmoja mielipiteitä ilmaistiin seitsemässä lomakkeessa:

”Hyvä että jotain yritetään, kurinpito ja välitön puuttuminen kuitenkin ainoat tehokkaat keinot.”

”Ihan ok.” (lomake nro 29)

”Kai se ihan hyvä on...” (lomake nro 40)

Kahdessa lomakkeessa kerrottiin, ettei hanke ole kovin tuttu. Toisessa näissä toivottiin kertausta, koska asia on päässyt unohtumaan:

”Olen kuullut hankkeesta ja lukenut siihen liittyvää materiaalia, mutta siitä on jo aikaa. En oikein enää muista asiaa kunnolla. Ehkä pieni kertaus olisi tarpeen.” (lomake nro 33)

”En ole perehtynyt asiaan. En ole asiasta lukenut kuin kerran.” (lomake nro 41)

Negatiivisia mielipiteitä esitettiin vain yhdessä lomakkeessa.

”Hyvä mutta ei toimi.” (lomake nro 16)

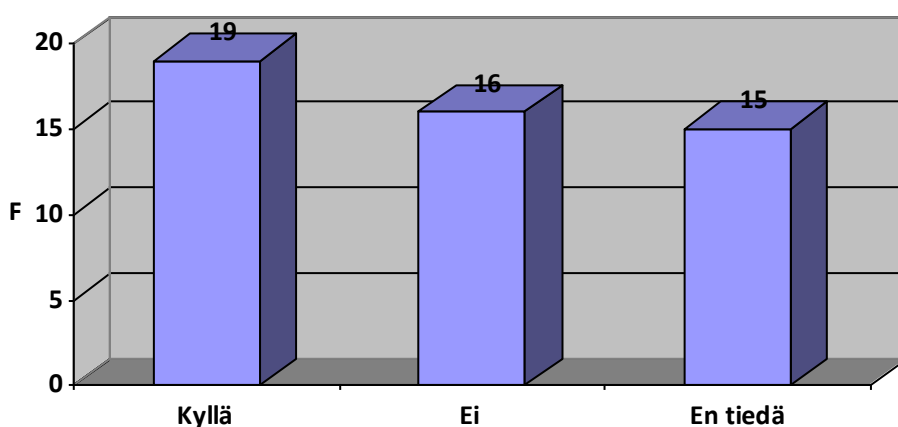
11.2 Vanhempien tieto Otsolan koulussa tapahtuvasta kiusaamisesta

Kysymyksillä 2, 3, 4, 6 ja 8 haluttiin selvittää vanhempien tiedon määrää Otsolan koulussa tapahtuvasta kiusaamisesta, tietoa oman lapsen kiusaamisesta, kiusaamistavoista, saadun tiedon määrän riittävyttä sekä mistä tieto kiusaamistapauksista on saatu.

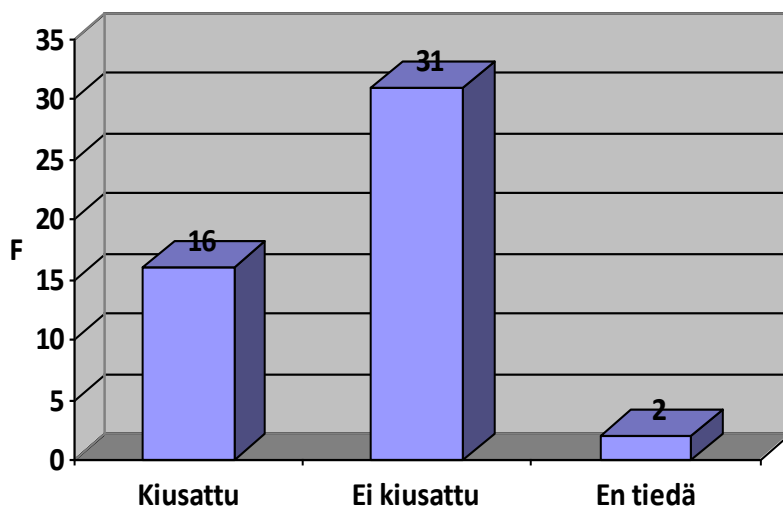
Kysymyksellä 2 oli tarkoitus selvittää, ovatko vanhemmat tietoisia, tapahtuuko Otsolan koulussa kiusaamista. 50 vastaajasta hieman suurempi osa kertoi tietävänsä, että

Otsolan koulussa tapahtuu kiusaamista, melkein saman verran vastaajista puolestaan kertoi, ettei kiusaamista heidän tietonsa mukaan ole ollut. Osa ei tiennyt tapahtuuko kiusaamista Otsolan koulussa vai ei (kuvio 1).

Kysymyksellä 3 haluttiin tietää, onko vastaajien omia lapsia kiusattu eli onko heillä omakohtaisia kokemuksia kiusamisesta ja siihen puuttumisesta. Kuten kuvio 2 osoittaa, 49 vastaajasta noin kolmannes ilmoitti, että heidän lastaan on kiusattu koulussa. Suurin osa vastaajista, suurin osa vanhemmista kuitenkin kertoi, ettei heidän lastaan ole kiusattu. Vastaajista kaksi ei ollut tietoisia, onko heidän lastaan kiusattu koulussa. Kysymykseen vastaamatta jätti yksi henkilö.

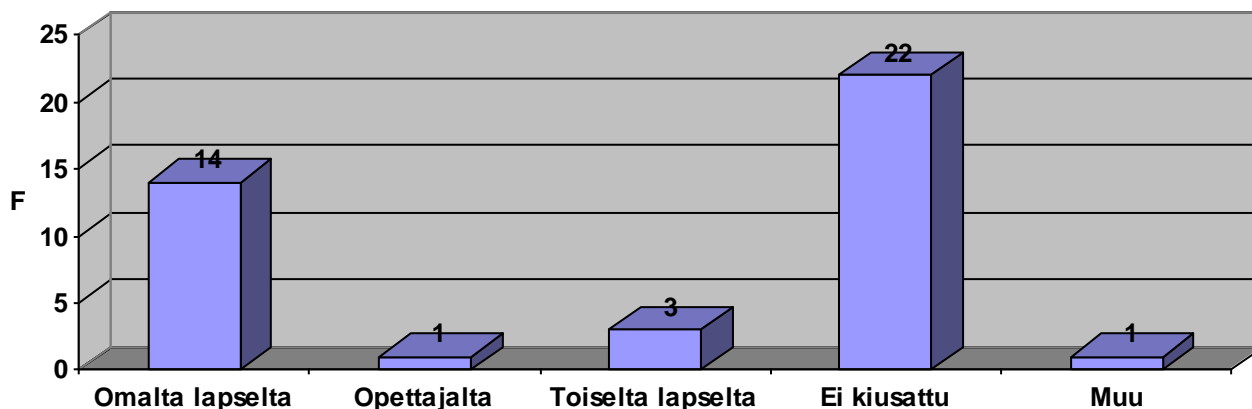
Kuvio 1. Otsolan koulussa tapahtuva kiusaaminen vanhempien arvioimana (n=50)

Kuvio 2. Kiusaaminen 1. – 3. – luokkalaisten joukossa vanhempien tietojen mukaan (n=49)

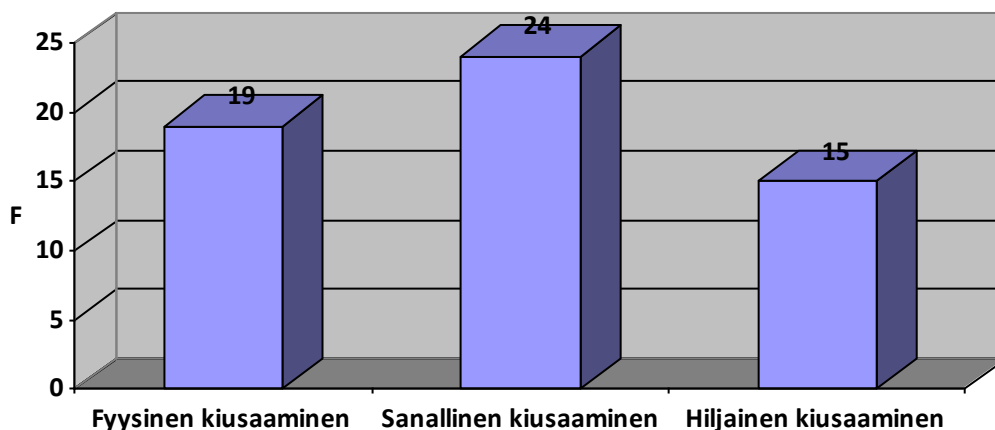
Luokkakohtaisesti eroa kiusattuina olleiden lapsien määrällä ei ollut kovinkaan paljoa. 1.-luokkalaisten vanhemmista (n=16) lapsensa tulleen kiusatuksi ilmoitti neljä vanhempaa (3 poikaa ja 1 tyttö). 2.-luokalla (n=17) kiusatuksi tulleita oli kuusi (5 tyttöä, 1 poika). 3.-luokkalaisten vanhemmista (n=19) oman lapsensa ilmoitti tulleen kiusatuksi kuusi vanhempaa (3 tyttöä, 3 poikaa).

Kysymyksessä 4 kysyttiin kiusaamistapauksista saadun tiedon lähdettä. Tähän kysymykseen 50 vastaajasta selvästi suurin osa, 22 vanhempaa, vastasi, ettei heidän lastaan ole kiusattu. Ne vastaajat, joiden lasta oli kiusattu, kertoivat saaneensa tiedon suurimmaksi osaksi lapselta itseltään. Opettajalta tiedon kiusaamisesta oli saanut yksi, ja toiselta lapselta kolme vastaajista. Myös kysymyksessä 4 oli viimeisenä vaihtoehtona avoin kohta, johon vanhemmat saivat kirjoittaa oman vastauksensa jos mikään valmiiksi annetuista vaihtoehdoista ei ollut sopiva. Tähän kohtaan vastanneita oli yksi, joka kertoi saaneensa tiedon kiusaamisesta toisen lapsen vanhemmilta.

Kuvio 3. Kiusaamistapauksista saadun tiedon lähde (n=45)

Kysymys 6 kartoitti Otsolan koulussa mahdollisesti tapahtuvan kiusaamisen muotoja. kysymykseen vastasi 47 vanhempaa. Useampaan kohtaan vastanneita oli 19. Yleisin kiusaaminen muoto oli sanallinen kiusaaminen, etenkin nimittely, haukkuminen ja pilkkaaminen, toiseksi yleisin fyysinen kiusaaminen, lyöminen ja töniminen. Osa vanhemmista myös ilmoitti tietävänsä Otsolan koulussa tapahtuvan hiljaista kiusaamista. Kiusaamisen muodoista Otsolan koulussa ei tiennyt 14 vastaajista.

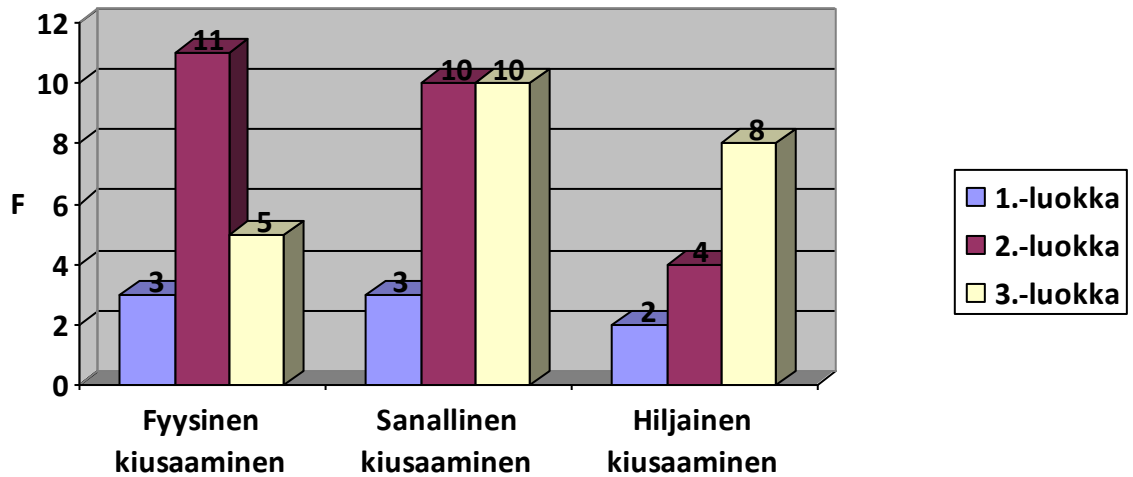
Kuvio 4. Kiusaamisen muodot Otsolan koulussa (n=50)

Luokka-asteiden välillä ei eroja kiusaamisen muodoissa juurikaan ollut. 1.-luokalla, 16 vastaajan lapsesta, kiusatuksi tulleita oli neljä, tytöistä yksi ja pojista kolme.

Yleisin kiusaamisen muoto oli sanallinen kiusaaminen. Fyysistä kiusaamista oli kokenut kolme. Tyttöjen vanhemmista kaksi ja poikien vanhemmista seitsemän ei tiennyt millaisia kiusaamistapoja Otsolan koulussa esiintyy.

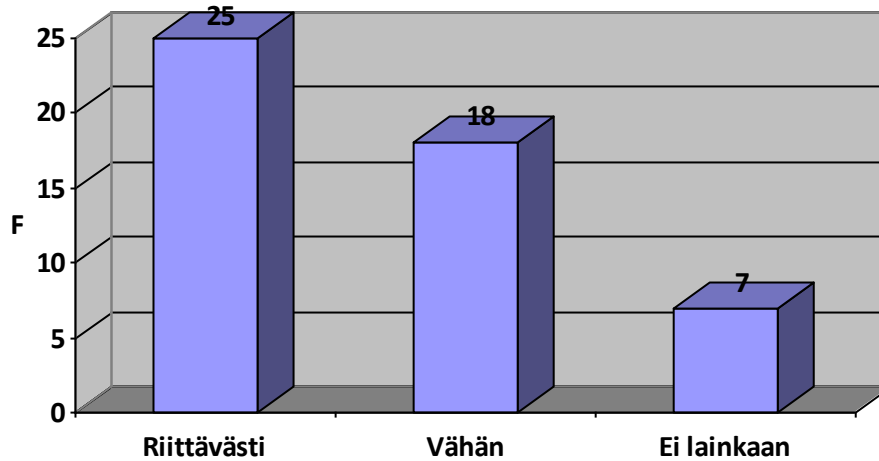
2.-luokalla kiusaaminen oli hiukan yleisempää. Kiusatuksi tulleita oli kuusi, tytöistä viisi ja pojista yksi (n=17). Yleisimmäksi kiusaamisen muodoksi ilmeni tytöillä sanallinen kiusaaminen ja pojilla fyysinen kiusaaminen. Yksi vanhemmista ilmoitti Otsolan koulussa esiintyneen myös Internetin tai kännykän välityksellä tapahtuvaa kiusaamista. Hiljaista kiusaamista näytti esiintyvän jonkin verran etenkin tyttöjen keskuudessa. 2.-luokkalaisten vanhemmista kolme vastasi, ettei ole tietoinen, millaista kiusaamista Otsolan koulussa tapahtuu.

3.-luokkalaisten joukossa kiusatuksi oli vanhempien mukaan tullut kuusi, kolme tyttöä ja kolme poikaa (n=19). Yleisimmäksi kiusaamisen muodoksi ilmoitettiin sanallinen kiusaaminen. Myös yksi 3.-luokkalaisten vanhemmista kertoi olevansa tietoinen Otsolan koulussa tapahtuneen kiusaamista Internetin tai kännykän välityksellä. Hiljainen kiusaaminen oli myös melkein yhtä yleistä kuin sanallinen kiusaaminen, tyttöjen keskuudessa tätä esiintyi enemmän kuin poikien. Fyysisestä kiusaamisesta ilmoitti olevansa tietoisia yhteensä viisi vanhempaa. Kuviossa 5 on esitetty kiusaamismuotojen esiintyminen luokka-asteittain.

Kuvio 5. Kiusaamismuotojen esiintyminen Otsolan koulussa luokka-asteittain (n=50)

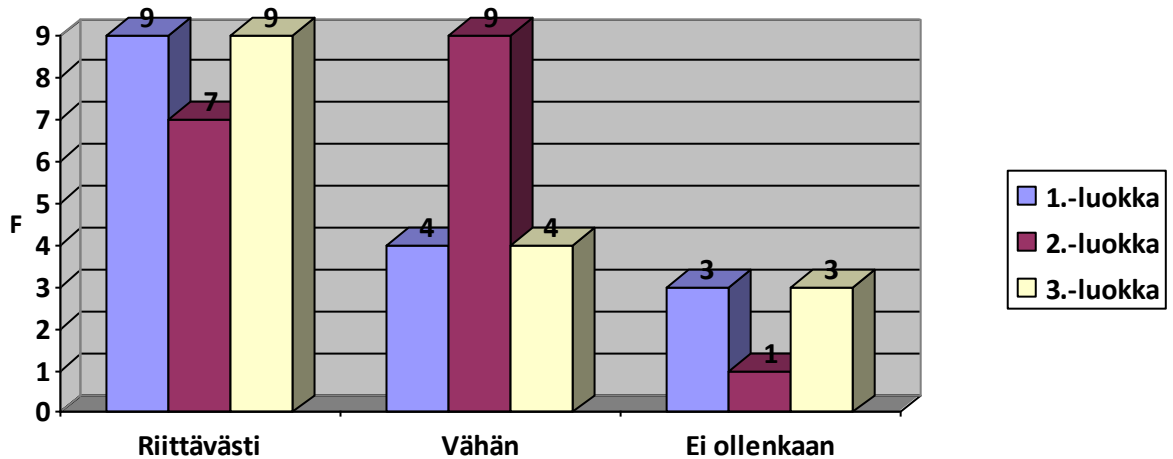
Kysymyksessä 8 vanhemmilta kysyttiin, miten paljon he kokivat saaneensa tietoa Otsolan koulussa tapahtuvasta koulukiusaamisesta (n=50) (kuvio 6). Selvästi suurin osa vanhemmista koki saaneensa tietoa riittävästi. Paljon tietoa ei katsonut saaneensa yksikään vastaajista. Pieni osa myös ilmoitti, ettei ollut saanut lainkaan tietoa kiusaamisesta.

Kuvio 6. Kiusaamisesta saadun tiedon määrä koko aineistossa (n=50)

Luokkakohtaisia eroja kiusaamisesta saatujen tietojen välillä ei ollut kovinkaan paljoa. Kuviossa 7 on esitetty luokka-asteittain vanhempien mielipiteet kiusaamisesta saadun tiedon määrä.

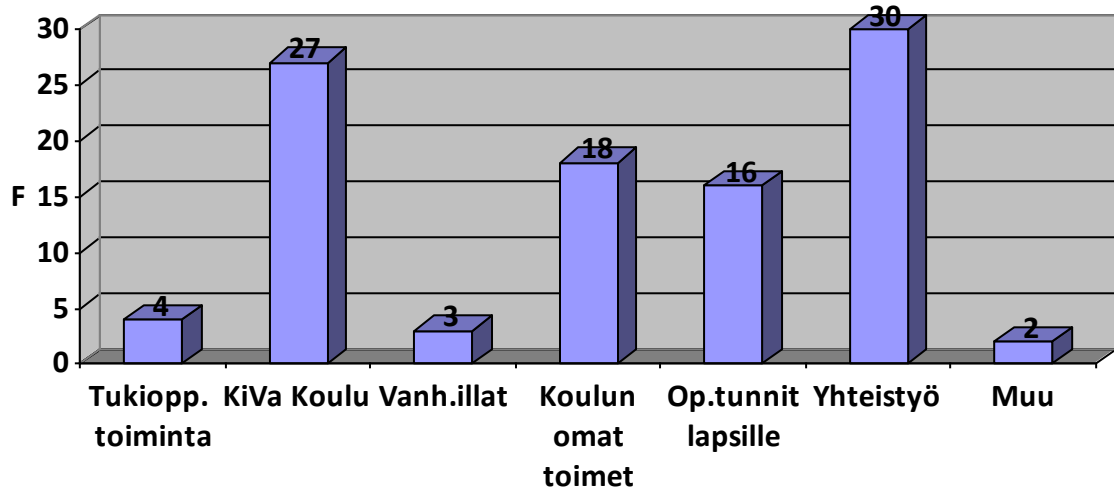

Kuvio 7. Kiusaamisesta saadun tiedon määrä luokka-asteittain

11.3 Vanhempien keinot ehkäistä kiusaamista

Lomakkeen kysymykset 7 ja 16 kartoittivat vanhempien mielipiteitä kiusaamisen ennaltaehkäisyssä ja sen kehittämiseksi Otsolan koulussa. Vastaajat saivat valita annetuista seitsemästä vaihtoehdosta kaksi sopivinta. Kysymyksessä 7 oli myös viimeisenä vaihtoehtona avoin kohta, johon vastaajat saivat kirjoittaa oman vastauksensa, jos mikään valmiiksi annetuista vaihtoehdoista ei ollut sopiva. Kuten kuviosta 8 nähdään, selvästi parhaimmiksi vaihtoehdoiksi koettiin kodin ja koulun välinen yhteistyö sekä KiVa Koulu-hanke. Seuraavaksi parhaimmaksi vaihtoehdoksi valittiin koulun omat toimenpiteet kiusaamisen ehkäisemiseksi. Myös oppitunnit lapsille aiheesta oli melko monen mielestä toimiva vaihtoehto. Tukioppilas/kummitoiminnan koki hyväksi neljä vastaajista ja vanhempainillat kolme vastaajista. Vastaajista kaksi vastasi avoimeen kohtaan, jossa sai itse kirjoittaa parhaaksi kokemansa keinot. Tähän kohtaan vastauksiksi saatiin vanhempien välinen yhteistyö sekä rangaistusten käyttö.

Kuvio 8. Vanhempien parhaimmiksi kokemat keinot kiusaamisen ehkäisyssä (n=50)

Kysymys 16 oli avoin kysymys, johon vanhemmat saivat kirjoittaa omia mielipiteitään siitä, miten heidän mielestään kiusaamisen ehkäisykeinoja voitaisiin parantaa Otsolan koulussa. Tähän kysymykseen oli vastannut 29 vanhempaa. Vastauksissa esiintyi suuressa osassa tapakasvatus, jolla lapsille opetettaisiin miten kohdella toisia ja miksi toisia ei saa kiusata. Kodin roolin tässä katsottiin olevan myös tärkeä:

”Kertoa enemmän miltä tuntuu kun kiusataan.” (lomake nro 1)

”Kotona pitäisi viettää enemmän aikaa lapsien kanssa ja selittää niille mitä kiusaaminen on” (lomake nro 23)

”Kotona opitaan miten käyttäytyään. Vanhemmat on vastuussa omista lapsista ja niiden käytöksestä, EI opettajat. Näköjään on vanhempia, joille lasten käytös on hälläväliä.” (lomake 45)

Monet vanhemmat ehdottivat keskustelua hyväksi keinoksi ehkäistä kiusaamista. Keskustelun lisääminen niin koulussa oppitunneilla kuin kodin ja koulun välilläkin koettiin tärkeäksi:

”Lisäämällä keskustelua koulun (opettajan) ja vanhempien välillä.” (lomake nro 4)

”En tiedä tarkalleen miten asiat jo hoidetaan, mutta oppilaiden kanssa olisi hyvä keskustella esim. kiusaamisen vaikutuksista kiusattuun ja mikä aiheuttaa/johtaa kiusaamiseen.” (lomake nro 39)

Kodin ja koulun välinen yhteistyö ja sen kehittäminen esiintyi monessa vastauksessa. Myös lasten välinen yhteistyö koulussa koettiin tärkeäksi:

”...hankalammissa tilanteissa lasten vanhempien osallistumista asioiden selvittelyyn.”
(lomake nro 5)

”Yhteistyö vanhempien kanssa.” (lomake nro 7)

”...mitä enemmän lapset tekevät asioita yhdessä yli luokka-aste rajojen ja ymmärtävät tuntemaan toisiaan, sitä vähemmän kiusaamista todennäköisesti ilmenee.” (lomake nro 10)

Muutamissa vastauksissa ehdotettiin myös koulun keinoja puuttua kiusaamiseen ja niiden kehittämistä. Rangaistuskäytäntöjen kehittämistä esitettiin kahdessa vastauksessa. Yksi vastaajista koki, että koululla tulisi olla yhtenäiset toimintatavat ja kaikkia kiusaajia kohdeltaisiin samalla tavalla. Osa myös koki tämän hetkisten keinojen olevan toimivia:

”Lisää valvojia välitunneille.” (lomake nro 6)

”Kaikilla opettajilla pitäisi olla sama kanta asioissa ja jos kiusaamista havaitaan, siihen puututaan vähättelemättä!!! (lomake nro 16)

”Jatkaa aktiivista linjaa.” (lomake nro 20)

Jatkoehdotuksia ehdotettiin kahdessa vastauksessa sekä KiVa Koulu-hankkeelle että kyselylomakkeelle:

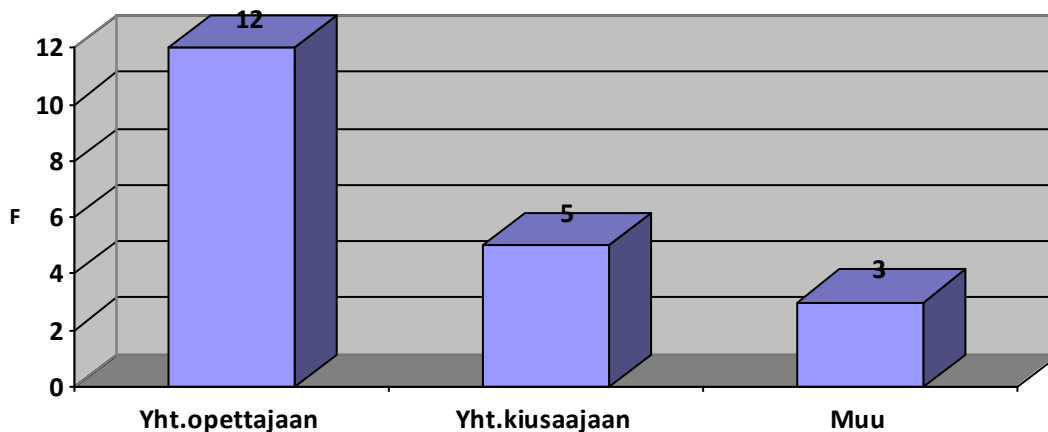
”KiVa Koulu – paketti on kiva kokonaisuus. Voisiko sen ottaa tai kehitellä eskari-ikäisiin (päiväkotiin).” (lomake nro 4)

”Kyselyä täyttäessä tuli mieleen että jokainen perhe voisi kerran vuodessa täyttää kyselyn lasten kanssa, jolloin koulu saisi käsityksen tilanteesta.” (lomake nro 14)

11.4 Vanhempien toiminta kiusaamistilanteissa

Kysymyksessä 5 selvitettiin, miten vanhemmat ovat toimineet, jos kiusaamista on ilmennyt heidän lapsensa kohdalla. 30 vanhempaa jätti vastaamatta tähän kysymykseen, he olivat niitä, jotka olivat ilmoittaneet, ettei heidän lastaan ole kiusattu. Niistä vanhemmista, joiden lapsia oli kiusattu, suurin osa kertoi ottaneensa yhteyttä opettajaan (kuvio 9). Viisi vastaajaa oli ollut yhteydessä kiusaajaan ja/tai tämän vanhempiin. Terveystieteiden laitoksen kautta ei ollut kukaan vastaajista hoitanut asiaa. Kysymyksessä oli viimeisenä vaihtoehtona avoin kohta, johon sai kirjoittaa oman vastauksensa. Tähän kohtaan vastasi kolme vanhempaa. Kiusaamisen ilmi tultua oli

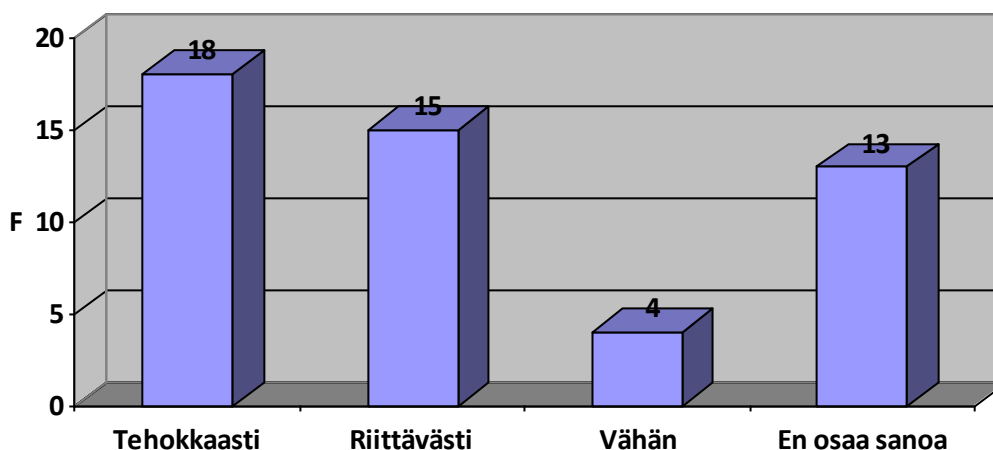
yksi vanhempi ottanut suoraan yhteyttä koulun rehtoriin ja yksi kertoi, että kiusattu lapsi oli keskustellut opettajan ja kiusaajan kanssa. Yhdessä lomakkeessa myös ilmoitettiin, että asia oli hoidettu juttelemalla kiusatun lapsen kanssa kotona.

Kuvio 9. Vanhempjen toimet kiusaamistapauksissa (n=20)

11.5 Vanhempjen mielipiteet kiusaamiseen puuttumisessa Otsolan koulussa

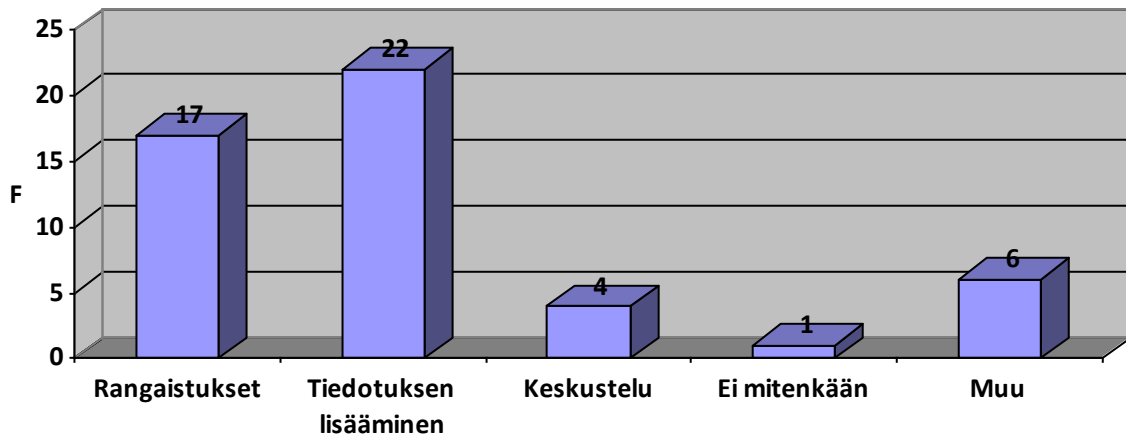
Kysymyksellä 9 selvitettiin, miten tehokkaasti vanhempjen mielestä kiusaamiseen on puututtu Otsolan koulussa. Suurin osa koki kiusaamiseen puuttumisen joko tehokkaaksi tai riittäväksi. Vähäisesti kiusaamiseen puututtiin muutaman vastaajan mielestä. Kysymykseen vastanneista 13 ei osannut sanoa miten heidän mielestään kiusaamiseen Otsolan koulussa on puututtu. Kuviossa 10 on havainnollistettu tulokset graafisessa muodossa.

Kuvio 10. Vanhempjen mielipiteet kiusaamiseen puuttumisesta Otsolan koulussa (n=50)

11.6 Vanhempien mielipiteet kiusaamiseen puuttumisen keinoista

Kysymyksellä 10 selvitettiin, miten vanhempien mielestä kiusaamiseen tulisi puuttua Otsolan koulussa. Myös tämän kysymyksen lopussa oli avoin kohta, johon sai kirjoittaa mielekkään vastauksen, jos annetuissa vaihtoehdoissa ei ollut sopivaa. Kuten kuviosta 10 näkee, parhaimmiksi vaihtoehdoiksi nousivat kodin ja koulun välisen tiedotuksen lisääminen sekä kiusaajan rankaiseminen. Keskustelemalla enemmän asiasta vanhempainilloissa katsoi parhaimmaksi tavaksi muutama vanhemmista. Yhden vastaajan mielestä kiusaamiseen ei tulisi puuttua mitenkään. Avoimeen kohtaan vastanneiden mielestä hyviä tapoja kiusaamiseen puuttumiseksi olisi keskustelu lasten ja vanhempien kanssa, kiusaajan puhuttelu ja yhteys tämän vanhempiin kiusaamistapausten tultua ilmi sekä luokissa istumajärjestyksen arpominen niin, että kaikki oppisivat tuntemaan toisensa eikä kukaan jäisi ulkopuolelle.

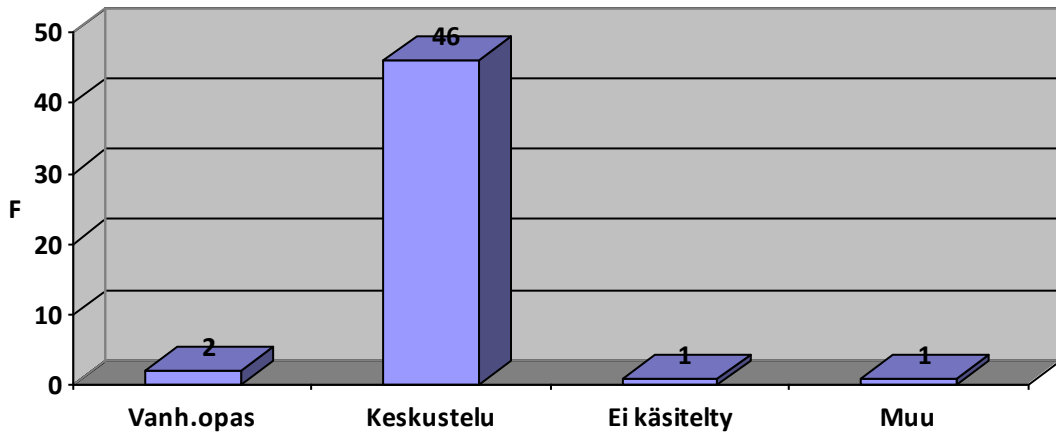

Kuvio 11. Parhaimmiksi koetut keinot puuttua kiusaamiseen (n=50)

11.7 Kiusaamisen käsittely kotona

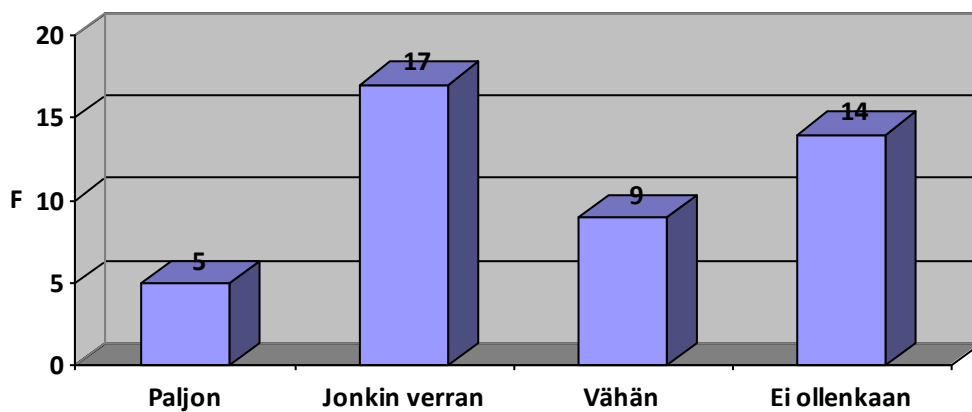
Kysymyksillä 13 ja 14 haluttiin selvittää ovatko vanhemmat käsitelleet kiusaamista lastensa kanssa ja jos ovat, niin millä keinoin sitä on käsitelty. Kysymykseen 13 vastanneista suurin osa oli käsitellyt kiusaamista lastensa kanssa yleisesti keskustelemalla. Kaksi vanhempaa oli käyttänyt KiVa Koulun Vanhempien opasta apuna kiusaamisen käsittelyssä. Yksi vanhemmista ilmoitti, ettei ole käsitellyt kiusaamista mitenkään lastensa kanssa ja yksi vanhempi vastasi kysymyksen lopussa olevaan avoimeen kohtaan käsitelleensä kiusaamista juttelemalla ja painottamalla

käytöstapojen ja ystävällisyyden tärkeyttä. Internetiä ja/tai kirjallisuutta ei ollut kukaan vastaajista käyttänyt hyväksi.

Kuvio 12. Kiusaamisen käsittelyssä käytetyt keinot (n=50)

Kysymyksessä 14 kysyttiin, onko Vanhempien oppaasta ollut vanhemmille apua kiusaamisen käsittelyssä lasten kanssa. Kysymykseen 14 vastanneista yksi kertoi, ettei ole saanut tai ainakaan muista saaneensa opasta. Viisi vanhempaa oli jättänyt vastaamatta tähän kysymykseen. 17 vanhempaa oli kokenut saaneensa oppaasta jonkin verran hyötyä, viisi vanhemmista koki oppaasta olleen paljon hyötyä. Vähän hyötyä oli saanut yhdeksän vanhempaa. Hyödyttömäksi oppaan katsoi 14 vanhempaa. Kuviossa 13 on esitetty kysymys 14 tulokset graafisessa muodossa.

Kuvio 13. Vanhempien oppaasta saatu hyöty vanhempien kokemana

12 POHDINTA

12.1 Tulosten tarkastelu

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Otsolan koulun 1. – 3.-luokkalaisten vanhempien mielipiteitä ja kokemuksia koulukiusaamisesta, kiusaamiseen puuttumisesta sekä ennaltaehkäisystä. Opinnäytetyöllä pyrittiin myös selvittämään vanhempien kokemuksia ja mielipiteitä Otsolan koulussa käytössä olevasta KiVa Koulu-hankkeesta. Kyselylomakkeilla saatiin suurimmaksi osaksi hyviä ja asiasisällöltään kattavia vastauksia. Myös kyselyn vastausprosentti oli kiitettävä.

Mielipiteet KiVa Koulu-hankkeesta ja siihen liittyvästä Vanhempien oppaasta olivat selvästi positiiviset. Kuitenkin oli vanhempia, jotka eivät olleet perehtyneet niihin tai eivät olleet saaneet opasta. Selvästi hanke siis kiinnosti vanhempia ja he olivat kiinnostuneita siitä ja sen tarkoituksesta.

Tutkimukseen vastanneiden vanhempien lapsista kiusatuksi tulleita oli selvästi pienempi osa kuin niitä, joita ei ollut kiusattu. Lomakkeessa ei kuitenkaan kysytty onko lasta kiusattu tämän lukuvuoden aikana, joten varmuudella ei voida päätellä kuinka moni lapsista on joutunut kiusaamisen uhriksi tänä vuonna. Vastausten perusteella voidaan sanoa vain, että osa lapsista on tullut kiusatuksi jossain vaiheessa koulu-uraansa. Koska tutkimuksia ala-aste ikäisten, etenkin 1. – 3.-luokkalaisten, lasten kiusaamisen yleisyydestä ei löytynyt, ei luotettavasti voida päätellä onko Otsolan koulussa tapahtuvan kiusaamisen määrä maan keskiarvoa korkeampi vai matalampi.

Kysyttäessä esiintyykö Otsolan koulussa vanhempien tietämän mukaan kiusaamista, vastasi osa vanhemmista hieman ristiriitaisesti. Kysymykseen vastanneista 50 vanhemmasta 16 kertoi, ettei heidän mielestään Otsolan koulussa esiinny kiusaamista. Kuitenkin näistä 16 osa oli silti vastannut kysymykseen, jossa kysyttiin Otsolan koulussa tapahtuvan kiusaamisen muodoista. Tämä siis kuitenkin osoittaisi, että vanhemmat ovat tietoisia koulussa tapahtuvasta kiusaamisesta. Tietysti on mahdollista, että kysymykseen vastanneet vanhemmat ovat joskus kuulleet kiusaamista tapahtuneen, mutta vastaushetkellä eivät olleet tietoisia koulussa tapahtuvasta kiusaamisesta.

Kuoppalan ja Vikströmin (1999) tutkimuksessa todettiin sanallisen (psykkisen) kiusaamisen olleen hieman yleisempää kuin fyysisen kiusaamisen. Saman tutkimuksen mukaan pojat joutuvat useammin kiusatuksi kuin tytöt. Otsolan koulussa kyselyn

vastausten mukaan 1. – 3.-luokkalaisista lapsista oli joutunut kiusatuksi 16, tyttöjä heistä oli yhdeksän ja poikia seitsemän. Ero ei siis ollut kovinkaan merkittävä.

Koulukiusaamisen ennaltaehkäisykeinoiksi monet vanhemmat ehdottivat tapakasvatusta, tehtäväksi sekä kotona että koulussa. Viime aikoina on ollutkin mediassa puhetta, että filosofian opetus voitaisiin aloittaa jo 1. – luokkalaisille, kun tällä hetkellä se alkaa vasta lukiossa. Filosofian tuntien tarkoituksena olisi kehittää lasten keskustelutaitoja ja antaa valmiuksia keskustella vaikeistakin asioista. Tällä varmasti voitaisiinkin opettaa lapsille kohteliaisuutta, empatiaa ja yleisesti käytöstapoja. Lapset oppisivat asettautumaan toisen asemaan ja ottamaan huomioon toisten tunteet. Näin voidaan myös herätellä lasten moraalikäsitystä oikeasta ja väärästä ja opettaa näiden ero sekä opettaa hyväksymään erilaisuutta. Mäkihalvarin tutkimuksessa (2000) todettiin, että suurimpana syynä kiusaamiselle oli erilaisuus. Nykyisin Suomessakin on paljon ulkomaalaistaustaisia sekä maahanmuuttajia, joten erilaisuuden hyväksyminen ja erilaisten ihmisten kanssa toimiminen tulisi opetella jo lapsena.

Kratsch ja Wuorion tutkimuksessa (2002) haastatellut opettajat kokivat luokan sisällä käytävät keskustelut ja yleisen ilmapiirin hoitamisen hyväksi keinoksi ehkäistä koulukiusaamista. Keskustelua ehdotettiin kyselylomakkeen monessa vastauksessa kiusaamisen ehkäisykeinoksi sekä oppilaiden että opettajan välillä mutta myös kodin ja koulun välillä. Tämä olisikin hyvä menetelmä, sillä keskustelun avulla lapset saisivat tuoda omia ajatuksiaan kuuluville ja kertoa omat mielipiteensä ja esittää esim. ehdotuksia luokkahengen parantamiseksi ja kiusaamisen ehkäisemiseksi. Toisaalta joillekin lapsille, jotka ovat kiusattuja tai hiljaisia, tämä voi olla vaikeaa, koska he saattavat pelätä kiusaamisen lisääntyvän. Tässä opettajalla olisikin suuri rooli rohkaista ja kannustaa lapsia reilusti kertomaan huolistaan ja tuomaan esille, jos kiusaamista tapahtuu. Opettajan ja oppilaiden yhteistyöllä ja hyvän luokkahengen luomisella voidaan varmasti vaikuttaa viihtyisään ja hyvään ilmapiiriin, jossa ei kiusata. Lindgrenin (2006) tutkimuksessa todettiin, että oppilaiden keskinäinen puuttuminen kiusaamiseen on melko hyödyntämätön voimavara. Myös Otsolan koulussa voitaisiin hyödyntää tätä ja huomioida oppilaat kiusaamisen ehkäisyssä. Lapsilta saisi uusia näkökulmia ehkäisykeinojen kehittämiseen, sillä joillakin heistä on omakohtaisia kokemuksia kiusatuksi tulemisesta ja he osaisivat kertoa mitä he toivoisivat tehtävän, jotta kiusaaminen loppusi.

Kiusaamistapauksissa vanhemmat olivat suurimmaksi osaksi ottaneet yhteyttä opettajaan ja/tai kiusaajaan ja hänen vanhempinsa. Kiusaamistapausten tultua ilmi on siis toimittu; vastauksista ei käynyt ilmi, että kukaan olisi jättänyt puuttumatta asiaan. Kyselyn tuloksista ei kuitenkaan käy ilmi, millaisia jatkotoimenpiteitä esim. koulussa tehtiin kiusaamisen takia. Lomakkeessa olisikin voitu kysyä myös oliko kiusaamiseen puuttumisella positiivisia seurauksia ja saatiinko kiusaaminen loppumaan.

Otsolan koulussa kiusaamiseen oli vanhempien mielestä puututtu tehokkaasti tai riittävästi. Melko suuri osa ei osannut sanoa, millaista kiusaamiseen puuttuminen oli ollut. Voidaankin olettaa, että näin vastanneet ovat niitä, joiden lapsia ei ole kiusattu. Vähäisesti kiusaamiseen oli puututtu muutaman mielestä, oletettavasti siis näiden vanhempien mielestä Otsolan koulussa ei ole tehty riittävästi toimia kiusaamisen lopettamiseksi. Tiedotuksen lisääminen ja rangaistuskäytännöt nousivat esille kysyttäessä, mikä olisi paras tapa puuttua kiusaamiseen. Yksi vanhemmista oli vastannut, että istumajärjestyksen arpominen sattumanvaraisesti olisi hyvä keino opettaa lapset tutustumaan toisiinsa ja opettaa tekemään yhteistyötä myös hieman vieraanpien ihmisten kanssa. Tällä voitaisiin varmasti estää myös ns. ”kuppikuntien” syntymistä ja ehkäistä osaltaan hiljaista kiusaamista (esim. ryhmästä ulkopuolelle jättämistä).

Kiusaamista oli käsitelty kotona lasten kanssa yleisesti keskustelemalla. Kiusaamisesta on siis käsitelty ja siitä on puhuttu kotona. Onkin hyvä, että vanhemmat ovat kiinnostuneita päivittäin lastensa koulusta ja sen tapahtumista. Kyselemällä koulupäivästä, lapsen ystävyys-suhteista ja olemalla kiinnostuneita, uskaltaa lapsikin rohkeammin kertoa ongelmista koulussa.

12.2 Tutkimuksen luotettavuus

Puhuttaessa mittauksen luotettavuudesta erotetaan kaksi perustetta: validiteetti ja reliabiliteetti. Nämä muodostavat yhdessä tutkimuksen kokonaisluotettavuuden. kokonaisluotettavuutta voidaan arvioida esimerkiksi uusintamittauksella. Validiteetilla tarkoitetaan pätevyyttä ja reliabiliteetillä joko luotettavuutta tai toistettavuutta. Luotettavuus on kuitenkin laajempi käsite kuin pelkkä reliabiliteetti, toistettavuus on taas liian suppea määritelmä reliabiliteetille. Validiteetti kertoo, mitataanko sitä, mitä piti, ja reliabiliteetti, miten tarkasti mitataan. Näistä voidaan myös käyttää nimityksiä pätevyys ja tarkkuus. Mittauksen luotettavuuden kannalta validiteetti on ensisijainen

peruste. Ellei mitata oikeaa asiaa, ei reliabiliteetilla ole mitään merkitystä. Validiteetti toteutui tässä opinnäytetyössä siten, että tutkittiin sitä, mitä oli tarkoitus tutkia. Tuloksia voidaan pitää reliabiliteetin kannalta luotettavina. Opinnäytetyön tuloksia on pyritty kuvaamaan tarkasti ja totuudenmukaisesti, mikä osaltaan lisää luotettavuutta. Opinnäytetyölle asetetut tavoitteet toteutuivat ja tutkimusongelmiin saatiin vastaukset. (Vilkkä 2007, 152; Vehkalahti 2008, 40)

Opinnäytetyössä pyrittiin käyttämään mahdollisimman uusia ja luotettavia lähteitä. Internet-lähteitä käytettiin melko paljon, sillä niistä löytyi opinnäytetyön aihetta koskevaa tietoa. Kuitenkin Internet-lähteitä käytettäessä tarkistettiin niiden olevan luotettavasta lähteestä, kuten luotettavien ja tunnettujen organisaatioiden sivuilta. Kirjallisuuslähteiden käytössä pyrittiin käyttämään 2000-luvulla julkaistuja teoksia, osa lähteistä oli kuitenkin ennen tätä julkaistuja. Näitä teoksia käytettäessä koettiin tiedon olevan yhä luotettavaa ja nykyaikaista. Ongelmana kirjallisuuslähteiden kanssa oli osittain päällekkäinen tieto, monissa kirjoissa oli hyvin pitkälti samaa asiaa. Vanhempien näkökulmaa kiusaamiseen ja sen ehkäisyyn tarkasteltaessa ei löydetty juuri ollenkaan lähteitä. Joissain aiheissa käytettiin myös melko yksipuolisesti lähteitä, sillä muuta tietoa ei ollut saatavilla tai muissa lähteissä sisältö oli samaa. Lisäksi haluttiin myös käyttää mahdollisimman uutta tietoa. (vrt. Hirsjärvi ym. 2007, 109 – 110)

Opinnäytetyön kyselylomaketta ei esitestattu mitenkään. Näin olisi kuitenkin voitu saada vielä luotettavimmat tulokset, sillä testaamalla lomaketta olisi voitu korjata mahdolliset virheet ja tehdä tarvittavia muutoksia. Kyselylomakkeen kysymykset muotoiltiin siten, että voitiin olettaa kaikkien ymmärtävän ne samalla tavoin. Joitakin kysymyksiä olisi silti voitu tarkentaa esim. ohjeistamalla miten moneen kohtaan kussakin kysymyksessä tulisi vastata. Kuitenkin kyselystä saatiin sisällöltään hyvät ja kattavat tulokset ja vastausprosentti oli korkea. Aineistoon tutustuttaessa todettiin myös ohjeiden olleen riittäviä, sillä tulokset vastasivat tutkimusongelmiin. Tutkimuksen luotettavuutta heikensi se, että opinnäytetyön tekijät eivät itse toimittaneet kyselyitä oppilaille kotiin vietäviksi vaan sen tekivät opettajat jotka myös huolehtivat palautuksesta.

12.3 Tutkimusetiikka

Tutkimuksen eettisyys ohjaa kaikkea tieteellistä toimintaa. Tutkimusetiikka voidaan jakaa tieteen ulkopuoliseen ja sisäiseen etiikkaan. Ulkopuolinen tutkimusetiikka käsittelee alan ulkopuolisten asioiden vaikutusta tutkimusaiheen valintaan ja asian tutkimiseen. Tieteen sisäinen etiikka viittaa tutkittavan alan luotettavuutta ja totuudellisuutta. Tähän alueeseen kuuluu mm. se, että tutkimusaineistoa ei väärennetä tai keksitä itse, tutkimuksen tulokset raportoidaan yleisesti hyväksytyllä tavalla sekä ketkä osallistuvat tutkimuksen kirjoittamiseen tai kenen aineistot otetaan tutkimusalueeseen. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 172 – 173)

Tutkimusetiikan mukaisesti tutkijan tulee pyrkiä tarpeettomien haittojen ja riskien minimoimiseen. Haitat voivat olla esim. sosiaalisia, fyysisiä tai emotionaalisia. Tutkijan tulee myös arvioida, kysytäänkö tutkittavien henkilökohtaisia asioita tai tietoja. Tutkittavien itsemääräämisoikeus on eräs tutkimukseen osallistumisen lähtökohtia. Osallistumisen tulee olla myös täysin vapaaehtoista. Tutkittavien on saatava mahdollisuus esittää kysymyksiä tutkimuksesta ja keskeyttää tutkimus halutessaan. (Kankkunen ym. 2009, 177)

Tässä opinnäytetyössä tutkimukseen osallistuminen oli täysin vapaaehtoista. Otsolan koulun rehtorilta oli saatu lupa tutkimuksen tekemiseen. Tutkimukseen osallistuneille vanhemmille lähetettiin ennakoilmoitus kyselystä ennen varsinaisten kyselyiden toimittamista. Varsinaisen kyselylomakkeen yhteydessä oli saatekirje, jossa oli opinnäytetyöntekijöiden sekä ohjaavien opettajien yhteystiedot, jotta vanhemmat halutessaan saisivat esittää lisäkysymyksiä tutkimuksesta. Kyselylomakkeet käsiteltiin anonymisti, eikä tutkittavien henkilöllisyys tullut esille. Tutkimuksesta ei ollut haittaa millään tavoin tutkimukseen osallistuville. Kyselyn vastaukset jäivät vain opinnäytetyön tekijöiden tietoon ja kyselylomakkeet hävitettiin asiallisesti tutkimuksen jälkeen. Tutkimustuloksia esitettäessä varmistettiin, ettei vastaajien henkilöllisyys ollut tunnistettavissa, sillä avoimia kysymyksiä käsiteltäessä käytettiin suoria lainauksia.

12.4 Opinnäytetyön hyödynnettävyys

Tästä opinnäytetyöstä saatavaa tietoa voivat sekä Otsolan koulu että muut peruskoulut hyödyntää koulukiusaamisen ennaltaehkäisykeinojen kehittämisessä ja kiusaamiseen puuttumisessa. Kyselyn tulokset esitellään opinnäytetyössä, mutta lopullisesta tulosten

hyödynnettävyydestä vastaa Otsolan koulu, joka päättää, mihin toimiin se ryhtyy tulosten perusteella. Tulosten perusteella koulun oppilaat voitaisiin ottaa myös mukaan kiusaamisen ehkäisyyn ja kysyä heidän mielipiteitään. Opinnäytetyöstä saatavia tietoja voitaisiin käyttää myös vanhempainilloissa pohjana keskustelulle koulukiusaamisesta. Kuten yhdessä lomakkeessa ehdotettiin, voitaisiin tätä kyselyä myös käyttää useammin, esimerkiksi vuosittain, jotta Otsolan koulu saisi käsityksen kiusaamisesta ja vanhempien mielipiteistä ja kokemuksista, miten asiat on hoidettu Otsolan koulussa.

Sairaanhoitajan työssä opinnäytetyön tuloksia voi hyödyntää monella sairaanhoitajan työn osa-alueella, lastenosastoilla, avoterveydenhuollossa, psykiatrisessa hoitotyössä ja ensihoidossa. Lapsiasiakkaita tulee vastaan monissa paikoissa ja etenkin psykiatrisessa hoitotyössä opinnäytetyöstä voi olla hyötyä, sillä pidempi aikainen kiusaaminen voi johtaa jopa pahoihin ja pitkäaikaisiin psyykkisiin ongelmiin. Lapsia hoidettaessa missä tahansa työpaikassa on otettava huomioon koko perhe ja tämän opinnäytetyön avulla voi oppia ottamaan vanhempien mielipiteet entistä enemmän huomioon. Opinnäytetyön tekijät ovat saaneet paljon tietoa koulukiusaamisesta ja sen eri muodoista. Se on myös opastanut kiusaamiseen puuttumisessa jo varhaisessa vaiheessa ja sen ehkäisyssä tulevassa sairaanhoitajan työssä.

LÄHTEET

Aaltonen, M., Ojanen, T., Vinhunen, R. & Vilen, M. 1999. Nuoren aika. Porvoo: WSOY

Hamarus, P. 2006. Koulukiusaaminen ilmiönä. Yläkoulun oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta. Kasvatustieteen väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.

Heikkilä, T. 2001. Tilastollinen tutkimus. 3., uudistettu painos. Helsinki: Edita.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13., osin uudistettu painos. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Höistad, G. 2003. Irti kiusaamisen kierteestä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Immonen, A. & Muona, H. 2001. Apua, koulussa kiusataan! Toimintatutkimus koulukiusaamisen vastaisesta projektista ala-asteella. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto.
Saatavissa:
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/10541/animmo.pdf?sequence=1>
[viitattu 28.3.2010]

Jarasto, P. & Sinervo, N. 1998. Kouluikäisen lapsen maailma. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kankare, H. & Hautala-Jylhä, P-L. 2004. Lähimmäisenrakkauden puolustus – uusvanha näkökulma hoitotyöhön. 1.-2. painos. Helsinki: Edita.

Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2009. Tutkimus hoitotieteessä. WSOYpro.

Kankkunen, M. 2006. Koulukiusaaminen. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Saatavissa: http://vanhemmat.mll.fi/tukea_ja_taitoa_tilanteesta_toiseen/koulukiusaaminen.php?dir=/tukea_ja_taitoa_tilanteesta_toiseen#mitavanhemmatvoivattehda [viitattu 24.9.2009]

Karhunen, S. & Pörhölä, M. 2007. Koulukiusaamisen viestinnälliset piirteet.

Opetushallitus. Edu.fi. Saatavissa:

<http://www.edu.fi/page.asp?path=498,1329,1330,17955,35388,35389,37979,68513>

[viitattu 17.11.2009]

Kaukiainen, A. & Salmivalli, C. 2009. Vanhempien opas. Helsinki: Opetusministeriö.

Keränen, K. 2006. Koulukiusaaminen, sosiaaliset suhteet, minäkäsitys ja fyysiset

ominaisuudet peruskoululaisilla. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto. Saatavissa:

[https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/9530/URN_NBN_fi_jyu-](https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/9530/URN_NBN_fi_jyu-2006371.pdf?sequence=1)

[2006371.pdf?sequence=1](https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/9530/URN_NBN_fi_jyu-2006371.pdf?sequence=1) [viitattu 18.11.2009]

Koivisto P. 2007. ”Yksilöllistä huomiota arkisissa tilanteissa”: päiväkodin

toimintakulttuurin kehittäminen itsetuntoa vahvistavaksi. Väitöskirja. Jyväskylän

yliopisto. Saatavissa:

[https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13312/9789513929053.pdf?seque](https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13312/9789513929053.pdf?sequence=1)

[nce=1](https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13312/9789513929053.pdf?sequence=1) [Viitattu: 28.3.2010]

Koivula, U-M., Suihko, K. & Tyrväinen, J. 2002. Mission: Possible. Opas opinnäytteen tekijälle. 2. uudistettu painos. Pirkanmaan ammattikorkeakoulun julkaisusarja C. Oppimateriaalit nro 1.

Kokko, T. & Pörhölä, M. 2008. Tackling bullying: Victimized by peers as a pupil, an effective intervener as a teacher? Tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Saatavissa: <http://dx.doi.org/10.1016/j.tate.2009.04.005> [viitattu 18.12.2009]

Kolme kiusaamisen tapaa. 2010. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Saatavissa: <http://www.mll.fi/kasvattajille/kiusaaminen/maarittely/kiusaamistavat/> [viitattu 8.1.2010]

Kotkan kaupunki 2007. Saatavissa: http://www.kotkankoulut.fi/Otsolan_koulu [viitattu 17.12.2009]

Koulukiusaaminen peruskoulun yläluokilla 2000 – 2007. Opetusministeriön julkaisuja 2008:7. Saatavissa: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2008/liitteet/opm07.pdf?lang=fi> [viitattu 4.1.2010]

Kratsch, P. & Wuorio, P. 2002. Koulukiusaaminen ja opettajien siihen kohdistamat ehkäisy- ja puuttumismenetelmät peruskoulun ala-asteella. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto.

Kyngäs, H. & Vanhanen, L. 1999. Sisällön analyysi. Hoitotiede 11, 3 – 12.

KvantiMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere :
Yhteiskuntatieteellinen tietoarasto. Saatavissa: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>.
[viitattu 28.1.2010]

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417 2§. Saatavissa:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20070417#P9> [viitattu 12.2.2010]

Lehtimäki, K. & Myllymäki, K. 2000. ”Sanon tän suoraan: inhoan kiusaajia.”
Koulukiusaaminen neljäsluokkalaisten kokemana. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto.
Saatavissa:
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/7778/lehitmaki_myllymaki.pdf?sequence=1 [viitattu 28.3.2010]

Luostarinen, J. 2008. Kouluterveyskysely kertoo kiusaamisen yleistymisestä.
Opetusministeriön verkkolehti. Saatavissa:
<http://www.minedu.fi/etusivu/arkisto/2008/0409/kouluterveyskysely.html> [viitattu
3.1.2010]

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2008. Mitä nettikiusaaminen on. Saatavissa:
[http://www.mll.fi/nuortennetti/asiaa/viisaasti_verkossa/ilkeita_viesteja_ja_torkeita_kuv/
mita_nettkiusaaminen_on/](http://www.mll.fi/nuortennetti/asiaa/viisaasti_verkossa/ilkeita_viesteja_ja_torkeita_kuv/mita_nettkiusaaminen_on/) [viitattu 8.1.2010]

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2009a. Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa.
Saatavissa: <http://www.mll.fi/kasvattajille/kiusaaminen/varhaiskasvatus/> [viitattu
4.1.2010]

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2009b. Tukioppilastoiminta. Saatavissa:
<http://www.mll.fi/kasvattajille/tukioppilastoiminta/> [viitattu 22.10.2009]

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2009c. Kummitoiminta. Saatavissa:

<http://www.mll.fi/kasvattajille/kummitoiminta/> [viitattu 22.10.2009]

Opetusalan ammattijärjestö OAJ. 2010. OAJ:n ohjeet koulukiusaamisen ja väkivallan ehkäisemiseksi. Saatavissa:

http://www.oaj.fi/portal/page?_pageid=515,710881&_dad=portal&_schema=PORTAL
[viitattu 19.1.2010]

Perus- ja erityisopetuksen tietopankki. 2010. Kodin ja koulun yhteistyö. Saatavissa:

http://www.perusopetus.fi/?page_id=22. [Viitattu: 17.2.2010]

Perusopetuslaki 21.8.1998/628 29 §. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perusopetuslaki> [viitattu 19.1.2010]

Pitkänen, S. & Rouvinen, P. 1999. ”Kiusaaminen tapetilla”. Tutkimus 11 – 15 –
vuotiaiden koulukiusaamisesta ja sen yhteydestä koettuun terveyteen. Pro gradu.
Jyväskylän yliopisto. Saatavissa:

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18107/1530.pdf?sequence=1>
[viitattu 27.3.2010]

Salmivalli, C. 2007a. KiVa Koulu puuttuu kiusaamiseen. Turun yliopisto. Saatavissa:

<http://www.utu.fi/media/ajankohtaista/kivakoulu.html> [viitattu 29.10.2009]

Salmivalli, C. 2007b. Koulukiusaaminen kuriin uudella ohjelmalla. Opetusministeriön verkkolehti. Saatavissa:

<http://www.minedu.fi/etusivu/arkisto/2007/2501/kivakoulu.html> [viitattu 29.10.2009]

Salmivalli, C. 2003. Koulukiusaamiseen puuttuminen. Juva: WS Bookwell Oy.

Salmivalli, C. 1998b. Koulukiusaaminen ryhmäilmionä. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Salmivalli, C. 1998a. Koulukiusaaminen. Helsinki: Edita.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2009. Ministeri Risikko: Jo päiväkodeissa ehkäistävä kiusaamista. Sosiaali- ja terveysministeriön tiedote 342/2009. Saatavissa: <http://www.stm.fi/tiedotteet/tiedote/view/1434326#fi> [viitattu 20.10.2009]

Stakes ja Opetusministeriö. 2008. Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa. Saatavissa: http://www.kerhokeskus.fi/easydata/customers/kerhokeskus/files/liitetiedostot/mediakasvatus_varhaiskasvatuksessa_verkkoversio.pdf [viitattu 14.1.2010]

Tuomi, J., & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6. uudistettu painos. Jyväskylä: Tammi.

Turun yliopisto. Euroopan rikosentorjuntapalkinto KiVa Koulu – ohjelmalle. 2009. Turun yliopiston verkkolehti. Saatavissa: <http://www.utuonline.fi/sisalto/ajankohtaista/rikosentorjuntapalkinto.html> [viitattu 20.1.2010]

Valli, R. 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vehkalahti, K. 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

OPISKELIJA

Opiskelijanumero 0601605	Viralliset etunimet Ella Marika
Sukunimi Seppinen	
Lähiosoite /	Postinumero ja -toimipaikka 48100 Kotka
Sähköposti ella.seppinen@student.kyamk.fi	Puhelin
Toimipiste ja koulutusohjelma Kotka/Jylppy sairaanhoidon ko	
Suuntautumisvaihtoehto ja ryhmätunnus Sairaanhoitaja HO06S	

TOIMEKSIANTAJA

Toimeksiantaja ja yritys/yhteisö Otsolan koulu	Yrityksen/yhteisön yhteyshenkilö Juha Ahtiainen
Lähiosoite Hiidenkirmuntie 2	Postinumero ja -toimipaikka 48770 Kotka
Sähköposti juha.ahtiainen@kotka.fi	Puhelin

OPINNÄYTETYÖN HANKKEISTUS

☐ Toimeksiantaja maksaa opinnäytetyöstä opiskelijalle tai ammattikorkeakoululle korvauksen, josta on kirjallisesti sovittu ennen opinnäytetyön aloittamista.
☐ Opinnäytetyöllä on toimeksiantajan puolelta nimetty ohjaaja ennen opinnäytetyön aloittamista.
☒ Toimeksiantajan tarkoituksena on alusta lähtien hyödyntää opinnäytetyön tuloksia toiminnassaan.

OPINNÄYTETYÖN OHJAUS

Ohjaava(t) opettaja(t) Mirja Nurmi / Eeva-Liisa Frilander-Paavilainen
Sähköposti mirja.nurmi@kyamk.fi / eeva-liisa.frilander-paavilainen@kyamk.fi
Yrityksen/yhteisön ohjaaja(t) Juha Ahtiainen
Sähköposti juha.ahtiainen@kotka.fi

OPINNÄYTETYÖ

Opinnäytetyön aihe (max. 200 merkkiä) Vanhempien kokemukset ja mielipiteet KIVA Koulu - hankkeesta, koulukiusaamisesta ja siihen puuttumisesta ja sen ehkäisystä Otsolan koulussa.	
Kehittämisen- tai tutkimustavoite ja toimeksianto (max. 300 merkkiä) Selvittää 1.-3. -luokkalaisten oppilaiden vanhempien mielipiteitä ja kokemuksia Otsolan koulussa mahdollisesti tapahtuvasta kiusaamisesta, KIVA Koulu-hankkeesta ja kiusaamisen ehkäisystä ja siihen puuttumisesta.	
Keskeiset menetelmät (max. 300 merkkiä) Kyselylomakkeen laadinta vanhemmille. Tutkimusote on kvantitatiivinen.	
Opinnäytetyön aloitus syksy 2009	Opinnäytetyön luovutus toimeksiantajalle
Opinnäytetyö täyttää Tilastokeskuksen T & K määritelmän *) ☒ Kyllä ☐ Ei	

*) T & K määritelmän saa opintotoimistosta tai Internetistä,
<http://www.tilastokeskus.fi/til/tkke/kas.html>

OPINNÄYTETYÖN SOPIMUSEHDOT

<p>Opinnäytetyön ohjaus ja vastuu Vastuu opinnäytetyön tekemisestä ja tuloksista on opiskelijalla. Kymenlaakson ammattikorkeakoulun vastuu rajoittuu opinnäytetyön tavanomaiseen ohjaukseen. Toimeksiantaja sitouuu antamaan opiskelijan käyttöön kaikki opinnäytetyön tekemisessä tarvittavat tiedot ja aineistot sekä ohjaamaan opinnäytetyötä toimeksiantajaorganisaation näkökulmasta.</p> <p>Oikeudet tuloksiin ja muuhun opinnäytetyöhön liittyvään aineistoon, laitteisiin ja sovelluksiin. Tekijänoikeus ja omistusoikeus opinnäytetyön tuloksiin kuuluvat opinnäytetyön tekijälle. Toimeksiantaja saa käyttöoikeuden opinnäytetyön tuloksiin ja niiden kaupalliseen hyödyntämiseen ainoastaan sopimalla niistä erikseen opinnäytetyön tekijän kanssa. Opinnäytetyön tekijä on velvollinen raportoimaan opinnäytetyön tulokset toimeksiantajalle.</p>	<p>Tulosten julkaiseminen ja luottamuksellisuus Opinnäytetyö on kokonaisuudessaan julkinen. Mikäli opinnäytetyö sisältää liikesalaisuuksia tai muita julkisuuslaissa salassa pidettäväksi määrättyjä tietoja, on opinnäytetyön raportti laadittava niin, että tietojen luottamuksellisuus säilyy. Tarvittaessa salassa pidettävät tiedot on jätettävä työn tausta-aineistoon. Opinnäytetyö voidaan julkaista myös Internetissä.</p> <p>Opinnäytetyön osapuolet (opiskelija, toimeksiantaja ja opinnäytetyön ohjaaja) sitoutuvat pitämään salassa kaikki opinnäytetyön tekemisessä ja sitä edeltävissä tai sen jälkeisissä neuvotteluissa esiin tulevat luottamukselliset tiedot ja asiakirjat sekä pidättäytymään käyttämästä hyväkseen toisen osapuolen ilmaisemia luottamuksellisia tietoja ilman erillistä lupaa.</p> <p>Opinnäytetyön kustannukset ja niiden korvaaminen Opinnäytetyöstä mahdollisesti aiheutuvien kustannusten (ml. aineistojen hankinta, raaka-aineet, matkat, työkorvaus jne.) korvaamisesta sopivat toimeksiantaja ja opiskelija keskenään. Pääsääntöisesti Kymenlaakson ammattikorkeakoulu ei vastaa yksittäisen opinnäytetyön kustannusten korvaamisesta.</p>
---	---

Olemme yhteisesti sopineet opinnäytetyön toteutuksesta ja ohjauksesta yllä sovitulla tavalla.

ALLEKIRJOITUKSET

PAIKKA, PÄIVÄYS JA TOIMEKSIAANTAJAN EDUSTAJAN ALLEKIRJOITUS OHJAAVAN OPETTAJAN	Kotka	29, 3 20 10	<i>Juha Aaltonen</i>
PAIKKA, PÄIVÄYS JA OPISKELIJAN ALLEKIRJOITUS	Kotka	29, 3 20 10	<i>Ellen Simola</i>
PAIKKA, PÄIVÄYS JA OHJAAVAN OPETTAJAN ALLEKIRJOITUS TOIMEKSIAANTAJAN EDUSTAJAN	Kotka	29, 3 20 10	<i>Juha Aaltonen</i>

Tämä sopimus on kirjoitettu kolmena kappaleena, yksi toimeksiantajayritykselle, toinen opiskelijalle ja kolmas opintotoimistoon rekisteröintä varten.

OPISKELIJA

Opiskelijanumero 0600684	Viralliset etunimet Hanna Katariina
Sukunimi Virsu	
Lähiosoite	Postinumero ja -toimipaikka 49510 Hamina
Sähköposti hanna.virsu@student.kyamk.fi	Puhelin
Toimipiste ja koulutusohjelma Kotka/Jylppy sairaanhoidon ko	
Suuntautumisvaihtoehto ja ryhmätunnus Sairaanhoitaja HO06S	

TOIMEKSIANTAJA

Toimeksiantaja ja yritys/yhteisö Otsolan koulu	Yrityksen/yhteisön yhteyshenkilö Juha Ahtiainen
Lähiosoite Hiidenkirkuntie 2	Postinumero ja -toimipaikka 48770 Kotka
Sähköposti juha.ahtiainen@kotka.fi	Puhelin

OPINNÄYTETYÖN HANKKEISTUS

☐ Toimeksiantaja maksaa opinnäytetyöstä opiskelijalle tai ammattikorkeakoululle korvauksen, josta on kirjallisesti sovittu ennen opinnäytetyön aloittamista.
☐ Opinnäytetyöllä on toimeksiantajan puolelta nimetty ohjaaja ennen opinnäytetyön aloittamista.
☒ Toimeksiantajan tarkoituksena on alusta lähtien hyödyntää opinnäytetyön tuloksia toiminnassaan.

OPINNÄYTETYÖN OHJAUS

Ohjaava(t) opettaja(t) Mirja Nurmi / Eeva-Liisa Frilander-Paavilainen
Sähköposti mirja.nurmi@kyamk.fi / eeva-liisa.frilander-paavilainen@kyamk.fi
Yrityksen/yhteisön ohjaaja(t) Juha Ahtiainen
Sähköposti juha.ahtiainen@kotka.fi

OPINNÄYTETYÖ

Opinnäytetyön aihe (max. 200 merkkiä)
Vanhempien kokemukset ja mielipiteet KiVa Koulu - hankkeesta, koulukiusaamisesta ja siihen puuttumisesta ja sen ehkäisystä Otsolan koulussa.

Kehittämisen- tai tutkimustavoite ja toimeksianto (max. 300 merkkiä)
Selvittää 1.-3. -luokkalaisten oppilaiden vanhempien mielipiteitä ja kokemuksia Otsolan koulussa mahdollisesti tapahtuvasta kiusaamisesta, KiVa Koulu-hankkeesta ja kiusaamisen ehkäisystä ja siihen puuttumisesta.

Keskeiset menetelmät (max. 300 merkkiä)
Kyselylomakkeen laatiminen vanhemmille. ³ Tutkimusote on kvantitatiivinen.

Opinnäytetyön aloitus

syksy 2009

Opinnäytetyön luovutus toimeksiantajalle

Opinnäytetyö täyttää Tilastokeskuksen T & K määritelmän *)

 Kyllä Ei

*) T & K määritelmän saa opintotoimistosta tai Internetistä,
<http://www.tilastokeskus.fi/ti/lkke/kas.html>

OPINNÄYTETYÖN SOPIMUSEHDOT

Opinnäytetyön ohjaus ja vastuu

Vastuu opinnäytetyön tekemisestä ja tuloksista on opiskelijalla. Kymenlaakson ammattikorkeakoulun vastuu rajoittuu opinnäytetyön tavanomaiseen ohjaukseen. Toimeksiantaja sitoutuu antamaan opiskelijan käyttöön kaikki opinnäytetyön tekemisessä tarvittavat tiedot ja aineistot sekä ohjaamaan opinnäytetyötä toimeksiantajaorganisaation näkökulmasta.

Oikeudet tuloksiin ja muuhun opinnäytetyöhön liittyvään aineistoon, laitteisiin ja sovelluksiin.

Tekijänoikeus ja omistusoikeus opinnäytetyön tuloksiin kuuluvat opinnäytetyön tekijälle.

Toimeksiantaja saa käyttöoikeuden opinnäytetyön tuloksiin ja niiden kaupalliseen hyödyntämiseen ainoastaan sopimalla niistä erikseen opinnäytetyön tekijän kanssa.

Opinnäytetyön tekijä on velvollinen raportoimaan opinnäytetyön tulokset toimeksiantajalle.

Tulosten julkaiseminen ja luottamuksellisuus

Opinnäytetyö on kokonaisuudessaan julkinen. Mikäli opinnäytetyö sisältää liikesalaisuuksia tai muita julkisuuslaissa salassa pidettäväksi määrättyjä tietoja, on opinnäytetyön raportti laadittava niin, että tietojen luottamuksellisuus säilyy. Tarvittaessa salassa pidettävät tiedot on jätettävä työn tausta-aineistoon. Opinnäytetyö voidaan julkaista myös Internetissä.

Opinnäytetyön osapuolet (opiskelija, toimeksiantaja ja opinnäytetyön ohjaaja) sitoutuvat pitämään salassa kaikki opinnäytetyön tekemisessä ja sitä edeltävissä tai sen jälkeisissä neuvotteluissa esiin tulevat luottamukselliset tiedot ja asiakirjat sekä pidättäytymään käyttämästä hyväkseen toisen osapuolen ilmaisemia luottamuksellisia tietoja ilman erillistä lupaa.

Opinnäytetyön kustannukset ja niiden korvaaminen

Opinnäytetyöstä mahdollisesti aiheutuvien kustannusten (ml. aineistojen hankinta, raaka-aineet, matkat, työkorvaus jne.) korvaamisesta sopivat toimeksiantaja ja opiskelija keskenään. Pääsääntöisesti Kymenlaakson ammattikorkeakoulu ei vastaa yksittäisen opinnäytetyön kustannusten korvaamisesta.

Olemme yhteisesti sopineet opinnäytetyön toteutuksesta ja ohjauksesta yllä sovitulla tavalla.

ALLEKIRJOITUKSET

PAIKKA, PÄIVÄYS JA TOIMEKSANTAJAN EDUSTAJAN ALLEKIRJOITUS -
OHJAAVAN OPETTAJAN ALLEKIRJOITUS

Kotka

28, 3 20 10

Yrjö Kinnunen
Eurokusta Kivunlehtinen

PAIKKA, PÄIVÄYS JA OPISKELIJAN ALLEKIRJOITUS

Kotka

28, 3 20 10

Hanna Vuori

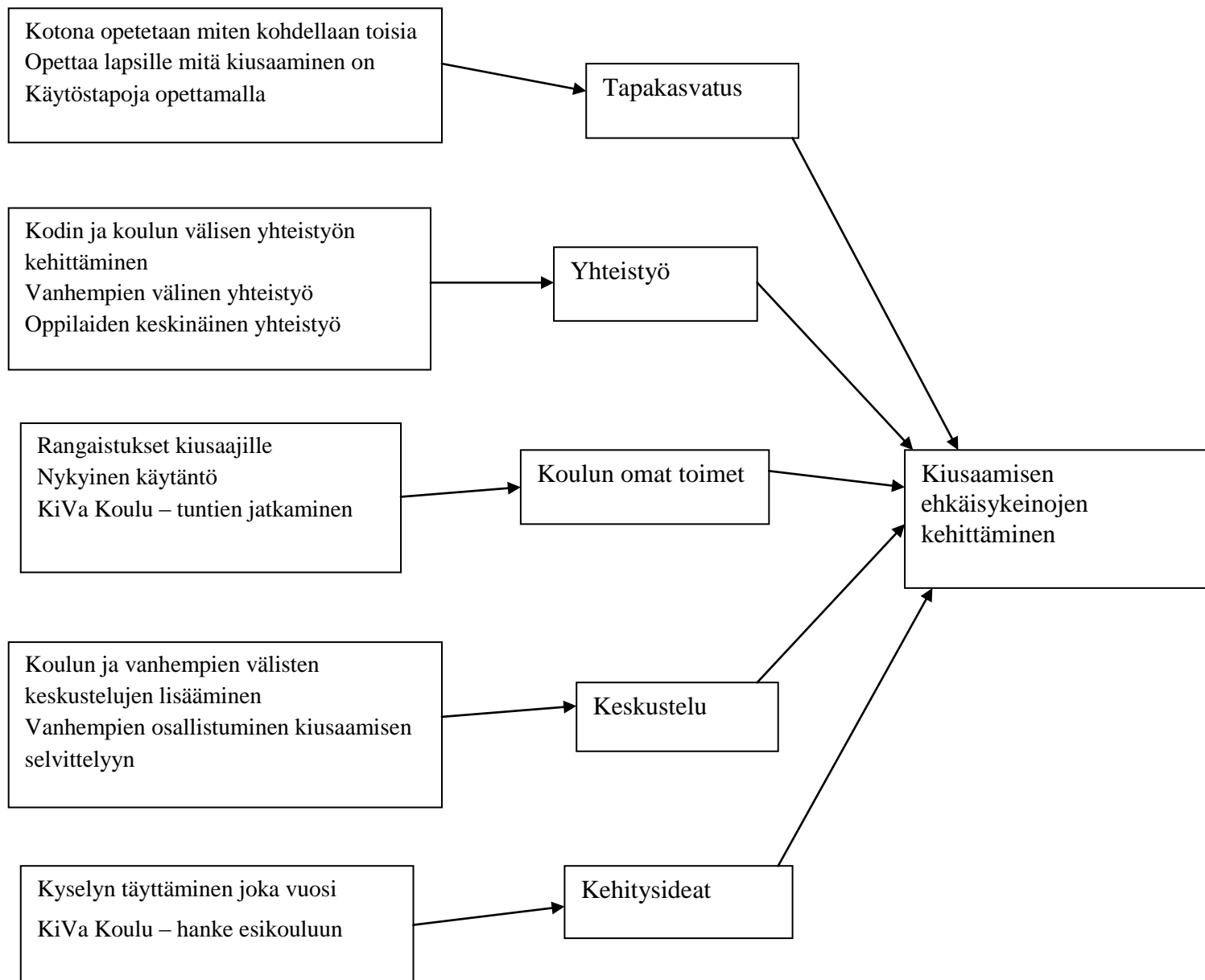
PAIKKA, PÄIVÄYS JA OHJAAVAN OPETTAJAN ALLEKIRJOITUS
TOIMEKSANTAJAN EDUSTAJAN

Kotka

29, 3 20 10

Juha Aaltonen

Tämä sopimus on kirjoitettu kolmena kappaleena, yksi toimeksiantajaryitykselle, toinen opiskelijalle ja kolmas opintotoimistoon rekisteröintiä varten.

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Terveysala Kotka

Hyvä vanhempi!

Olemme sairaanhoitajaopiskelijoita Kymenlaakson ammattikorkeakoulusta Kotkasta. Teemme opinnäytetyötä Otsolan koulun kanssa yhteistyössä, aiheena vanhempien kokemukset koulukiusaamisesta ja siihen puuttumisesta.

Teille lähetetään lapsenne mukana pääsiäisen jälkeen kysely, johon toivomme teidän vastaavan. Vastauksenne avulla Otsolan koulu voi kehittää koulun ja kodin välistä yhteistyötä ja estää kiusaamista. Autatte myös meitä tekemään opinnäytetyötämme ja saamaan työmme valmiiksi.

Ystävällisin terveisin,

Hanna Virsu ja Ella Seppinen

1. Mitä vanhemmat tietävät KiVa Koulu – hankkeesta?		
Muuttuja	Teoriaosan sivu	Kysymyksen numero
- vanhempien opas	8	11 a, b, c, d
- perehtyminen	7 – 9	12 a, b, c, d, 6 (avoin)
- omat kokemukset		15 (avoin)
2. Mitä vanhemmat tietävät kiusaamisesta Otsolan koulussa?		
Muuttuja	Teoriaosan sivu	Kysymyksen numero
- kiusaamisen yleisyys	17 – 18	2 a, b, c 3 a, b, c
- tiedon lähde	7 – 8	4 a, b, c, d, e, f (avoin)
Kiusaamistavat: - fyysinen kiusaaminen - sanallinen kiusaaminen - hiljainen kiusaaminen - muut tavat	10 – 11 10 – 11 10 – 11 10 – 11	6 a, b 6 c, f 6 d, e 6 g, h (avoin)
- tiedon riittävyys		8 a, b, c, d
3. Millä tavoin vanhemmat voivat mielestään ehkäistä kiusaamista oman lapsensa kohdalla?		
Muuttuja	Teoriaosan sivu	Kysymyksen numero
- koulun keinot	26 – 27	7 a, c, d, e
- yhteistyö	23 – 24	7 f
- kiusaamisen vastaisten ohjelmien käyttö	8 – 9	7 b
- muut keinot	24 – 25, 27 – 28	16 (avoin)
4. Miten vanhemmat ovat toimineet mahdollisissa kiusaamistapauksissa?		
Muuttuja	Teoriaosan sivu	Kysymyksen numero
- yhteistyö	20 – 22	5 a, b, c, d
- muut tavat		5 e (avoin)
5. Miten vanhempien mielestä kiusaamiseen on puututtu Otsolan koulussa?		
Muuttuja	Teoriaosan sivu	Kysymyksen numero
- puuttumisen tehokkuus	20 – 22	9 a, b, c, d, e

6. Mikä vanhempien mielestä on paras tapa puuttua kiusaamiseen?		
Muuttuja	Teoriaosan sivu	Kysymyksen numero
- rangaistuskäytäntö	19 – 20	10 a
- keskustelut	19 – 21	10 b, c
- muut tavat		10 d, e (avoin)
7. Millä keinoin vanhemmat voivat käsitellä kiusaamista?		
Muuttuja	Teoriaosan sivu	Kysymyksen numero
- painettu tieto / kirjallisuus	7, 21 – 22	13 a, c 14 a, b, c, d
- keskustelu	9, 21 – 22	13 b
- muut keinot		13 d, e (avoin)

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Terveysala Kotka

Hyvä vanhempi!

Opiskelemme Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa sairaanhoitajiksi ja teemme opinnäytetyötä yhteistyössä Otsolan koulun kanssa, aiheena vanhempien näkökulma koulukiusaamisen ehkäisyyn ja siihen puuttumiseen Otsolan koulussa.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää vanhempien mielipiteitä Otsolan koulussa mahdollisesti tapahtuvasta koulukiusaamisesta, siihen puuttumisesta ja kiusaamisen ennaltaehkäisystä eli millä keinoin koulukiusaamista voidaan estää tapahtumasta.

Tutkimuksen tekemiseen olemme saaneet luvan Otsolan koulun rehtorilta Juha Ahtiaiselta.

Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista ja vastauksenne käsitellään luottamuksellisesti.

Kyselylomaketta käytetään ainoastaan tähän tutkimukseen ja vastauksista Teitä tai lastanne ei voi tunnistaa. Vastauslomakkeet hävitetään tutkimuksen jälkeen.

Kyselylomakkeet voitte palauttaa lastenne mukana koululle suljetussa kirjekuoressa.

Palautus 16.4. mennessä.

Tutkimuksen tulosten perusteella Otsolan koulu voi parantaa lasten turvallisuutta ja estää kiusaamista sekä kehittää koulun ja kodin välistä yhteistyötä.

Jos haluatte lisätietoa tutkimuksesta tai teillä on muuta kysyttävää, ottakaa yhteyttä:

Ystävällisin terveisin,

Hanna Virsu

hanna.virsu@student.kyamk.fi

Ella Seppinen

ella.seppinen@student.kyamk.fi

Voitte ottaa halutessanne myös yhteyttä työmme ohjaajiin:

Mirja Nurmi, lehtori

mirja.nurmi@kyamk.fi

Eeva-Liisa Frilander-Paavilainen, yliopettaja

eeva-liisa.frilander-paavilainen@kyamk.fi

Valitkaa sopivin/sopivimmat vaihtoehdot. Vastatthan joka kohtaan. Kiitos yhteistyöstä!

1. Lapsenne on

- a) 1.-luokkalainen   tyttö   poika
- b) 2.-luokkalainen   tyttö   poika
- c) 3.-luokkalainen   tyttö   poika

2. Esiintyykö Otsolan koulussa tietämänne mukaan kiusaamista?

- a) Kyllä
- b) Ei
- c) En tiedä

3. Onko lastanne kiusattu koulussa?

- a) Kyllä
- b) Ei
- c) En tiedä

4. Jos lastanne on kiusattu, niin mistä saitte tiedon asiasta?

- a) Lapselta itseltään
- b) Opettajalta
- c) Terveystenhoitajalta
- d) Toiselta lapselta
- e) Lastani ei ole kiusattu / lapseni ei ole kertonut minulle kiusaamisesta
- f) Jostain muualta, mistä? _____

5. Jos lapsenne on itse kertonut koulukiusaamisesta, miten olette toimineet?

a) Otin yhteyttä opettajaan

b) Otin yhteyttä terveydenhoitajaan

c) Otin yhteyttä kiusaajaan ja/tai kiusaajan vanhempiin

d) En tehnyt mitään

e) Jotain muuta, mitä? _____

6. Mitä seuraavista kiusaamistavoista Otsolan koulussa lapsenne kertoman mukaan esiintyy?

a) Lyöminen / töniminen

b) Tavaroiden piilottaminen / varastaminen

c) Nimittely / haukkuminen / pilkkaaminen / ulkonäköön liittyvä huomauttelu

d) Juorujen levittäminen / ryhmästä ulkopuolelle jättäminen / vähättely / ilmeily

e) Henkilökohtaisten asioiden paljastaminen toisille

f) Internetin tai kännykän kautta tapahtuva kiusaaminen

g) En tiedä / lapseni ei ole kertonut

h) Muuta, millaista? _____

7. Mikä mielestänne on paras keino ehkäistä kiusaamista Otsolan koulussa? Valitkaa mielestänne 2 parhaita keinoa.

a) Koulun tukioppilastoiminta

b) KiVa Koulu – hanke

c) Vanhempainillat

d) Koulun omat toimenpiteet kiusaamisen ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi

e) Oppitunneilla puhuttu aiheesta lapsille

f) Kodin ja koulun tiivis yhteistyö

g) Jokin muu, mikä? _____

8. Koetteko saaneenne tietoa Otsolan koulussa tapahtuvasta koulukiusaamisesta:
- a) Paljon
  - b) Riittävästi
  - c) Vähän
  - d) En ollenkaan
9. Koulukiusaamiseen on mielestänne Otsolan koulussa puututtu:
- a) Tehokkaasti
  - b) Riittävästi
  - c) Vähän
  - d) Ei ollenkaan
  - e) En osaa sanoa
10. Miten mielestänne koulun tulisi puuttua kiusaamiseen? Valitkaa vain yksi vaihtoehto seuraavista.
- a) Rankaisemalla kiusaajaa
  - b) Koulun ja kodin välistä tietoa ja tiedotusta lisäämällä
  - c) Keskustelemalla enemmän asiasta vanhempainilloissa
  - d) Ei mitenkään
  - e) Jotenkin muuten, miten? _____
11. Otsolan koulu on mukana KiVa Koulu – hankkeessa. Mitä mieltä olette saamastanne KiVa Koulu – hankkeeseen liittyvästä Vanhempien oppaasta?
- a) Erittäin hyvä
  - b) Mielenkiintoinen
  - c) En ole perehtynyt
  - d) En osaa sanoa

12. Miten olette perehtyneet KiVa Koulu – hankkeeseen?

a) Lukemalla koulusta jaetun materiaalin

b) Tutustumalla KiVa Koulu – hankkeen Internet-sivuihin

c) Keskustelemalla muiden vanhempien kanssa

d) Ei mitenkään

e) Muulla tavoin, miten? _____

13. Miten olette käsitelleet kiusaamista lastenne kanssa kotona?

a) KiVa Koulu – hankkeen Vanhempien oppaan pohjalta

b) Yleisesti keskustelemalla

c) Olemme etsineet tietoa yhdessä Internetistä / kirjallisuudesta

d) Emme ollenkaan

e) Jotenkin muuten, miten? _____

14. Onko KiVa Koulu – hankkeen Vanhempien oppaan sisällöstä ollut teille hyötyä kiusaamisen käsittelyssä lastenne kanssa?

a) Paljon

b) Jonkin verran

c) Vähän

d) Ei ollenkaan

15. Mitä mieltä olette KiVa Koulu – hankkeesta?

---

16. Millä tavoin kiusaamisen ennaltaehkäisykeinoja voisi mielestänne kehittää Otsolan koulussa?

KIITOS VASTAUKSISTANNE!

Terveysala Kotka

Hyvät vanhemmat!

Teimme kyselyn liittyen KiVa Koulu-hankkeeseen, koulukiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja siihen puuttumiseen vanhempien näkökulmasta Otsolan koulussa. Kyselylomakkeita jaettiin 58, takaisin saimme 50. Vastausprosentti kyselyymme oli suuri (86 %). Kiitos vastauksistanne.

Tulosten perusteella:

- Yleinen mielipide KiVa Koulu-hankkeesta ja Vanhempien oppaasta oli positiivinen. Hanketta pidettiin hyödyllisenä ja toimivana. KiVa Koulu-hankkeeseen olivat perehtyneet melkein kaikki vastaajista. Vanhempien oppaaseen oli perehdytty hyvin ja siitä koettiin olleen hyötyä.
- Suurin osa kertoi, ettei heidän lastaan ole kiusattu koulussa. Kiusatuksi tulleita 1. – 3 – luokkalaisia oli 16 (vastanneita 49). Yleisin kiusaamismuoto oli sanallinen kiusaaminen (haukkuminen, nimittely, ulkonäköön liittyvä huomauttelu), kuitenkin suuria eroja eri kiusaamismuotojen välillä ei ollut.
- Tietoa kiusaamisesta oli vastausten perusteella saatu riittävästi. Paljon tietoa ei ollut saanut mielestään kukaan. Kiusaamiseen oli puututtu tehokkaasti tai riittävästi. Tehokkaimpana keinona kiusaamiseen puuttumiseen pidettiin kodin ja koulun välisen tiedotuksen lisäämistä sekä rangaistuksia.
- Melkein kaikki vastaajista olivat käsitelleet kiusaamista lastensa kanssa. Tässä apuna oli yleisimmin käytetty keskustelua.
- Kiusaamisen ehkäisyssä parhaimmiksi ja toimivimmiksi keinoksi nimettiin KiVa Koulu-hanke ja kodin ja koulun yhteistyö.

Lisätietoa kiusaamisesta löytyy mm.

- Mannerheimin lastensuojeluliiton Internet-sivuilta, jossa on vinkkejä ja neuvoja vanhemmille miten keskustella lasten kanssa kiusaamisesta ja miten huomata ja toimia, jos omaa lasta kiusataan. Osoitteesta: <http://www.mll.fi/kasvattajille/kiusaaminen/vanhemmille/>

- KiVa Koulu-hankkeen sivuilta. Sieltä löytyy paljon tietoa kiusaamisesta, lisäksi sieltä löytyy lista kirjoista jotka käsittelevät koulukiusaamista. Siellä voitte käydä lukemassa Vanhempien oppaan sähköisessä muodossa, suora osoite:

http://kivakone.utu.fi/hallinta/vanhemmille/vanhempienopas_FIN/index.html

KiVa Koulu-sivut löytyvät osoitteesta: <http://www.kivakoulu.fi/>

Koko opinnäytetyömme on luettavissa kesäkuun alusta lähtien osoitteessa <http://www.theseus.fi>.

Opinnäytetyötä voi hakea tekijöiden sukunimellä.

Kiittäen,

Sairaanhoitajat

Hanna Virsu ja Ella Seppinen

Tutkija, vuosi, nimi	Tarkoitus	Aineisto	Menetelmät	Keskeiset tulokset
<p>Hamarus, P. 2006. Koulukiusaaminen ilmiönä. Yläkoulun oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta. Kasvatustieteen väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.</p>	<p>Tutkia koulukiusaamista ilmiönä ja selvittää miten se ilmenee ja kehittyy koulussa.</p>	<p>7. – 9. – luokkalaiset tukioppilaat. Oppilaat tulivat eri kouluista.</p>	<p>Ainekirjoitus aiheesta ”Koulukiusaaminen”</p>	<p>Kiusaaminen perustuu usein kiusaajan tavoittelemalle valta-asemalle yhteisössä ja alkaa yleensä jonkun oppilaan nimeämisestä. Kiusaajan asemaa yhteisössä vahvistavat tarinoiden kertominen, hauskat jutut ja kiusaamiseen liittyvät rituaalit ja ne myös yhdistävät kiusaamiseen osallistuvia.</p>
<p>Mäkihalvari, P. 2000. Koulukiusaaminen – vihollinen luokkahuoneessamme. Kasvatustieteen Pro gradu. Jyväskylän yliopisto.</p>	<p>Tarkoituksena oli selvittää oppilaiden omia kokemuksia koulukiusaamisesta, kiusaamisen ilmentymismuotoja, oppilaiden antamia syitä kiusaamiselle ja millaiseksi oppilaat kokevat kiusaajan ja kiusatun.</p>	<p>59 yläasteen yhdeksännen luokan oppilasta.</p>	<p>Kyselylomake ja ainekirjoitus.</p>	<p>Suurimpana syynä kiusaamiselle oli erilaisuus, esim. ulkonäkö, erilaiset luonteenpiirteet, puhetapa ja erilainen pukeutuminen.</p>
<p>Pääjärvi, S. 2009. ”Kyllä siinä perässä täytyy vaan pysyä”. Päiväkodinjohtajien näkemyksiä mediakasvatuksesta ja sen toteutumisesta varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.</p>	<p>Tutkimuksen tarkoitus oli selvittää, millaisena päiväkotien johtajat näkevät mediakasvatuksen ja sen roolin varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.</p>	<p>Viisi suuren suomalaisen kaupungin kunnallisen päiväkodin johtajaa.</p>	<p>Teemahaastattelu. Tutkimus oli kvalitatiivinen ja tukeutui fenomenologis-hermeneuttiseen tieteenfilosofiaan.</p>	<p>Kasvattajat tarvitsevat enemmän tietoa etenkin pienten lasten mediakasvatuksesta, jotta sen mahdollisuuksia saataisiin hyödynnettyä laajemmin.</p>

<p>Aho, S. 2002. Vertaistuki koulukiusaamistilanteissa. Tukioppilaiden käsityksiä mahdollisuuksistaan vaikuttaa kiusaamisongelmaan.</p>	<p>Tavoitteena oli selvittää tukioppilaiden käsityksiä, kuinka he voivat tarjota sosiaalista tukea vertaisilleen kiusaamisongelmissa.</p>	<p>Kahdeksan 14 – 15 – vuotiasta tukioppilasta, jotka olivat peruskoulun kahdeksannella luokalla.</p>	<p>Haastattelu.</p>	<p>Tukioppilaat tunnistivat apua tarvitsevat ja osasivat nimetä erilaisia tuen muotoja. Yleisin ehdotettu tuen muoto oli emotionaalinen tuki, esim. kuunteleminen ja kaverina oleminen.</p>
<p>Lindgren, S. 2006. Ryhmän vuorovaikutus kiusaamisprosessissa. Nuorten ja koulun henkilökunnan näkemyksiä ryhmän merkityksestä koulukiusaamisessa.</p>	<p>Selvittää, mitä oppilasryhmässä tapahtuu, kun jotakuta kiusataan ja miten ryhmä ja sen eri rooleissa toimivat oppilaat käyttäytyvät.</p>	<p>Neljä koululaista ja neljä vanhempaa opiskelijaa sekä viisi koulun henkilökunnan jäsentä.</p>	<p>Ryhmähaastattelu ja yksilöhaastattelu.</p>	<p>Oppilaiden puuttuminen kiusaamiseen on suhteellisen hyödyntämätön voimavara. Kiusaamisen vähentämiseksi kiusaajien apurit tulisi saada pois kiusaajan ympäriltä ja ulkopuolisten tulisi ryhtyä puolustajiksi. Kiusaamista voidaan vähentää tukioppilastoiminnan ja erilaisten ryhmäyttämismenetelmien avulla.</p>
<p>Kokko, T. & Pörhölä, M. 2008. Tackling bullying: Victimized by peers as a pupil, an effective intervener as a teacher.</p>	<p>Tarkoituksena oli selvittää opettajaopiskelijoiden mahdollisuuksia ehkäistä koulukiusaamista tulevalla urallaan.</p>	<p>97 yliopiston opiskelijaa opettajankoulutus ohjelmassa suomalaisessa yliopistossa.</p>	<p>Kyselylomake.</p>	<p>Opettajaopiskelijat, jotka olivat itse kokeneet kiusaamista kouluaikanaan, kokivat olevansa valmiimpia ja kykenevämpiä kohtaamaan kiusaamisen uhreja. Itse koulussa kiusaamista kokeneet opettajat eivät kuitenkaan olleet herkempiä huomaamaan kiusaamista tai puuttumaan siihen.</p>

<p>Kuoppala, M. & Vikström, A. 1999. ”Ai että kiusataanko meillä?” Tutkimus koulukiusaamisesta kolmella jyvaskyläläisellä koululla. Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto.</p>	<p>Kartoittaa kolmen jyvaskyläläisen ala-asteen koulukiusaamisen määrää ja ilmenemismuotoja. Lisäksi vertailtiin koulujen, luokka-asteiden ja sukupuolten välisiä eroja kiusaamisen kokemisessa.</p>	<p>Tutkimukseen osallistui yhteensä 894 oppilasta kolmen koulun 2. – 6. –luokilta. Vastanneista tyttöjä oli 470 ja poikia 424.</p>	<p>Kyselylomake, joissa oli avoimia ja suljettuja kysymyksiä.</p>	<p>Kaikilla tutkituilla kouluilla ilmeni kiusaamista. Psykkinen kiusaaminen (nimitytely ja haukkuminen) oli yleisempää kuin fyysinen (töniminen ja kamppaaminen) kiusaaminen. Sukupuolten välillä ilmeni merkittäviä eroja, poikia kiusattiin enemmän.</p>
<p>Kratsch, P. & Wuorio, P. 2002. Koulukiusaaminen ja opettajien siihen kohdistamat ehkäisy- ja puuttumismenetelmät peruskoulun ala-asteella. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto.</p>	<p>Tarkastella opettajien käsityksiä kiusaamisesta omalla luokalla ja koulussa, kartoittaa opettajien keinoja kiusaamisen ehkäisyssä ja puuttumisessa sekä selvittää koulun henkilökunnan välinen yhteistyö kiusaamisen hoitamisessa.</p>	<p>Kahdeksan ala-asteen luokanopettajaa ja kaksi rehtoria kahdella helsinkiläisellä ala-asteella. Puolet haastatelluista oli miehiä ja puolet naisia, rehtorit olivat miehiä.</p>	<p>Puolistrukturoitu teemahaastattelu.</p>	<p>Kiusaamisen ennaltaehkäisevinä keinoina käytettiin luokan sisällä käytäviä keskusteluja. Yleisen ilmapiirin hoitaminen koettiin tärkeäksi osaksi kiusaamisen ehkäisyä. Oppilashuoltoryhmään, oppilaiden vanhempiin ja rehtoriin opettajat saattoivat tukeutua puuttuessaan kiusaamiseen, mutta sen käyttö ei ollut kaikkien kohdalla niin yleistä.</p>
<p>Pitkänen, S & Rouvinen, P. 1999. ”Kiusaaminen tapetilla.” Tutkimus 11 – 15 – vuotiaiden koulukiusaamisesta ja sen yhteydestä koettuun terveyteen. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto.</p>	<p>Selvittää peruskoululaisten koulukiusaamisen yleisyyttä ja sen yhteyksiä turvallisuuden tunteen kokemiseen koettuun terveyteen ja psykosomaattiseen oireiluun.</p>	<p>Perusjoukkona olivat 5.-, 7.- ja 9. – luokkien oppilaat. 5.- luokkalaisia 1691, 7.- luokkalaisia 1628 ja 9.- luokkalaisia 1545.</p>	<p>WHO:n koululaistutkimuksen strukturoitu kyselylomake.</p>	<p>Vähintään kerran viikossa kiusatuksi 11 – 15 – vuotiaiden joukossa joutui 3 – 10 % oppilaista. Poikia kiusattiin enemmän kuin tyttöjä. Viikoittainen kiusaaminen väheni iän myötä. Säännöllisesti kiusatut oppilaat kokivat uusien ystävyysuhteiden solmimisen vaikeaksi.</p>

<p>Keränen, K. 2006. Koulukiusaaminen, sosiaaliset suhteet, minäkäsitys ja fyysiset ominaisuudet peruskoululaisilla. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto.</p>	<p>Selvittää, kuinka yleistä koulukiusaaminen on tutkituissa kouluissa. Lisäksi selvitettiin kiusaajien, uhrien ja kiusaamiseen osallistumattomien oppilaiden sosiaalisten suhteiden, pätevyyden ja tyytyväisyyden kokemisen, itsearvostuksen, fyysisten ominaisuuksien, liikunnan harrastamisen tai erilaisten elämäntilanteiden liittyvien kokemusten eroja.</p>	<p>Kyselyyn osallistui 189 Keski-Suomen, Helsingin ja Hyvinkään koulun 9.-luokkalaista. Ainekirjoitukseen osallistui 128 oppilasta.</p>	<p>Kyselylomake ja ainekirjoitus.</p>	<p>Tutkimukseen osallistuneista 77 % oli välttynyt kiusaamiselta ja 72 % ei ollut osallistunut kiusaamiseen. Tytöt osallistuivat poikia harvemmin kiusaamiseen. Uhreiksi luokitellut oppilaat viettivät ystäviensä kanssa vähemmän aikaa koulun jälkeen muihin oppilaisiin verrattuna. Uhrin myös kokivat itsensä yksinäisemmäksi useammin kuin muut oppilaat, tytöt poikia useammin. Uhrin kokivat enemmän erilaisia fyysisiä ja psyykkisiä oireita kuin muut.</p>
<p>Lehtimäki, K. & Myllymäki, K. 2000. ”Sanon tän suoraan: inhoan kiusaajia.” Koulukiusaaminen neljäsluokkalaisten kokemana.</p>	<p>Tutkimuksessa tarkasteltiin 4. – luokkalaisten oppilaiden kokemuksia ja ajatuksia koulukiusaamisesta ja selvitettiin lasten kiusaamisen määrittelyä, kiusaamiseen liittyviä sukupuolieroja, syitä ja seurauksia, sekä lasten ratkaisuja kiusaamisen lopettamiseksi.</p>	<p>Yhden jyvaskyläläisen ala-asteen neljäsluokkalaisten</p>	<p>Ainekirjoitus ja teemahaastattelu. Haastattelut tehtiin yksilöhaastatteluna.</p>	<p>Kiusaamisen huomattiin olevan ryhmäilmiö, johon osallistuivat useat oppilaat. Oppilaat määrittelivät kiusaamisen toistuvaksi ja tiettyyn henkilöön kohdistuvaksi ja kokivat kiusaajan ja kiusatun välillä epätasapainoa. Oppilaat pitivät kiusaamisen lopettamisessa omaa rooliaan ja vanhempien antamaa aikaa tärkeinä.</p>